

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Ondřej Kafka

Strany exekučního řízení – vybrané otázky

Rigorózní práce

Konzultant: Doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra občanského práva

Rok vypracování práce: 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně a že jsem v ní vyznačil všechny prameny, z nichž jsem čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze _____

Ondřej Kafka

Poděkování

Děkuji paní doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D., konzultantce mé rigorózní práce za cenné připomínky, poskytnuté rady a účinnou pomoc při zpracování mé práce.

V Praze _____

Ondřej Kafka

OBSAH

1. ÚVOD.....	1
2. POJEM EXEKUCE.....	4
2.1. Vybrané odlišnosti od výkonu rozhodnutí	5
3. STRANY EXEKUČNÍHO ŘÍZENÍ.....	12
3.1. Historie postavení stran	12
4. POSTAVENÍ OPRAVNĚNÉHO	15
4.1. Oprávněný jako strana řízení	15
4.2. Postavení před nařízením exekuce.....	16
4.2.1. Důkazní břemeno.....	18
4.2.2. Trestní odpovědnost oprávněného	19
4.3. Postavení ve fázi provedení exekuce	20
4.4. Vliv vad exekučního titulu na postavení oprávněného	21
4.5. Vybrané právní instituty ochrany a obrany oprávněného	26
4.5.1. Předběžné opatření	27
4.5.2. Odporovatelnost.....	28
4.5.3. Absolutní neplatnost úkonu	29
4.5.4. Relativní neplatnost úkonu	29
4.5.5. Trestní odpovědnost povinného.....	30
4.5.6. Výkon rozhodnutí v zahraničí	30
4.6. Oprávněný a exekutor – vybrané otázky	35
4.6.1. Výzva k doplnění návrhu.....	37
4.6.2. Odpovědnost exekutora	38
4.6.3. Pořadí exekucí	39

4.6.4.	Záloha na náklady exekuce.....	40
4.6.5.	Součinnost oprávněného.....	41
4.6.6.	Náklady exekuce.....	42
4.6.7.	Smluvní snížení výdajů	47
4.6.8.	Smluvní odměna	48
4.6.9.	Legalita rámcových dohod	49
4.6.10.	Výplata vymoženého plnění	51
4.7.	Postavení při střetu řízení.....	52
4.7.1.	Obecně problémy vyplývající ze střetu	53
4.7.2.	Vybraná paralelní řízení	54
4.7.3.	Zhodnocení střetu řízení	67
5.	POSTAVENÍ POVINNÉHO	67
5.1.	Povinný jako strana řízení.....	68
5.1.1.	Pasivní legitimace.....	69
5.2.	Postavení před nařízením exekuce.....	77
5.3.	Postavení ve fázi provedení exekuce	78
5.4.	Ochrana povinného	80
5.5.	Obrana povinného – vybrané instituty.....	82
5.5.1.	Návrh na zúžení generálního inhibitoria.....	82
5.5.2.	Návrh na odklad exekuce	83
5.5.3.	Návrh na zastavení exekuce	86
5.6.	Vybrané způsoby maření exekuce ze strany povinného	88
5.6.1.	Zneužití vyškrtnutí věci ze soupisu	89
5.6.2.	Zneužití deklaratorní povahy zápisů v obchodním rejstříku	92

5.6.3. Pobyť v zahraničí	93
5.7. Povinný a exekutor – vybrané otázky.....	95
5.7.1. Přiměřenost exekuce.....	96
5.7.2. Námitka podjatosti exekutora.....	97
5.7.3. Snížená odměna exekutora	98
5.7.4. Odpovědnost exekutora	100
6. ZÁVĚR	101
SEZNAM ZKRATEK	105
POUŽITÁ LITERATURA	106
POUŽITÉ PŘEDPISY A JUDIKATURA.....	108
RESUMÉ.....	110
KLÍČOVÁ SLOVA	112

1. ÚVOD

Exekuční právo, tzn. právo na nucený výkon přiznaného plnění, je považováno za součást práva na spravedlivý proces, což ostatně potvrzuje i konstantní judikatura Evropského soudu pro lidská práva.¹ Pokud necháme stranou zahraniční právní úpravu, bude nutné za stěžejní ustanovení považovat čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.² Právo domáhat se u státu nuceného výkonu nesplněné povinnosti je zřejmé už ze znění uvedeného ustanovení Listiny, neboť toto právo lze podřadit pod „domáhání se svého práva“. Dle znění tohoto ustanovení má právo na nucený výkon přiznaného plnění každý, kdo má způsobilost mít práva a povinnosti. Jako protiklad uvedeného „domáhání se svého práva“ lze postavit povinnost každého strpět následky spojené s porušením, resp. nesplněním svých právních povinností, bez ohledu na to, zda jejich důvodem je díkce právního předpisu, smlouva, či jiná právní skutečnost.

Právo na spravedlivý proces lze obecně považovat za jeden z pilířů demokratického právního státu. Pokud se chce Česká republika skutečně řadit mezi státy, jež toto označení nemají pouze deklarováno v základních právních normách, nýbrž mezi ty, jež skutečně svým právním řádem toto označení materiálně naplňují, je nezbytné, aby v právním řádu měla zakotveny též donucovací prostředky. Je nutné vycházet z toho, že z pohledu státu v dnešní společnosti nestačí pouze o právu deklaratorně či konstitutivně rozhodnout, ale je nutné mít též nástroje k zabezpečení vynucení jeho výkonu, pokud nebude splněno dobrovolně. V opačném případě by nebylo možné takový stát charakterizovat jako stát právní.³ Pomyslné místo pořádku a právní jistoty by ochotně zaujala svépomoc a chaos. Stejně tak je tomu u obsahu právní úpravy daných

¹ Právní rozhledy 6/2001; Soudní exekutoři – alternativa výkonu rozhodnutí

² Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, v platném znění;

³ K definici a znakům právního státu podrobněji viz: ADAMOVÁ, K. KŘÍŽKOVSKÝ, L.; Základy politologie. vyd. 2. Praha: C.H.Beck, 2004

donucovacích prostředků tzn., že tyto musí být upraveny způsobem, jenž zabezpečuje jejich účinnost při zachování přiměřenosti jejich aplikace.

Stěžejní roli v této oblasti jménem státu zaujímá soud, jenž byl dlouhou dobu též jediným orgánem, který měl v této oblasti jiné postavení než strana řízení. S rozmachem nejen obchodních vztahů, ale všech vztahů, z nichž vzniká nárok na určité plnění, úměrně roste počet případů, kdy nedojde k dobrovolnému splnění dané povinnosti. V důsledku toho začaly být soudy zahlceny exekučními spisy, což znamenalo nutné zpomalení nuceného výkonu. Přímou tím bylo porušováno právo všech subjektů na spravedlivý proces. Právě to byl jeden z důvodů, proč byly i do oblasti nuceného výkonu uložených povinností, tj. činnosti vykonávané jménem státu v rámci moci soudní, zavedeny motivační prvky na podnikatelské bázi. Stalo se tak zákonem č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti s účinností od 1. 5. 2001. Od tohoto okamžiku je dán oprávněným subjektům k dispozici další způsob, jak se lze svého práva domáhat.⁴ I přesto, že právní úprava tohoto procesu je relativně mladá a založená na nedostacích předchozí úpravy, či reagující na moderní potřeby donucování, nelze konstatovat, že by se jednalo o dokonalý a bezpečný prostředek, jímž se lze domoci svého práva, aniž by hrozilo nějaké nebezpečí. Právě naopak, i tento způsob vymáhání pohledávky je spojen s několikaletými problémy, jež mohou v konečném důsledku přinést oprávněnému paradoxně místo úhrady jeho pohledávky povinnost. Z pohledu povinného pak lze stěžít na přijetí EŘ shledávat něco, čím by bylo jeho postavení oproti předchozí úpravě zlepšeno, spíše naopak. Tento je stále subjektem, jenž je ve svých hmotných právech omezován, s tím, že přijetím EŘ došlo ke zdokonalení příslušných omezení. S ohledem na skutečnost, že jednou z priorit EŘ je lépe zabezpečit vynucení uložené povinnosti, nelze logicky současně očekávat výrazné posílení postavení povinného. V současné době (2009/2010) se však i na právní úpravě exekucí objevily dlouhou dobu pouze veřejně diskutované požadavky, a to zabránit určitým absurdním důsledkům exekuce, resp. modifikovat právní úpravu ve smyslu jejího

⁴ Otázkou zůstává, zda bude naznačené nahrazování soudního výkonu rozhodnutí činností exekutorů dovedeno do podoby, jež je např. ve Slovenské republice. Tam soudní exekutoři zcela nahradili soudní výkon rozhodnutí, čímž bylo břemeno exekucí ze soudů skutečně snáto. Hlavně poslední vývoj právní úpravy exekucí -přesouvání více exekuční činnosti ze soudu na exekutory-vedenému nasvědčuje.

přiblížení zásadě přiměřenosti. Jedná se zejména o novelizace občanského soudního řádu a EŘ, jimiž bylo přece jen postavení povinných subjektů v rámci exekuce zlepšeno (podrobněji viz níže).

Z pohledu oprávněného subjektu tedy nelze považovat za samozřejmé, že na uplatnění práva na spravedlivý proces – výkon rozhodnutí, jakožto výkon svého základního práva, nelze doplatit. Z pohledu povinného pak lze považovat celkově EŘ za předpis, jímž je převážně zhoršeno jeho procesní postavení (oproti soudnímu výkonu) a ve svém důsledku i postavení hmotně-právní.

Tím se dostáváme k problematice, jíž se chci ve své práci věnovat. Vzhledem k tomu, že jsem měl možnost podrobněji „nahlédnout“ do průběhu exekučních řízení na peněžité plnění (nuceného výkonu práva dle exekučního řádu), zaměřím se ve své práci na vybrané momenty postavení stran exekučního řízení, které domáhání se práva touto cestou skrývá. Pozornost budu věnovat obsahu procesních vztahů stran exekučního řízení, zejména pak vztahu oprávněného a povinného se soudním exekutorem se zaměřením na vybrané problémy, jež mohou, či v praxi nezřídka nastávají. Mou snahou bude podrobněji popsat a zhodnotit, zda jsou takové problémy a jejich důsledky neodvratitelnou součástí právního řádu, či jsou, třeba jen zčásti, důsledkem imperfektního postupu subjektů řízení. První část práce bude objektivně a obecně pojednávat o exekučním řízení a jeho stranách. V další části bude práce rozdělena na dvě stěžejní kapitoly, z nichž každá bude věnována jedné straně exekučního řízení. Obsah těchto podkapitol bude místy nikoliv objektivní, nýbrž subjektivní s ohledem na zájmy a snahy té které konkrétní strany. Mou snahou je, aby tato práce zviditelnila nejčastěji se vyskytující problematické momenty z pohledu oprávněného a poukázala na, ač omezené, možnosti povinného, jak dopady exekuce zmírnit, případně způsoby, jimiž se povinné subjekty nejčastěji snaží exekuci vyhnout. Především, že při veškeré snaze učinit samostatná pojednání o jednotlivých stranách rozsahem srovnatelné, nelze postavení povinného přisuzovat stejný rozsah, jako postavení oprávněného (důsledek zásadně pasivního postavení povinného). V této práci se tedy nebudu zabývat standardním průběhem exekuce a problematikou jednotlivých způsobů jejího provedení.

Z formálních důvodů dlužno dodat, že při zpracování této práce jsem vycházel a částečně použil (zejména kapitola 4.) obsahu své diplomové práce z roku 2008 s názvem „Vybrané otázky postavení oprávněného v exekučním řízení“.

2. POJEM EXEKUCE

Výraz exekuce jako takový nenalezneme definován v žádném právním předpisu ČR. Určitou nepřímou materiální definici lze nalézt v § 1 odst. 2 EŘ, kde je exekuční činnost definována jako „nucený výkon exekučních titulů“.

Jedná se o výraz, jenž je svou podstatou i neprávni veřejnosti alespoň v hrubých obrysech zřejmý. Lze jej obecně popsat jako postup, jímž je prováděn nucený výkon dobrovolně nesplněného přikázaného plnění, a to k tomu oprávněnými orgány.⁵ V rámci této činnosti lze rozlišovat několik tzv. „skupin exekucí“, které odpovídají diverzifikaci právních odvětví, v jejichž rámci k dané exekuci dochází. Vedle exekuce trestně-právní, správně-právní a daňové sem patří též exekuce civilně-právní, jíž je tato práce věnována. V jiném úhlu pohledu, a to dle povahy vymáhaného plnění, lze rozlišovat exekuce na plnění peněžité a jiné než peněžité povahy. Exekuce na peněžité plnění ze své povahy postihuje majetkové předměty povinného a jejím účelem je jejich zpeněžení za účelem vynucení soluace.⁶

Jak bylo uvedeno v úvodu, tato práce bude zaměřena na určité otázky z postavení stran v civilněprávní exekuci, a to výhradně v exekuci pro plnění peněžité.

Co se týče pojmů exekuce a výkon rozhodnutí, považuji za potřebné zmínit, že před zařazením exekučního řádu do právního řádu ČR byly tyto pojmy po určitou dobu užívány promiscue. Je sice pravdou, že pojem exekuce i vzhledem ke svému latinskému

⁵ SCHELLEOVÁ, I. a kol. Civilní proces. vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006

⁶ SCHELLEOVÁ, I. a kol. Civilní proces. vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006

původu figuruje v právnické i laické mluvě od nepaměti, nicméně přijetí občanského soudního řádu v roce 1963 znamenalo pokus o „násilné“ nahrazení pojmu exekuce pojmem výkon rozhodnutí. V rozporu se snahou tehdejšího zákonodárce však nedošlo k nahrazení pojmu exekuce, nýbrž pouze k zavedení do právního řádu alternativního označení, mezi nimiž se nečinil žádný rozdíl.⁷ Důvodem uvedeného byla jednak absence potřeby a právního základu pro rozlišování těchto pojmů a za druhé zvyklost používat tento termín namísto termínu výkon rozhodnutí.

Po přijetí exekučního řádu v roce 2001 se však situace změnila. Důvodem byla potřeba odlišit tyto dvě alternativy výkonu rozhodnutí, neboť každá z těchto variant má svá specifika. Došlo tedy k položení právního základu pro rozlišování těchto dvou pojmů. Rozlišování těchto pojmů mezi právní veřejností lze již považovat za samozřejmost. U laické veřejnosti tomu tak ale není, a to troufám si říct z důvodu neznalosti ve spojení s důvody fonetickými.

S ohledem na v úvodu zmíněnou zesilující tendenci přenášení exekuční činnosti ze soudů na soudní exekutory však je otázkou, zda nebude tato činnost na exekutory přenesena zcela, čímž by důvod rozlišování uvedených pojmů opět odpadl.

2.1. Vybrané odlišnosti od výkonu rozhodnutí

Výše naznačená potřeba odlišování exekuce a soudního výkonu rozhodnutí samozřejmě netkví pouze v rovině pojmové, nýbrž též, a to troufám si říct hlavně, v rovině obsahu - rozdílnosti právní úpravy, tj. rozdílnosti procesního postupu. S tím jde ruku v ruce rozdílnost procesního postavení stran řízení.

Jak již bylo uvedeno, přijetím EŘ byla do právního řádu ČR zavedena alternativa pro vymáhání plnění z exekučních titulů. Cílem této změny bylo zejména zefektivnění výkonu rozhodnutí, a to zejména částečným přenesením výkonu rozhodnutí na nestátní subjekty a zavedením ekonomického stimulu. Odpověď na otázku, zda bylo přijetí EŘ

⁷ Prof. JUDr. Alena Winterová a kol.; Civilní právo procesní, 5. vyd., Linde Praha a.s. 2008

skutečně posílením právní jistoty ve smyslu pravděpodobnosti vymožení předmětného plnění, není dle mého názoru zcela jednoznačná. Přesto, že výběr mezi návrhem na nařízení výkonu rozhodnutí, či na nařízení exekuce je zcela na libovůli oprávněného, tj. bez možnosti povinného do toho nějak zasahovat, jsou mezi oběma variantami mnohé rozdíly týkající se postavení obou stran, tj. i povinného. Níže jsou v hrubých obrysech naznačeny zřejmě nejpodstatnější rozdíly. Vzhledem k tomu, že i těchto rozdílů se uvedená nedávná novelizace o.s.ř. a EŘ podstatným způsobem dotkla, považuji za vhodné porovnat i znění před danou novelizací.

Operativnost a rychlost

Tento rozdíl je vyjádřením principu, že pouze operativně a rychle provedený výkon rozhodnutí může vést k účinné ochraně práv.

Z pohledu důrazu na operativnost a rychlost procesu jak před samotným vydáním rozhodnutí o nařízení výkonu rozhodnutí/exekuce, tak v procesu jejich samotného provedení, lze jednoznačně konstatovat, že v tomto je pro věřitele atraktivnější exekuce. Z pohledu povinného je situace samozřejmě opačná, když tomuto je poměrně rychle a nečekaně zasaženo do jeho majetkoprávního postavení. Za (první) snahu o urychlení exekučního řízení lze bezesporu považovat stanovení lhůty pro vydání rozhodnutí o nařízení exekuce. Před zmíněnou novelou byla lhůta stanovena v § 44 odst. 2 EŘ, dle něžž byl soud povinen vydat rozhodnutí o nařízení exekuce ve lhůtě do 15 dnů od doručení návrhu na její nařízení⁸, pokud daný návrh splňoval zákonné podmínky. Nynější úprava je na první pohled v rozporu s požadavkem rychlosti řízení, když stanoví povinnost oprávněnému podat návrh na nařízení prostřednictvím exekutora, jenž posoudí splnění zákonných požadavků daného návrhu. Ten pak, za podmínky bezvadnosti návrhu, ve lhůtě 15 dnů požádá exekuční soud o nařízení exekuce a své pověření jejím provedením. Soud pak opětovně přezkoumá splnění podmínek pro

⁸ Dlužno podotknout, že návrh bylo možné podat přímo k exekučnímu soudu.

nařízení exekuce⁹, přičemž je povinen o návrhu ve lhůtě 15 dnů rozhodnout. Dle aktuální úpravy je tedy lhůta minimálně o 15 dní delší. Uvedené je důsledkem převážení snahy odlehčit soudům, resp. přesunout činnost spočívající v odstraňování nedostatků návrhů na nařízení exekuce na exekutory. Jak vyplývá z novelizovaného znění § 44 EŘ soud vady návrhu neodstraňuje, pouze rozhoduje. Jedná se sice pouze o lhůty procesní povahy, jejichž nesplnění nevyvolává žádné právní důsledky pro strany řízení, nicméně v nich lze spatřovat „vodítko“ pro exekutora a soud, z jehož nesplnění lze dovozovat interní disciplinární / kárné důsledky ve služebním poměru exekutorů a soudců. Pro fázi samotného provedení exekuce nejsou zákonem stanoveny žádné lhůty, když by tyto ve své podstatě časově limitovaly exekutora při provádění exekuce. Je to však níže popsáný ekonomický faktor,¹⁰ který nutí soudní exekutory k aktivitě při vyhledávání potenciálního majetku dlužníků. Nastíněné snahy o urychlení exekuce jsou samozřejmě zcela v neprospěch povinného.

Určení způsobu provedení

Dalším rozdílem, jenž bezesporu má vliv na následné postavení stran (procesně i hmotněprávní), je vztah mezi návrhem a následným provedením výkonu rozhodnutí/exekuce, resp. povinnosti uložené navrhovateli § 261 odst. 1 o.s.ř. při podávání návrhu. Hlavní povinností navrhovatele je dle uvedeného ustanovení uvedení konkrétního způsobu, jímž má být soudní výkon proveden, a současně označení příslušného majetku povinného, jenž má být postižen. Varianta výkonu rozhodnutí tedy vyžaduje aktivitu na straně věřitele, když právě od něho je vyžadováno určité povědomí o majetku dlužníka a jeho umístění. Pokud však následně soudní vykonavatel zjistí, že nelze navrženým způsobem nařízený výkon provést, či výtěžek nepostačuje, soud nařízený výkon rozhodnutí dle § 268 o.s.ř. zastaví. Jedná se však o zastavení celého výkonu rozhodnutí, neboť tento byl nařízen přímo konkrétním způsobem. Pokud se

⁹ Je zřejmé, že dochází ke zdvojení přezkumu splnění náležitostí návrhu a podmínek pro nařízení exekuce. Rozdíl daných posouzení je pouze vtom, že úkolem exekutora je zajistit odstranění vad. K soudu by se tak neměl dostat vadný návrh. Soud pak návrhu může pouze vyhovět, nebo jej zamítnout.

¹⁰ Otázkou je, zda novým zněním § 89EŘ není ekonomický stimul přeměněn v jistotu výdělku, čímž je ona zamýšlená stimulace aktivity exekutorů fakticky popřena.

navrhovatel chce domoci svého nároku jiným způsobem, musí podat nový návrh na nařízení výkonu rozhodnutí (postižení dalšího majetku). Jednotlivé způsoby tedy budou nařizovány postupně, čímž vzniká povinnému poměrně široký prostor pro zbavení se majetku, jenž není aktuálně nařízeným způsobem provedení výkonu postižen (převod na osoby blízké atd.).

Oproti tomu v návrhu na nařízení exekuce není nutné (relevantně ani nelze) určit, jakým konkrétním způsobem má být exekuce provedena tzn., že oprávněný zásadně nemusí mít žádné povědomí o majetku povinného. Tyto požadavky jsou zde přeneseny až na soudního exekutora jeho pověřením k provedení exekuce. Ten pak bude nucen vyhledávat majetek povinného a rozhodovat o způsobu provedení exekuce. Pokud by došlo k zastavení exekuce proto, že některý ze způsobů vybraných exekutorem (určených exekučními příkazy) nelze z určitého důvodu provést, dojde pouze k částečnému zastavení exekuce pro ten konkrétní způsob provedení exekuce, nikoliv k zastavení celé exekuce. Uvedené má přímý vliv na účinky generálního inhibitoria, jež tak zůstávají zachovány. Tento rozdíl je důsledkem absence vázanosti nařízené exekuce na konkrétní způsob jejího provedení

Zatímco pro oprávněného je tento rozdíl ulehčením, resp. snížením požadavků na jeho aktivitu, z pohledu povinného tím zejména s ohledem na níže uvedené inhibitorium dochází ke zvýraznění disbalance, co se týče celkového postavení stran.

Rozsah inhibitoria

Tento rozdíl přímo navazuje na rozdíl předchozí. V případě nařízení výkonu rozhodnutí, tj. konkrétním způsobem, dojde pouze k omezenému zákazu nakládat s majetkem, neboli k „částečnému inhibitoriu“. Právě ono postižení pouze vybrané části majetku povinného pro něj bývá impulsem ke zbavení se ostatního majetku. Pokud tedy oprávněný „na první pokus“ netrefí majetek dlužníka, jenž bude postačovat k uspokojení celé jeho pohledávky, lze očekávat, že další pokusy již budou marné. V případě exekuce je situace jiná, neboť exekuce je soudem nařízena proti majetku povinného obecně, tj. na celý (současný i budoucí !) majetek dlužníka, nikoliv pouze na majetek související s konkrétním způsobem jejího provedení (§ 44 odst. 3 EŘ).

V okamžiku doručení rozhodnutí o nařízení exekuce je povinnému uložen zákaz dispozic s veškerým majetkem, tzv. „generální inhibitorium“. Zde nutno zvýraznit změnu provedenou výše zmiňovanou novelou EŘ. Původní znění EŘ (do 31. 10. 2009) totiž upravovalo generální inhibitorium v § 44 odst. 7 EŘ, přičemž soukromoprávní sankcí za jeho porušení byla absolutní neplatnost příslušného dispozičního úkonu s majetkem. Dlužníkovi tedy byl eliminován veškerý „právní“ prostor pro dispozice s postižitelným majetkem, a to i v případě, že rozsah této restrikce byl s ohledem na hodnotu ostatního majetku dlužníka k vymáhané částce nepřiměřený a tedy objektivně nedůvodný. Právě požadavek přiměřenosti byl důvodem, proč byly důsledky porušení generálního inhibitoria změněny. Stalo se tak vložением nového § 44a EŘ, který zavádí zcela nové pojetí generálního inhibitoria, jež je k povinnému mnohem vlídnější a nutno říci i objektivně propracovanější. Od 1. 11. 2009 je tak sankcí za porušení generálního inhibitoria pouze neplatnost relativní. Této se může dovolávat pouze exekutor, oprávněný a přihlášený věřitel. Tím je výrazně „uvolněno“ hmotně-právní postavení povinného¹¹. Původní účinky inhibitoria v podobě absolutní neplatnosti právních úkonů tak byly odsunuty až k okamžiku doručení exekučního příkazu postihujícího konkrétní majetek (§ 47 odst. 4 EŘ). Nedochozí tedy již, oproti původní úpravě, ke zdvojení inhibitoria s účinky absolutní neplatnosti. K ostatním změnám generálního inhibitoria viz níže. Teoretickou otázkou je, zda takto změněné generální inhibitorium spojené s nařízením exekuce lze stále označovat za inhibitorium v pravém slova smyslu. Dle mého názoru tomu tak je, neboť zákaz nakládat s majetkem stále platí (§ 44a odst. 1 EŘ věta první). Důsledky jeho porušení pak považuji k této otázce za podružné. Jsou i názory opačné, nicméně podrobnější rozbor této otázky zde považuji za nadbytečný.

Celkově však lze konstatovat, že účinnost inhibitoria na celý majetek povinného znamená výrazné zvýšení pravděpodobnosti úspěšného výkonu rozhodnutí pro oprávněného. Současně však (novelizované) nastavení inhibitoria neznamená pro povinného takový zásah do jeho majetkové sféry, jenž by překračoval meze přiměřenosti. Současné nastavení generálního inhibitoria tedy lze hodnotit veskrze

¹¹ Již nenastanou případy, kdy kvůli zanedbatelným částkám je blokován celý majetek. Fatální důsledky mělo původní nastavení např. v situaci, kdy měl povinný zřízení hypotéční úvěr.

pozitivně. Praxí neprověřenou otázkou však zůstává, do jaké míry bude domáhání se zakotvené relativní neplatnosti dispozic s majetkem efektivní.¹²

Náklady

Dalším, zdánlivě nenápadným, avšak velmi významným rozdílem, který je způsobilý vyvolat negativní důsledky pro postavení obou stran řízení, je otázka nákladů, jež při provádění exekuce / výkonu rozhodnutí vzniknou. Při výkonu rozhodnutí se v podstatě jedná o soudní – státní výkon rozhodnutí, tj. prostřednictvím soudních vykonavatelů jakožto státních orgánů placených státem. Oprávněnému ani povinnému zde tedy nehrozí povinnost k úhradě nákladů soudních vykonavatelů. V případě exekuce je však situace opačná. Důvodem je „hybridní“ povaha postavení exekutora, jako quasipodnikatele, jenž provedení exekuce nemůže odmítnout. Jeho odměna působí sice jako motivace pro exekutora, tuto odměnu je však nutné zaplatit. V úvahu zde samozřejmě přicházejí pouze dva subjekty, a to strany řízení, tj. buď povinný, nebo v krajním případě oprávněný. Stát zde nepřichází v úvahu z toho důvodu, že soudní exekutor není jeho orgánem, i když vystupuje v jeho pověření. Základní povinnost k úhradě nákladů exekutora má povinný, a to dle § 87 odst. 3 EŘ. V určitých případech však může být tato povinnost uložena oprávněnému, jenž tak paradoxně doplatí na uplatňování svých práv. Tento problém je podrobován živé diskusi, což pouze podtrhuje jeho spornost a neutěšenost.

Tato problematika je podrobněji rozebrána v kapitole o vztahu oprávněného k soudnímu exekutorovi. Lze však předeslat, že hrozba povinnosti k úhradě nákladů exekutora je nevýhodou exekuce způsobilou v konečném důsledku odradit oprávněného od této varianty vymáhání své pohledávky. Z pohledu povinného se lze pozastavit nad tím, že bez možnosti volbu mezi variantami jakkoli ovlivnit, mu zpravidla bývá uložena povinnost k náhradě nákladů exekutora, tzn. další navýšení vymáhané pohledávky. Otázka, zda tím nedochází ke svévolnému, či dokonce záměrnému zvyšování dlužné

¹² Problém může dle mého názoru nastat zejména u movitých věcí, jež nepodléhají žádné evidenci, resp. komu by se doručovalo „dovolání se neplatnosti úkonu“. Mimo to lze očekávat, že dovolání se neplatnosti úkonu bude spojeno s určitou časovou prodlevou.

částky úkonem oprávněného (podáním návrhu na nařízení exekuce) jde nad rámec této práce.

Odvolací důvody

Tato odlišnost již není v době zpracování této práce aktuální, proto bude uvedena pouze velmi stručně. Přijetím zákona č. 7/2009 Sb. bylo novelizováno znění § 254 o.s.ř. tak, že bylo po obsahové stránce ztotožněno s úpravou v EŘ. V rámci řízení zahájeného po 1.7.2009 tedy lze i v odvolání proti nařízení výkonu rozhodnutí relevantně uvádět pouze skutečnosti rozhodné pro jeho nařízení. Těmito jsou myšleny zejména: existence pravomocného a materiálně i formálně vykonatelného¹³ exekučního titulu a obecné podmínky¹⁴ pro nařízení exekuce. Nelze se tedy domáhat přezkoumání skutkových okolností, resp. právního posouzení původního sporu.¹⁵ S tím spojené vyloučení zákazu novot v odvolání je průvodním jevem této novely. Pro úplnost dlužno podotknout, že před touto novelou nebyla relevance obsahu odvolání při soudním výkonu rozhodnutí omezena nijak, což bylo povinnými subjekty ve značné míře zneužíváno k oddálení faktického provedení výkonu rozhodnutí.

Zhodnocení rozdílů

S ohledem na shora uvedené lze konstatovat, že exekuční řád a jím umožněná alternativa vymáhání nároku je propracovanější, lépe reaguje a předvídá vynalézavost povinných a poskytuje tak pro oprávněného jednoznačně účinnější způsob vymáhání dlužných plnění. Dle mého názoru však nelze jednoznačně stanovit, zda je pro věřitele objektivně atraktivnější. Pro povinného pak exekuční řád v současném – novelizovaném znění představuje zásadní rozšíření jeho omezení a „zhoršení“ tak jeho procesního

¹³ Formální vykonatelnost znamená splnění formálních požadavků na listinu samotnou. Materiální vykonatelnost spočívá ve splnění obsahových požadavků, tzn., aby bylo zřejmé, kdo má co splnit a do kdy. Podrobněji viz kapitola 3.3.

¹⁴ Platné podání návrhu na nařízení exekuce, navržení exekutora, příslušnost a pravomoc soudu, absence rozporu se zásadou litispence, či res iudicata atd..

¹⁵ JUDr. Vladimír Kurka; Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce. 1. vyd. ASPI a.s. 2005; komentář k rozhodným skutečnostem, str. 70

postavení, což je však do určité míry kompenzováno již poměrně četnými projevy požadavku přiměřenosti provádění exekuce. Z výše uvedených rozdílů je pak patrné, že výhody exekuce ve srovnání se soudním výkonem její stinné stránky minimálně početně převažují.

3. STRANY EXEKUČNÍHO ŘÍZENÍ

Exekuční řízení, ač má svá specifika, je stále druhem civilního soudního procesu, jakožto „souboru právních vztahů vznikajících v důsledku úkonů soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům“.¹⁶ Mezi základní prvky procesu je pak v souladu s právní teorií nutné řadit právě strany procesních vztahů, a to subjekty řízení. Tyto jsou teorií definovány jako ty „*subjekty, které jsou nadány procesními právy a povinnostmi, jejichž uplatňováním vlastním jménem mohou ovlivňovat průběh řízení*“. Tato práva pak subjekty uplatňují vůči jiným procesním subjektům. Tímto právě vznikají procesní vztahy, jejichž obsah je pro postavení jednotlivých stran řízení určující.

Vzhledem k tomu, že exekuční řízení je svou povahou řízením sporným, lze dovodit, že vyjma soudu budou účastníky procesních vztahů minimálně dva další subjekty, a to zásadně s protichůdným procesním postavením. Dle § 36 odst. 1 EŘ jsou účastníky exekučního řízení oprávněný a povinný (dříve označováni jako „vymáhající věřitel / dlužník“). Hlavní subjekty řízení jsou zde tedy označeny speciálně, čímž je reflektován účel a podstata exekučního řízení.

3.1. Historie postavení stran

Stejně, jako exekuční řízení, tak i postavení stran v něm prošlo dlouhým vývojem. Vzhledem k povaze českého právního řádu jako součásti kontinentálního systému práva

¹⁶ Prof. JUDr. Alena Winterová a kol., *Civilní právo procesní*, 5. vyd., Linde Praha a.s. 2008

bude logické hledat počátky „exekuce“ v právu římském.¹⁷ V tomto období byl stěžejním pramenem bezesporu Zákon dvanácti desek (Lex duodecim tabularum) pro nějž je příznačná „osobní odpovědnost“ dlužníka za splnění závazku. Oprávněný se tudíž mohl se svým nárokem hojit přímo na osobě dlužníka, což za určitých podmínek zahrnovalo i právo dlužníka usmrtit. Oprávněný zde měl zcela odlišné postavení od oprávněného v dnešním smyslu. Své nároky mohl vůči dlužníkovi uplatňovat přímo sám, tj. svépomocí. Z pohledu povinného byla tehdejší „exekuce“ velmi krutým nástrojem v rukou oprávněného. Hlavně s ohledem na absenci formálních procesních pravidel a možnosti být exekučně postižen oprávněným kdykoli a kdekoli, lze dlužnické postavení označit doslova za životu nebezpečné. Vedle zmíněné osobní exekuce se začala už v období římském prosazovat exekuce majetková (postihující majetek dlužníka), jejíž rozmach lze spatřovat až v období středověku. V tomto období byl samotný proces provádění exekuce svázán naopak přísným formalismem, neboť celý tento proces byl rozdělen do šesti fází, jež na sebe navazovaly, a ukončení předcházející fáze bylo vždy podmínkou pro zahájení fáze následující¹⁸. Nastíněný přísný formalismus se projevoval též v „rozdělení“, resp. připuštění určitých procesních práv stran pouze v určitých fázích procesu (důsledná zásada legálního pořádku). V době osvícenství došlo v důsledku vydání Obecného soudního řádu v roce 1781 k uvolnění naznačeného formalismu předešlé úpravy. Současně byly zavedeny první instituty dnes souhrnně označované jako „ochrana slabšího postavení povinného“ (exekučně nepostižitelné movité věci, minimální výše postižitelného příjmu, atd.). Postavení oprávněného v tomto období pak doznalo změny v tom, že exekuční řízení již nebylo tak složitým a zdlouhavým procesem, což bezesporu učinilo z exekuce účinnější nástroj vynucení plnění. Na druhou stranu již nebyl dlužník zcela bezmocný, neboť byly, jak je výše naznačeno, stanoveny určité „limity“ zásahu do jeho hmotně-právního postavení. Pouze formální změnou bylo přijetí exekučního řádu v roce 1895 (zákon č. 78/1896 ř.z.), neboť došlo v podstatě k převzetí stávající právní úpravy. Povahu a obsah exekučního řízení nezměnil ani vznik samostatné Československé republiky v roce

¹⁷ SCHELLEOVÁ, I. a kol. Exekuční řízení. vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2005

¹⁸ Blíže viz SCHELLEOVÁ, I. a kol. Civilní proces. vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006; str. 63

1918, protože recepční normou (zákon č. 11/1918 Sb.) došlo k převzetí dosavadní úpravy do nově vzniklého právního řádu. Tato podoba exekucí pak s dílčími obměnami a „politickými excesy“ trvala až do roku 1963, kdy došlo k vydání zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, jenž v dnešním znění představuje stěžejní předpis v oblasti civilní exekuce v širším smyslu. Stále se však jedná o soudní výkon rozhodnutí, tj. o výkon rozhodnutí orgány státu. Postavení stran řízení dle tohoto předpisu je nutné charakterizovat jako postavení stran soudního řízení, jejichž procesní práva a povinnosti jsou přizpůsobena účelu tohoto řízení. Od výše zmíněných podob postavení stran se „dnešní“ vyznačuje zejména relativně podrobným vymezením procesních práv a povinností, jež tvoří jakýsi kompromis mezi základními právy stran tohoto řízení. Za poslední mezník v oblasti právní úpravy postavení stran v exekučním řízení lze považovat vydání zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, jenž po vzoru ostatních Evropských zemí¹⁹ vnáší do nuceného výkonu civilních plnění na stranu „vykonavatele“ ekonomický stimul. V tomto kroku zákonodárce nelze spatřovat pouze snahu o přenesení této činnosti na nestátní subjekty, nýbrž zejména snahu o zefektivnění provádění výkonu rozhodnutí a tím poskytnutí účinnějšího a modernějšího nástroje k prosazení spravedlnosti.

Současná právní úprava postavení stran v exekučním řízení tedy vychází z občanského soudního řádu a Exekučního řádu. Toto „meritum“ úpravy je doplněno zákonem č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí, v platném znění. Z prováděcích předpisů je pak nutné zmínit tři vyhlášky Ministerstva spravedlnosti, a to vyhláška č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem, dále vyhláška č. 329/2008 Sb., o centrální evidenci exekucí a konečně vyhláška č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti.

Pojednání o vývoji postavení stran exekučního řízení je vhodné zakončit naznačením aktuální podoby výše uvedené právní úpravy. V té souvislosti nutno konstatovat, že

¹⁹ Právní rozhledy 6/2001; Soudní exekutoři – alternativa výkonu rozhodnutí

současnou právní úpravu podstatně změnila nedávné novelizace stěžejních předpisů, a to zákonem č. 7/2009 Sb., jímž byl novelizován o.s.ř. (tzv. souhrnná novela) a novelizace EŘ zákonem č. 286/2009 (účinnost od 1.11.2009), jenž mimo jiné podstatným způsobem zasáhl do postavení stran řízení. Právě novela EŘ představuje poměrně významnou změnu zejména v oblasti úpravy postavení povinného, přičemž tuto lze souhrnně charakterizovat jako posílení jeho postavení prostřednictvím rozšíření možností jeho procesní obrany, resp. zefektivnění již existujících institutů.

4. POSTAVENÍ OPRÁVNĚNÉHO

Oprávněný subjekt lze pro účely exekučního řízení charakterizovat jako subjekt, jemuž svědčí právo z exekučního titulu. Tímto subjektem tedy nemusí být striktně pouze subjekt uvedený v exekučním titulu, nýbrž i jiný subjekt, pokud prokáže, že na něj oprávnění z exekučního titulu přešlo (převod nebo přechod); podrobněji viz níže. Jedná se tedy o stranu řízení, z jejíž vůle a v jejíž prospěch se exekuční řízení vede. S ohledem na účel exekuce jako takové se nelze pozastavovat nad tím, že postavení oprávněného v rámci exekučního řízení je v porovnání s postavením povinného „relativně“ silné tzn., že mu zásadně nejsou ukládány povinnosti a celá exekuce, ač zahájená na jeho popud, se nevede na jeho zodpovědnost. Exekuci totiž provádí soudní exekutor bez nutné účasti a aktivity oprávněného a právě soudní exekutor je též za řádné provedení exekuce odpovědný (rozuměj odpovědnost za dodržení procesních předpisů, nikoliv odpovědnost za úspěšnost exekuce).

4.1. Oprávněný jako strana řízení

Z důvodu sporné povahy exekučního řízení a uplatnění zásady dispoziční má oprávněný v tomto řízení dominantní postavení.²⁰ V důsledku dispoziční zásady tak lze exekuční řízení zahájit pouze na návrh oprávněného - věřitele, lze jednat pouze o předmětu

²⁰ TRIPES, A.; Exekuce v soudní praxi. 3. vyd. Praha, C.H.Beck, 2006, str. 130

navrhovatelem vymezeném a nelze nařídit nebo pokračovat v exekuci, pokud vzal oprávněný svůj návrh zpět. V této souvislosti je nutné zmínit, že po zahájení exekučního řízení postupuje soud, resp. exekutor ex offio, to vše však pouze v rámci řízení vymezeného dispozičními úkony oprávněného.

Základním procesním úkonem a zároveň podmínkou pro nařízení exekuce, je podání návrhu na nařízení exekuce se všemi náležitostmi. K tomuto úkonu je oprávněn ten, jemuž svědčí právo přiznané exekučním titulem, tj. ten, kdo je v exekučním titulu označen jako příjemce příkázaného plnění, případně jeho právní nástupce. V situaci, kdy dojde k převodu nebo přechodu práva z exekučního titulu na jiný subjekt, je nutné při podání návrhu na nařízení exekuce tuto skutečnost dle § 36 odst. 3 a 4 EŘ prokázat. V opačném případě se jedná o vadu návrhu, kterou je nutné odstranit, a to pod hrozbou zastavení řízení nebo zamítnutí návrhu²¹. Pro posouzení legitimace je pak rozhodující stav ke dni podání návrhu.

Případná změna v osobě oprávněného po podání návrhu na nařízení exekuce bude řešena standardním způsobem dle § 36 odst. 5 EŘ, tj. jako procesní nástupnictví.

Stejně tak, jako v návrhu na nařízení exekuce, tak u samotného exekučního titulu je nutné dbát na správné a nezaměnitelné označení stran. Případné vady v tomto označení jsou pak způsobilé ve svém důsledku zapříčinit až materiální nevykonatelnost tohoto titulu. K vadám označení a jejich důsledkům pro legitimaci viz blíže kapitola 4.4.

4.2. Postavení před nařízením exekuce

Návrh na nařízení exekuce je oprávněný nově povinen podat výhradně prostřednictvím exekutora. Zde však vyvstává důležitá otázka, a to, zda je nutné podávat návrh prostřednictvím toho exekutora, jehož pověření provedením exekuce oprávněný navrhuje, resp. zda se za zahájení řízení ve smyslu § 35 EŘ považuje i doručení návrhu

²¹ Zda se bude jednat o výrok meritorní, závisí od toho, v jaké fázi řízení je rozhodnutí vydáváno. Pokud bude daná vada odhalena soudním exekutorem při postupu dle § 30 EŘ, pak je hrozbou zastavení řízení, tj. nemeritorní rozhodnutí. Pokud však vadu návrhu, či nesplněnou podmínku pro nařízení exekuce objeví až soud, bude návrh dle § 44 odst. 3 EŘ zamítnut (meritorní rozhodnutí).

jinému exekutorovi. Standardně zřejmě bude návrh podáván prostřednictvím toho exekutora, jenž je navržen na pověření provedením. Vzhledem k tomu, že se zahájením exekučního řízení, tj. doručením návrhu exekutorovi jsou spojeny účinky ve smyslu § 35 odst. 6 EŘ, může nastat situace, kdy bude oprávněný např. v zájmu zabránění promlčení nucen podat návrh u jiného, např. místního exekutora. Vzhledem k tomu, že ze současné dikce zákona se explicitně nepodává, že je nutné návrh podat výlučně prostřednictvím navrhovaného exekutora, lze dle mého názoru dovodit teoretickou přípustnost postupu opačného. S ohledem na význam a spornost této otázky lze očekávat brzké řešení prostřednictvím judikatury. Exekutor, jemuž byl návrh doručen, následně přezkoumá jeho im/perfektnost. V případě, že návrh vykazuje určité nedostatky, bude oprávněný vyzván k jejich odstranění. V této oblasti jsou nejčastějším důvodem vady samotného exekučního titulu (podrobněji v kapitole 4.4). Pokud nebudou vady ve stanovené lhůtě odstraněny a v řízení nebude možné pro danou vadu pokračovat, soud řízení zastaví. V případě bezvadnosti návrhu požádá exekutor soud o pověření provedením exekuce (opět není v zákoně explicitně uvedeno, zda může žádat pouze o své pověření). Ohledně věcné a místní příslušnosti soudu pro rozhodnutí o návrhu na nařízení exekuce není obvykle sporu, neboť tyto jsou zřetelně určeny v § 45 EŘ. Co se týče místní příslušnosti, stojí za zmínku skutečnost, že zde není, na rozdíl od řízení nalézacího, dána příslušnost „na výběr“, ani možnost prorogační dohody. Důvodem je potřeba, aby byl soud co nejbližší povinnému subjektu. Poté, jak je výše uvedeno, postupuje soud zásadně z moci úřední, tj. bez nutné intervence oprávněného. Soud po zkontrolování doložky vykonatelnosti a dalších podmínek pro nařízení exekuce v 15 denní lhůtě zpravidla exekuci nařídí a jejím provedením pověří navrženého soudního exekutora. V ideálním případě oprávněný do řízení před soudem nijak nezasahuje. Pouze je mu doručeno usnesení o nařízení exekuce. Uvedené neznamena, že by mu byla procesní práva upřena, nýbrž z důvodu účelu exekučního řízení jsou tato do určité míry potlačena, vyjmenovaná práva dokonce vyloučena.

Příkladem, kdy bude oprávněný v zájmu vymožení svého nároku nucen uplatnit v řízení před soudem svá procesní práva, je situace, kdy se povinný proti nařízení exekuce odvolá. Na oprávněném pak bude tvrzení povinného vyvrátit, či se k odvolání jiným

způsobem vyjádřit.²² Mohou samozřejmě nastat i jiné zvláštní okolnosti, jež budou významné pro nařízení exekuce a jež vyžadují určitou procesní aktivitu na straně oprávněného, případně jsou samy o sobě důvodem zastavení exekuce, či dokonce zániku pohledávky oprávněného. Bude se jednat zejména o právní skutečnosti týkající se osoby povinného (smrt/zánik povinného, úpadek, úhrada dlužného plnění atd.).

Celkově lze postavení oprávněného v první, tzv. soudní fázi exekučního řízení, tj. od podání návrhu do vydání usnesení o nařízení exekuce, zejména ve vztahu k soudu, spatřovat za relativně bezproblémové, neboť s ním oprávněný vůbec nepřijde do styku. Vztah k povinnému zatím žádný obsah nemá. Vztah k soudnímu exekutorovi pak spočívá zejména v právu exekutora vyzvat oprávněného k odstranění vad a samozřejmě též povinnosti exekutora postupovat dle EŘ (s tím je spojena odpovědnost exekutora za škodu; viz kap. 4.6).²³

4.2.1. Důkazní břemeno

Meritem návrhu oprávněného je tvrzení o existenci uložené povinnosti a současně o absenci dobrovolného splnění. Důkazem o existenci pohledávky je způsobilý exekuční titul (i v případě § 261 odst. 2 o.s.ř.). Naopak tvrzení oprávněného o absenci dobrovolného splnění ze strany povinného není třeba dokazovat nijak. Specifikem tohoto tvrzení je, že se pokládá za prokázané²⁴, dokud povinná strana neprokáže opak.²⁵

²² Velmi často však povinné subjekty bez právního vzdělání, či alespoň povědomí, uvádějí v odvolání skutečnosti, jež jsou z pohledu exekučního řízení irelevantní, tj. napadají chyby nalézacího řízení (že přiznaný nárok byl přiznan v rozporu s jejich přesvědčením o skutečnosti atd.). Oprávněnému pak stačí jednoduše odkázat na § 44 odst. 7 EŘ a navrhnout soudu odmítnutí odvolání. K nápravě tvrzených vad pak jsou povinnému k dispozici prostředky dle konkrétní povahy exekučního titulu.

²³ Zde lze spatřovat rozdíl oproti úpravě před 1.11.2009, kdy se soudní exekutor stával subjektem řízení až v okamžiku vydání rozhodnutí o nařízení exekuce, tj. pověřením jejím provedením. Do tohoto okamžiku tedy procesní vztah k soudnímu exekutorovi neexistoval.

²⁴ JUDr. Vladimír Kurka, Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce, 1. vyd., ASPI a.s. 2005; komentář k rozhodným skutečnostem, str. 70

²⁵ Z tohoto „nastavení“ důkazního břemene je patrná snadná zneužitelnost pro oprávněného. Tato je nyní vyvážena alespoň hrozbou povinnosti k úhradě nákladů soudního exekutora v případě, že by oprávněný pouze „zkusil“ podat návrh na nařízení exekuce a poté, co by povinný předložil doklad o splnění, by vzal předmětný návrh zpět. V případě soudního výkonu rozhodnutí tento nástroj chybí.

Důkazní břemeno zde tedy leží na straně, jež není navrhovatelem. V tom lze spatřovat zvýhodnění standardního procesního postavení oprávněného jako navrhovatele.

4.2.2. Trestní odpovědnost oprávněného²⁶

V této souvislosti považuji za vhodné upozornit na možnou trestní odpovědnost oprávněného v případě, že s vědomím dobrovolného splnění předmětné povinnosti podá návrh na nařízení exekuce. Předdesílám, že níže popsaná trestní odpovědnost je v praxi exekucí často přehlížena, snad i v důsledku nejednoznačnosti jejího řešení. I přesto by si jí ale měl být oprávněný při podávání návrhu na nařízení exekuce vědom. Jak bylo výše uvedeno, vychází soud při nařízení exekuce pouze z tvrzení oprávněného o absenci dobrovolného plnění ze strany povinného. Pokud však oprávněný ví, že předmětná povinnost již splněna byla, a přesto podá návrh na nařízení exekuce, nelze bez dalšího konstatovat, že by se vystavoval pouze možné povinnosti k úhradě nákladů exekuce. Přímo tak narážím na trestný čin podvodu dle § 209 TZ. Co do naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu podvodu je dle mého názoru nutné konstatovat, že tyto ve většině případů naplněny jsou. Na straně oprávněného dojde k obohacení, a to ke škodě cizího majetku (povinného), tím, že uvede někoho v omyl (soud) nebo zamlčí podstatné skutečnosti (dobrovolné splnění). Celkově pak tímto jednáním musí být způsobena škoda nikoli nepatrná (nad 5.000,- Kč). Současně musí být takové jednání zahrnuto úmyslem, což lze alespoň ve formě úmyslu nepřímého předpokládat. Ke způsobené škodě pak je nutné podotknout, že škoda převyšující 5.000,- Kč bude v případě nařízení exekuce způsobena vždy, neboť jen samotné náklady exekutora budou dle ET ve výši 7.500,- Kč. Na uvedeném nic nemění varianta, že povinný dobrovolné splnění prokáže v rámci odvolání proti nařízení exekuce (tzn., že plnění znovu vymáháno nebude) a exekuce tak bude zastavena, neboť dle § 111 ve spojení s § 21 TZ je trestný též pokus trestného činu.

²⁶ RAČOK, M.; K možnosti spáchání trestného činu podvodu podáním nepravdivého návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Bulletin advokacie č. 11/2008

Z uvedeného dle mého názoru jednoznačně vyplývá, že oprávněný si nemůže při podávání návrhu na nařízení exekuce počínat svévolně a liknavě, tj. bez kontroly plnění od povinného. Vedle soukromoprávní sankce v podobě povinnosti k úhradě nákladů exekuce se tedy oprávněný vystavuje též nebezpečí sankce veřejnoprávní, tj. odpovědnosti za trestný čin podvodu.

4.3. Postavení ve fázi provedení exekuce

Za druhou fázi exekučního řízení lze označit fázi provádění exekuce. Její počátek lze spatřovat v okamžiku vydání rozhodnutí o nařízení exekuce, případně jeho doručení účastníkům řízení. Postavení oprávněného v této fázi je značně problematictější, neboť mohou oprávněnému vzniknout několikeré povinnosti. Typické pro tuto fázi je, že zde soud zdánlivě ustupuje ze své pozice a jeho místo zaujímá pověřený soudní exekutor. Exekutor je sice procesním subjektem již od přijetí návrhu na nařízení exekuce, nicméně s prováděním exekuce je dle § 35 odst. 2 EŘ oprávněn začít až v okamžiku doručení usnesení o nařízení exekuce. Oprávněnému tak vůči exekutorovi vznikají další práva. Ze zákona, či z rozhodnutí exekutora nebo soudu mu mohou vzniknout též povinnosti. Oprávněný má zejména právo požadovat po exekutorovi vynaložení dostatečné aktivity pro vymožení předmětného plnění. Pokud ji exekutor nevyvine, či jiným způsobem zanedbá své povinnosti, může po něm oprávněný požadovat náhradu škody. Na druhou stranu je exekutor nadán právy, jež vyžadují aktivitu na straně oprávněného. Tato je vyžadována zejména v případě bezvýslednosti exekuce. Jednou z nich je výzva dle § 90 odst. 3 EŘ ke složení zálohy na náklady exekuce. Dále je nutné předeslat velmi problematický moment, a to úhradu nákladů exekutora. Za zmínku stojí též výzva exekutora ke sdělení povědomí o postižitelném majetku povinného. Blíže ke vztahu oprávněného a exekutora v kapitole 4.6.

Postavení oprávněného v této fázi je tedy na rozdíl od první fáze spojeno s poměrně větší potřebou aktivity oprávněného. Je nutné ale mít na zřeteli, že nastíněné povinnosti nejsou vyjma zálohy na náklady exekuce podmínkou pro provedení exekuce, nýbrž zejména povinnostmi ve vztahu k exekutorovi samotnému.

Pokud se týče vztahu oprávněného k povinnému, nelze z tohoto vztahu dovozovat pro oprávněného jakékoliv procesní povinnosti. Důvodem je skutečnost, že povinný subjekt se o exekučním řízení zpravidla dozví až po jejím nařízení a ve fázi jejího provádění je odkázán na komunikaci se soudním exekutorem. V úvahu zde přichází pouze činnost povinného směřující k maření účelu exekuce a možnosti oprávněného se proti důsledkům takové činnosti bránit. Vhodné bude rovněž zmínit případy úhrady vymáhaného plnění po podání návrhu na nařízení exekuce.

4.4. Vliv vad exekučního titulu na postavení oprávněného

Způsobilost subjektu být úspěšným účastníkem exekučního řízení v pozici oprávněného je odvislá v první řadě od bezvadnosti exekučního titulu. Exekuční titul, jakožto povinná příloha návrhu na nařízení exekuce, musí splňovat určité náležitosti, aby na jeho základě bylo možné exekuci nařídit. Jedná se o náležitosti významné pro exekuční řízení, jimiž jsou formální a materiální vykonatelnost²⁷. Mezi podmínky formální vykonatelnosti lze řadit zejména obecně požadavky na označení orgánu, jenž exekuční titul vydal, splnění podmínek pro vyznačení doložky vykonatelnosti a její řádné vyznačení k tomu oprávněným orgánem. Mezi materiální podmínky pak budeme v souladu s § 261a o.s.ř. řadit ty, jež specifikují uložené plnění, tj. přesnou individualizaci oprávněné a povinné osoby, přesné vymezení rozsahu a obsahu uložení plnění a stanovení lhůty pro její splnění.²⁸ Nesplnění těchto náležitostí lze označit za vady exekučního titulu, resp. jeho vykonatelnosti. V souvislosti s postavením oprávněného v exekučním řízení je uvádím proto, že tyto vady ve většině případů vyjdou najevo až právě v exekučním řízení, kde jsou zkoumány exekutorem nebo soudem. Tyto pak dle svého charakteru způsobují změnu v postavení oprávněného minimálně vyvoláním nutnosti aktivity na jeho straně. Ze své zkušenosti si dovoluji tvrdit, že tyto vady jsou velmi častým důvodem zastavení exekuce, či alespoň způsobují značné průtahy. Důvodem je skutečnost, že oprávněné

²⁷ SCHELLEOVÁ, I. a kol. Exekuční řízení. vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2005

²⁸ Absence pariční lhůty u rozhodnutí civilních soudů je nahrazena subsidiární lhůtou dle § 40 odst. 2 EŘ. K tomu viz Stanovisko NS ČR, sp.zn. Cpjn 200/2005

subjekty věnují této problematice a tím i ochraně své pohledávky poměrně malou pozornost.

Vybrané vady formální vykonatelnosti

Z pohledu formální vykonatelnosti je v praxi nejčastěji problém s tím, že byla vyznačena doložka vykonatelnosti, ačkoli předmětný exekuční titul dosud vykonatelným není. Vyznačení doložky je *conditio sine qua non* pro všechny potenciální exekuční tituly.²⁹ Přesto, že vyznačení doložky vykonatelnosti s ohledem na možné důsledky tím vyvolané je velmi závažným úkonem, je z pohledu praxe v exekucích nikoli ojedinělým jevem, že doložka vykonatelnosti byla vyznačena nesprávně.³⁰ Častou příčinou této vady bývá chyba v procesu doručování exekučního titulu. Tím jsou myšleny případy, kdy má exekuční titul podobu rozhodnutí (soudní, správní, či rozhodčí nález), jež bylo příslušným orgánem doručováno povinnému subjektu. V úvahu pak přicházejí pochybení jak v osobě, jež dané rozhodnutí od doručovatele přebírala, tak zejména v případech, kdy nedošlo k faktickému převzetí zásilky (fikce doručení)³¹.

Toto jsou „vnitřní vady“ exekučních titulů, jež oprávněný nemůže sám nijak zjistit, případně je napravit. Pokud oprávněný v dobré víře ve skutečnou vykonatelnost exekučního titulu podá návrh na nařízení exekuce, ta je soudem nařízena a povinný pak v odvolání uvede shora nastíněné okolnosti, má oprávněný, ač je subjektem řízení

²⁹ Autoritativní potvrzení o tom, že předmětnou povinnost lze exekučně vykonat.

³⁰ Dle ustálené judikatury se jedná o nesprávný úřední postup zakládající nárok na náhradu škodu dle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

³¹ Podle právní úpravy doručování dle o.s.ř. tomu tak je tehdy, pokud je předmětné rozhodnutí doručováno formou náhradního doručení. Problém pak nastává v případě, že se subjekt, jemuž bylo doručováno, v místě doručování fakticky nezdržoval. Ten pak může v souladu s § 46 o.s.ř. u soudu prokázat, že se v místě, na něž mu bylo doručováno, po určitou dobu nezdržoval (častý je pobyt v lázních, dovolená) a doručení se pak ex lege považuje za neúčinné. Nehledě na to však soud vedl toto rozhodnutí jako doručené a pravděpodobně na něm též již vyznačil doložku vykonatelnosti. Pokud toto rozhodnutí nenabýlo právní moci, není dán předpoklad pro vyznačení doložky vykonatelnosti (s výjimkou předběžně vykonatelných rozhodnutí). Nastávají pak případy, kdy je prováděna exekuce na základě fakticky nevykonatelného rozhodnutí. Obdobná je situace u rozhodnutí vydaných dle správního řádu (a to jak dle zrušeného zákona č. 71/1967 Sb., tak dle zákona č. 500/2004 Sb.).

s dispozičním oprávněním, svázané ruce. Nemůže sám zjednat nápravu ani ji nijak urychlit. Naopak, v takových případech dojde k zastavení exekuce, neboť se nejedná o způsobilý exekuční titul³² a oprávněný se tak vinou doručovatele, případně bez konkrétního viníka ocitá bez exekučního titulu i bez pravomocného rozhodnutí o jeho nároku. I sebevíc opatrný a bdělý oprávněný subjekt není schopen těmto situacím předcházet. Oprávněný tak bude se svým nárokem fakticky vrácen do nalézacího řízení. V případě zastavení exekuce po jejím nařízení narážíme na otázku nákladů exekutora.

Vybrané vady materiální vykonatelnosti

Pokud se týče vad materiální vykonatelnosti exekučního titulu, lze obecně konstatovat, že těmto, resp. jejich důsledkům pro exekuci oprávněný předcházet může. Nejsou totiž spojeny s procesem, do něhož oprávněný nezasahuje, či jej alespoň zpětně nekontroluje. I činnost soudů, jako státních orgánů, je vykonávána prostřednictvím konkrétních fyzických osob, což se sebou samo o sobě nese riziko pochybení. Tímto mám na mysli pochybení charakteru písařských chyb, kdy je chybně uvedeno označení povinného, případně nedokonale specifikována uložená povinnost. V případě chybného označení povinného je toto první věc, kterou povinný namítne. I v případě, že toto chybné označení uvedl už navrhovatel, je povinností soudu označení účastníků zkontrolovat, tzn., zda jsou právními subjekty³³. Oprávněný sice nemá přístup do centrální evidence obyvatel, u právnických osob si však může údaj zkontrolovat v obchodním rejstříku. Stejně tak specifikaci uložené povinnosti lze překontrolovat, zda je ve vydaném rozhodnutí v pořádku. V případě zjištění vad je nutné, aby oprávněný příslušným postupem zajistil odstranění těchto vad. Obecně tedy lze říct, že tyto vady je oprávněný schopen do určité míry eliminovat a aktivně tak posílit své postavení v následné exekuci.

³² TRIPES, A.; Exekuce v soudní praxi. 3. vyd. Praha, C.H.Beck, 2006, str. 17

³³ Práva a povinnosti může mít pouze subjekt, jenž má právní subjektivitu. Za tím účelem má soud přístup do centrální evidence obyvatel, resp. obchodního rejstříku. Pokud tedy soud vydá rozhodnutí, v němž není subjekt povinností správně označen, vzniká tak vlastně povinnost jinému subjektu, či nesubjektu.

Jak bylo naznačeno, je označení účastníků velmi častou vadou materiální vykonatelnosti. S ohledem na nejednotnost řešení této vady a závažnost možných důsledků pro exekuci považuji za vhodné jí věnovat zvýšenou pozornost.

Absence rodného čísla

Dle subsidiárně užitého § 79 odst. 1 o.s.ř. bylo do 30.6.2009 za dostatečné označení účastníků řízení považováno uvedení jejich jména, příjmení a bydliště (u právnických osob název a sídlo). Pokud tedy navrhovatel v nalézacím řízení uvedl tyto údaje, splnil tak zákonné podmínky pro identifikaci a individualizaci daného subjektu. Poměrně časté byly a jsou zejména u fyzických osob případy, kdy na jedné adrese bydlí např. otec a syn stejného jména. V tom případě by měl již první orgán, který má přístup do centrální evidence obyvatel, vyzvat navrhovatele k doplnění označení subjektu řízení, neboť uvedený subjekt není dostatečně individualizován, tzn., že návrh na zahájení řízení je z toho důvodu fakticky neurčitý, ač splňuje zákonné požadavky. Z dosavadní rozhodovací praxe soudu je však zřejmé, že těmito je kladen důraz zejména na to, zda v návrhu uvedený subjekt existuje, nikoli zda je zaměnitelný s jiným. Tato vada označení pak bývá přejata též do rozhodnutí - exekučního titulu. Na takovou vadu exekučního titulu poukáže zpravidla až soudní exekutor. Literatura i judikatura shodně uvádějí, že pro případ, že zákonem požadované údaje nepostačují k dostatečné individualizaci účastníka řízení, je nutné uvést další údaj, jenž k individualizaci postačovat bude. Právě z toho důvodu bylo uvedené ustanovení o.s.ř. doplněno zákonem č. 7/2009 Sb. ve smyslu dalšího identifikátoru fyzických osob, a to rodného čísla. Nelze opomenout, že se v dnešní době při uzavírání smluv stalo samozřejmostí, že se u fyzických osob uvádí jejich datum narození, resp. rodné číslo. Tento identifikátor bych si dovolil označit jako nezastupitelný (rodné číslo je způsobilé identifikovat fyzickou osobu bez potřeby jiných údajů). Lze též poukázat na jiná právní odvětví, kdy např. v § 7 zákona č. 500/2004 Sb., správního řádu je u fyzických osob vyžadováno datum narození. V této souvislosti je nutné též zmínit zákon o ochraně osobních údajů, v jehož textu není užívání rodného čísla pro identifikaci fyzických osob zakázáno.

Stejně tak hovoří i příslušné předpisy Evropské unie.³⁴ Zmíněná novelizace tedy mezi identifikátory fyzických osob v návrhu na zahájení řízení řadí též rodné číslo. Nejedná se však o identifikátor povinný, nýbrž pouze možný, tj. ne vždy vyžadovaný. S ohledem na použitý výraz „*případně*“ je tento údaj nutné uvádět zejména v případě, že ostatní údaje k dostatečné identifikaci nestačují. Z toho je zřejmá přímá návaznost na dosavadní řešení nastíněné problematiky (zakotvení názoru judikatury a teorie přímo do textu zákona). Nežle však opomínat, že ne vždy zná návrhvatel rodné číslo druhé strany sporu. Mimo to může vzniknout situace, že až po vydání exekučního titulu se stane označení osoby bez rodného čísla neurčitým (narození potomka povinného). V takovém případě právní úprava neposkytuje návod, jak postupovat, tj. čím majetek postihnout a pouze tzv. selským rozumem se soud ani exekutor řídit nemůže. Exekuce se tak dostane do slepé uličky. V nalézacím řízení tedy bylo vydáno soudem rozhodnutí (exekuční titul), v němž je označena povinná osoba s uvedenou vadou/nedostatkem. Po podání návrhu na nařízení exekuce se na oprávněného obrátí exekutor s tím, že subjekt uvedený v exekučním titulu je zaměnitelný s jiným subjektem, a vyzve oprávněného, aby zjednal nápravu. Zjednání nápravy je však v takových případech zdlouhavým (ne-li nemožným) procesem, neboť je nutné opravit exekuční titul, protože údaje v něm uvedené jsou, jak uvádějí exekuční soudy, rozhodující. Oprávněný se pak, ač nic nezanedbal, byl bdělým při ochraně svých práv atd., dostane do situace, kdy musí žádat původní orgán o zjednání nápravy. Může pak nastat situace, kdy příslušný orgán odmítne opravu provést a nárok oprávněného, ač fakticky bezesporu existuje, se stane de facto ex tunc/ex nunc materiálně nevykonatelným, čímž bude dán důvod pro zastavení exekuce.³⁵

³⁴ Právní rozhledy 9/2002; Aplikace exekučního řádu z pohledu mého

³⁵ Příkladem může být situace, kdy poskytovatel telekomunikačních služeb uzavře smlouvu s osobou (otcem) v době, kdy tento má již plnoletého syna stejného jména se stejným bydlištěm. Několik let je vše v pořádku. Jakmile se však otec rozhodne neplatit, poskytovatel se rozhodne dlužné plnění vymáhat. Pokud není další identifikační údaj uveden již ve smlouvě (alespoň datum narození), je pohledávka poskytovatele fakticky nevymahatelná.

Písařské vady

Dále je nutné zmínit případy, kdy je povinný v exekučním titulu označen vadně, tzn. kdy je např. uvedeno jiné křestní jméno, než správné (figurující ve spisovém materiálu přecházejícího řízení). I zde je teorie a judikatura za jedno v tom, že stěžejní je, zda je povinný jednoznačně a nezaměnitelně identifikován. Musí zde tedy být takové ostatní údaje, jež neponechávají při individualizaci povinného pochybnosti. Ve světle takového výkladu pak lze připustit určitá pochybení v písemném označení povinných osob v exekučním titulu, neboť tato nebudou mít na materiální vykonatelnost exekučního titulu vliv.³⁶ U těchto vad jsem však nucen konstatovat, že v praxi i v případech, kdy je povinná osoba v exekučním titulu označena nesprávně co do křestního jména, ale je dále specifikována rodným číslem (označení v návrhu na nařízení exekuce je již správné), požadují exekuční soudy i přes výše uvedené opravy takového exekučního titulu. Ve většině případů jsou takové opravy sice proveditelné, i když je s nimi spojena nutná časová prodleva, nicméně je zbytečné po oprávněném požadovat opravu exekučního titulu, když tento je materiálně vykonatelný.³⁷ Dle mého názoru se jedná ze strany soudu o jakýsi formalismus, kdy na jedné straně se dovolává přesné individualizace účastníka řízení (aby nebylo pochyb o tom, která konkrétní osoba jím je) a na druhé straně i přes nespornou identifikovatelnost povinného žádá po oprávněném údaje, jež lze v takové situaci považovat za nadbytečné. Soud zde tedy bezdůvodně klade na oprávněný subjekt povinnosti, čímž je objektivně zhoršováno jeho procesní postavení.

4.5. Vybrané právní instituty ochrany a obrany oprávněného

S ohledem na zmíněnou spornou povahu exekučního řízení lze konstatovat protichůdný zájem oprávněného a povinného. Před i v průběhu exekučního řízení tak dochází ze strany povinného k určitým činnostem, jež ve svém důsledku mění postavení

³⁶ Vrcha P.; Civilní judikatura, 1. vyd. Linde Praha a.s., 2003; usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.8.2001, sp.zn. 20 Cdo 1020/99

³⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23.10.2003, sp.zn. 20 Cdo 1400/2003

oprávněného, resp. jej nutí k určité aktivitě. Jedná se zejména o případy úhrady vymáhaného plnění. Zde bude rozhodující okamžik, takového plnění (blíže viz kap 5.1). Další v praxi běžnou činností povinného budou jeho různorodé aktivity, jimiž se bude snažit účel exekuce zmařit (blíže viz kap 5.6). Tyto činnosti pak mohou ve svém důsledku zapříčinit zastavení exekuce s tomu odpovídající povinností k úhradě nákladů exekuce. Pokud se oprávněný této povinnosti chce vyhnout, bude nucen využít všech dostupných prostředků k obraně svého postavení. Specifické důsledky je způsobitelné vyvolat např. vyhýbání se exekuci útekem povinného do ciziny, pobytem v cizině, odhlášením trvalého bydliště atd.

Zřejmě nejčastějším případem, jak se povinný snaží exekuci vyhnout, je zbavování se postižitelného majetku. Převody majetku po doručení usnesení o nařízení exekuce povinnému jsou ze zákona relativně neplatné (generální inhibitorium). V případě, kdy k převodům majetku dojde před tímto okamžikem, však účinky generálního inhibitoria oprávněného nechrání. Ani v těchto situacích však není postavení oprávněného bezvýhodné, neboť je mu právním řádem dáno k dispozici několik „právních nástrojů“ k jeho ochraně.

4.5.1. Předběžné opatření

V rámci předcházejícího nalézacího řízení bude účinným nástrojem oprávněného institut předběžného opatření. Jedním z jeho předpokladů je dle § 74 odst. 1 o.s.ř. „*obava, že by výkon soudního rozhodnutí byl ohrožen*“. Tímto může oprávněný dle § 76 odst. 1 písm. e) o.s.ř. bránit povinnému ve zbavování se určitého majetku. Dle § 76f odst. 1 o.s.ř. jsou pak právní úkony učiněné v rozporu s předběžným opatřením neplatné. Účinky takového předběžného opatření jsou dle § 77 odst. 1 písm. c) o.s.ř. omezeny maximálně do uplynutí 15tého dne po nabytí vykonatelnosti rozhodnutí ve věci samé. Tento institut je tedy obecným nástrojem, jenž je dán oprávněnému k dispozici zejména v souvislosti s předcházejícím soudním řízením (ve smyslu výsledného exekučního titulu).

Institut předběžného opatření však není omezen pouze na řízení nalézací, neboť v našem právním řádu není použití tohoto institutu pro řízení exekuční nijak vyloučeno.

V důsledku toho je možné, aby se oprávněný ještě před podáním návrhu na nařízení exekuce domáhal uložení předběžného opatření. Je pravdou, že takové využití předběžného opatření je velmi nestandardním, nicméně pokud skutečně aktuálně hrozí ze strany povinného zbavování se určitého postižitelného majetku, je předběžné opatření nejúčinnějším právním nástrojem ochrany postavení oprávněného. Důvodem je uvedená neplatnost případných dispozičních úkonů povinného. Za slabinu takového využití předběžného opatření považuji skutečnost, že tímto opatřením lze povinnému zakázat pouze nakládání s určitými věcmi, či právy. Nelze mu tedy uložit zákaz dispozic s celým postižitelným majetkem. Povinnému tak je vlastně dáno předčasně na vědomí, že bude podán návrh na nařízení exekuce a dojde k uvalení generálního inhibitoria. Povinný se pak pravděpodobně bude snažit „nezablokovaného“ majetku zbavit.

4.5.2. Odporovatelnost

I tato slabina předběžných opatření je z postavení oprávněného řešitelná, a to obecným nástrojem dle § 42a OZ, tj. odporovatelností právních úkonů. Dle tohoto ustanovení se může oprávněný – věřitel domáhat u soudu určení, že dlužníkovy právní úkony, pokud zkracují uspokojení jeho vymahatelné pohledávky, jsou vůči němu právně neúčinné. Tímto se lze bránit právním úkonům povinného v posledních třech letech, a to až do okamžiku uvalení generálního inhibitoria. Podmínkou zde však je, že druhá strana o úmyslu povinného tímto úkonem zkrátit věřitele musela vědět. Určení této neúčinnosti se pak bude oprávněný nucen domáhat určovací žalobou dle § 80 písm. c) o.s.ř.. Jedná se tedy o odpůrčí žalobu, z níž bude pasivně legitimován ten, v jehož prospěch byl právní úkon učiněn, nebo jemuž vznikl z odporovatelného úkonu dlužníka prospěch. V případě úspěchu odpůrčí žaloby může věřitel požadovat uspokojení své pohledávky z toho, co odporovatelným právním úkonem ušlo z dlužníkovy majetku.

Jako speciální případ odporovatelnosti lze poukázat na § 260h o.s.ř.. Tento přichází v úvahu v případě, kdy je povinný vyzván k prohlášení o majetku před nařízením exekuce. Tím je vlastně dáno povinnému na vědomí aktuálně hrozící generální inhibitorium. Pokud by se povinný po doručení předvolání k prohlášení o majetku snažil svého majetku zbavit, může příslušným právním úkonům povinného oprávněný

odporovat, tj. domáhat se jejich neúčinnosti vůči své osobě. Postup oprávněného je pak stejný, jak u obecné odporovatelnosti.

4.5.3. Absolutní neplatnost úkonu

Mimo uvedené nástroje je oprávněnému k dispozici nástroj ryze obecný dle § 39 OZ. V jeho rámci se může oprávněný domáhat neplatnosti příslušného úkonu povinného pro rozpor s dobrými mravy, neboť jeho účelem je úmyslné vyhýbání se plnění závazkových vztahů a tím maření účelu následné exekuce. Jedná se však o nástroj velmi obecný, s čímž souvisí i obecnost vymezení souladu právního úkonu s dobrými mravy. Tento pojem je sice ustálenou judikaturou definován, nikoliv však způsobem, aby nebylo nutné při posuzování platnosti úkonu užít soudní úvahy. V určité nejistotě výsledku soudní úvahy pak lze spařovat slabinu tohoto nástroje.

Ve vztahu k výše uvedené odporovatelnosti úkonu je nutné uvést, že z čistě teoretického hlediska má samozřejmě přednost neplatnost úkonu před jeho odporovatelností, neboť nelze odporovat úkonu, jenž je absolutně neplatný. Otázkou však zůstává, kterého nástroje oprávněný subjekt použije, tzn., zda se bude dovolávat neplatnosti úkonu, či zvolí postup méně rizikový a bude úkonu „pouze“ odporovat. Celkově je však i přes uvedenou „přednost“ neplatnosti úkonu nutné jako vhodnější hodnotit postup cestou odporování úkonu, neboť tak oprávněný fakticky uplatňuje oba nástroje. Důvodem je skutečnost, že se sice domáhá u soudu určení neúčinnosti úkonu, nicméně soud je předně povinen zkoumat platnost takového úkonu. K absolutní neplatnosti právního úkonu je pak soud povinen přihlížet z úřední povinnosti. Soud tedy buď vysloví neúčinnost daného úkonu, nebo jeho neplatnost.

4.5.4. Relativní neplatnost úkonu

Vedle výše popsané absolutní neplatnosti úkonu povinného učiněného před účinky generálního inhibitoria nutno zmínit též relativní neplatnost takového úkonu, pokud je učiněn za trvání účinků generálního inhibitoria. Jedná se ze zákona o průvodní účinek generálního inhibitoria, tj. sankci za jeho porušení. Do 31.10.2009 byla sankcí za porušení generálního inhibitoria neplatnost absolutní, nicméně s ohledem na

nepriměřenost a neflexibilitu takto kogentní právní úpravy došlo ke změně na neplatnost relativní. Dle znění nového § 44a EŘ stále pro povinného platí zákaz nakládat se svým majetkem. Právní úkon povinného, jímž je tento zákaz porušen, však je nově považován za platný, pokud se jeho neplatnosti oprávněný (též exekutor nebo přihlášený věřitel) nedovolá. Je zcela zřejmé, že hlavním smyslem dané úpravy je přiměřenost rozsahu blokace majetku povinného. Na stranu oprávněného však tato změna přináší jednak potřebu obezřetnosti, co se děje s majetkem povinného, a druhak, sekundárně, povinnost aktivity ve smyslu dovolávání se neplatnosti. Dovolání se neplatnosti předmětného úkonu se totiž oprávněný musí vůči všem účastníkům takového úkonu (dovolání se neplatnosti musí všem účastníkům úkonu dojít). Až poté je předmětný úkon - s účinky *ex tunc* - neplatným, tzn., že až v tomto okamžiku může být předmětný majetek povinného fakticky exekučně postižen³⁸.

4.5.5. Trestní odpovědnost povinného

Na okraj považuji za vhodné zmínit též institut z veřejného práva, a to trestný čin poškozování věřitele dle § 222 TZ. Znaky základní skutkové podstaty naplní ten, kdo i jen částečně zmaří uspokojení svého věřitele tím, že zcizí část svého majetku, uzná neexistující právo atd. Oprávněný tedy může podat na povinného trestní oznámení a současně s ním uplatnit nárok na náhradu škody tímto činem mu způsobené. V případě, že byl dlužník uznán vinným, je pravděpodobné, že mu bude v rámci adhezního řízení též uložena povinnost k náhradě způsobené škody. Tento institut má však pouze funkci zstrašovací, resp. „nátlakovou“, neboť jeho prostřednictvím se oprávněný nemůže *ex ante* bránit předmětné činnosti povinného ve smyslu zákazu předmětných dispozic s majetkem.

4.5.6. Výkon rozhodnutí v zahraničí

³⁸ Logicky bude na dotčený majetek soudním exekutorem vydán neprodleně exekuční příkaz a následně vůči němu exekuce provedena. Důvodem je skutečnost, že by bylo nelogické, aby se exekutor nebo oprávněný dovolávali neplatnosti dispozice s majetkem, pokud k dosažení účelu exekuce postačuje ostatní majetek.

Dalším, nezdá se vyskytujícím způsobem, jak se povinné subjekty snaží se vyhnout nucenému výkonu povinnosti, je jejich útěk, či samotný pobyt v cizině. Je to snad jejich pocit anonymity v zahraničí, či zdánlivá nedosažitelnost orgánů veřejné moci přes hranice státu (omezená územní pravomoc), co vede povinné subjekty k tomuto postoji. Je pravdou, že tímto způsobem se povinní vyhýbají exekuci, či hrozící exekuci, často již v průběhu řízení nalézacího. Výjimkou nejsou ani případy, kdy povinné subjekty nezávisle na hrozící exekuci v zahraničí jednoduše bydlí, či dlouhodobě pobývají. I v těchto případech povinní často exekuci probíhající v ČR podceňují, či ignorují. Obdobný je postoj dlužníků – cizích státních příslušníků. Z pohledu oprávněného však není taková situace bezvýchodná, pokud samozřejmě zná místo pobytu povinného v zahraničí (alespoň přibližně).

Z dispozici je mu dán institut výkonu rozhodnutí v zahraničí tamními orgány (s rozličnou procedurou) a v rámci zemí EU je to navíc institut Evropského exekučního titulu. Obě tyto varianty jsou založeny na obdobném principu (výkon orgánem cizího státu), nicméně jsou mezi nimi určité podstatné rozdíly odrážející historicko-politický vývoj, což logicky svědčí ve prospěch poslední jmenované varianty.

Obecná úprava této oblasti je velmi různorodá, neboť zásadně záleží na každém jednotlivém státu, zda bude ochoten cizí rozhodnutí na svém území nebo proti svému občanu vykonat, případně za jakých podmínek³⁹. Jako projev moderních právních řádů a reakce na globalizaci téměř všech aspektů společnosti se v oblasti práva vyvinuly, či byly založeny, určité postupy a formy spolupráce, jimiž je výkon rozhodnutí v cizině umožněn. Jednou z nich, a to z časového hlediska původní, je vytvoření speciální mezinárodní úpravy vtělené do mezinárodní smlouvy, kdy je (pouze) pro dotčené státy smlouven vzájemně stejný postup při výkonu cizích rozhodnutí (reciprocita). Druhou, lze říci navazující, formou spolupráce pak je vzájemné sblížení jednotlivých právních řádů (jejich obsahu) a jejich přibližování určitým společně uznávaným standardům (harmonizace).

³⁹ Jeden z projevů státní suverenity. Orgány jiného státu nemohou na jeho území provádět výkon rozhodnutí.

Co se uvedených mezinárodních dohod (či smluv) týče, tyto si drží své místo zejména mezi zeměmi s odlišnými právními řády (souvislost s odlišným politickým zřízením a vůbec odlišnými společenskými a právními standardy), kdy je nutné, většinou bilaterálně, upravit výkon cizích rozhodnutí konkrétním a poměrně podrobným způsobem. Nedochozí však zásadně ke změně jednotlivých právních řádů, nýbrž k vytvoření speciální mezinárodní úpravy této oblasti (úprava má tedy mezinárodní původ). Naopak, v rámci sbližování právních řádů je základem výkonu cizích rozhodnutí vždy právní řád vykonávajícího státu, kde dotčené právní řády na sebe navazují, doplňují se, ovlivňují se a spolupracující spolu, resp. by alespoň měly. V případě výkonu cizích rozhodnutí v ČR je základem úpravy ZMPS, dle kterého však lze považovat výkon cizího rozhodnutí za poměrně zdlouhavý⁴⁰. Při výkonu našich rozhodnutí v cizině tomu je obdobně. Méně náročné podmínky výkonu rozhodnutí v cizině pak mohou být stanoveny právě (zpravidla bilaterálními) mezinárodními dohodami, jak je uvedeno výše, případně jinou - bližší formou spolupráce (viz níže).

Exekuce v zemích EU⁴¹

Odkaz na bližší spolupráci zcela jednoznačně směřuje k Evropské unii a spolupráci v jejím rámci. Ponecháme-li stranou obecně teoretické úvahy o omezení státní suverenity členských států, či její částečný přesun na Evropská společenství, je nutné se zaměřit na soudní spolupráci a harmonizaci ve věcech civilního soudnictví, zejména pak výkon civilněprávních rozhodnutí na peněžítá plnění. Je logické, že komunitární úprava je v této oblasti k věřitelským subjektům relativně vstřícná, a to v míře, jež nemá z historického hlediska obdoby. Tuto je pak nutné spatřovat zejména ve zjednodušování procesních podmínek a celého vykonávacího řízení vůbec, případně ve stanovení jednotných podmínek pro výkon cizích rozhodnutí. Pro účely dalšího popisu je potřebné vyčlenit z vykonávaných rozhodnutí ty, jež jsou pro tzv. nesporné nároky; tyto jsou komunitárním právem upraveny speciálně.

⁴⁰ Musí proběhnout formální procedura přes zahraničně - zastupitelské orgány státu (ministerstva spravedlnosti, konzulární úřady atd.)

⁴¹ Právní rádce 3/2008; Nařízení o evropském exekučním titulu;

Obecnou úpravu výkonu cizích rozhodnutí v rámci komunitárního práva obsahuje nařízení Rady ES, zvané „Brusel I“⁴² ve spojení s nařízením rady ES o doručování⁴³. V rámci této úpravy lze rozlišovat tři fáze vykonávacího řízení, a to uznání rozhodnutí, prohlášení vykonatelnosti (exekvatur) a samotný výkon cizího rozhodnutí. První dvě fáze jsou upraveny uvedeným nařízením Brusel I, kdežto samotný výkon rozhodnutí pak probíhá podle práva státu výkonu. Průběh lze stručně popsat tak, že na základě návrhu věřitele na prohlášení vykonatelnosti rozhodnutí v cizině u příslušného soudu tento neformálně rozhodnutí uzná (pouze z vyjmenovaných důvodů lze odepřít uznání) a potvrdí vykonatelnost cizího rozhodnutí. To lze přirovnat k vyznačení doložky vykonatelnosti dle o.s.ř.. Poté již nic nebrání podání návrhu na výkon rozhodnutí v cizině, avšak dle tamního práva. Je tedy stále ponecháno na orgánech vykonávajícího státu prohlásit dané rozhodnutí za výkonu způsobilé.

Speciální úpravou pak je Nařízení Rady ES o Evropském exekučním titulu⁴⁴. Tuto úpravu lze označit za dosavadní vrchol, co se zjednodušení výkonu rozhodnutí v cizině týče. Základním limitem této možnosti je nesporná povaha vykonávaného nároku, kdy za nesporné lze označit nároky, ohledně nichž není sporu (dlužník se nebrání, nepopírá je), příkladmo soudní smír, notářské a exekuční zápisy, rozsudky pro uznání, ale též rozsudky pro zmeškání. Podstata zjednodušení oproti výše uvedené obecné komunitární úpravě pak spočívá v odpadnutí formální fáze - prohlášení vykonatelnosti cizím orgánem (exekvatur). Označení daného titulu za evropský exekuční titul není na orgánu státu výkonu, nýbrž tak činí přímo orgán, jenž dané rozhodnutí vydal. Děje se tak logicky na návrh oprávněného. U soudních rozhodnutí je tato činnost upravena jako speciální nesporné řízení pod § 200ua o.s.ř.. U orgánu cizího státu pak oprávněný subjekt podá přímo návrh na výkon rozhodnutí, u něhož daný cizí orgán zkoumá pouze

⁴² Nařízení Rady ES č. 44/2001 o příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v civilních a obchodních věcech,

⁴³ Nařízení Rady ES č. 1348/2000, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních,

⁴⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 805/2004 o evropském exekučním titulu pro nesporné nároky

podmínky vykonatelnosti (formální a materiální vykonatelnost), obdobně jako u nás. Tímto postupem je tedy maximálně zjednodušen a urychlen výkon rozhodnutí v ostatních zemích EU. Nelze přehlížet, že takový postup nutně vyžaduje přizpůsobení určitých oblastí jednotlivých právních řádů (např. v oblasti doručování), kdy tyto jsou upraveny tzv. „minimálními normami“ (komunitárního původu s účinky do práva vnitrostátního) chránícími zejména právo na spravedlivý proces obou stran exekučního řízení.

Pro úplnost dlužno v této souvislosti poznamenat, že dosáhnout exekučního titulu, jenž bude bez dalšího v zemích EU považován za vykonatelný, lze i jinak. Jedná se o postup, kdy žalobce tuzemskému soudu přímo navrhne, aby vydal evropský platební rozkaz dle § 174b o.s.ř., jakožto zvláštní druh platebního rozkazu. Řízení o evropském platebním rozkazu je upraveno Nařízením EP a ER o evropském platebním rozkazu⁴⁵. Lze předeslat, že návrh na jeho vydání se podává na zvláštním formuláři. Stejně jako klasický platební rozkaz musí i tento být doručen do vlastních rukou, nicméně na rozdíl od klasického může být evropský platební rozkaz doručován v zahraničí. S nadsázkou jej tedy lze označit za alternativu klasického platebního rozkazu, pokud je předpoklad, že bude exekuce, byť jen částečně, prováděna v zahraničí. Následná exekuce na jeho základě pak probíhá stejně, jako u evropského exekučního titulu (viz výše).

Podrobnější rozbor této oblasti by šel nad rámec této práce, neboť smyslem této kapitoly je pouze poukázat a v hrubých obrysech naznačit možnosti výkonu tuzemských exekučních titulů v zahraničí. Stranou samozřejmě ponechávám mimosoudní (neoficiální) postupy, které však mnohé oprávněné subjekty při vymáhání svých pohledávek v zahraničí volí⁴⁶. Oficiální – právní možnosti tedy jsou, je však na zvážení daného oprávněného subjektu, zda se mu vyplatí popsané „procedury“ podstupovat.

⁴⁵ Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu.

⁴⁶ Jedná se zejména o využívání služeb agentury „intrum iustitia“, jež je schopna v mnoha státech dlužníka nejen vyhledat, nýbrž z něj i pohledávku vymoci, a to jak prostřednictvím oficiálního výkonu rozhodnutí, tak jinými praktikami. Nesporným kladem takového postupu je rychlost a samostatnost agentury při vymáhání daného nároku. Záporom pak je logicky cena služeb této agentury, jež je samozřejmě v procentech vymáhaného nároku.

4.6. Oprávněný a exekutor – vybrané otázky

Jak již bylo uvedeno, stává se soudní exekutor procesním subjektem již v okamžiku, kdy mu je doručen návrh na nařízení exekuce. Výběr soudního exekutora je však zcela na libovůli oprávněného. Na druhou stranu je označení exekutora, jenž má být provedením exekuce pověřen, nezbytnou náležitostí návrhu na nařízení exekuce dle § 38 odst. 1 věta první EŘ. Soud nemůže ani subsidiárně určit exekutora sám. Exekutorovi ani soudu tedy nepřísluší právo tento návrh nějak měnit, či doplňovat.⁴⁷ Pro úplnost dodávám, že do 31.10.2009 měl oprávněný k dispozici i možnost tzv. konkludentního výběru exekutora, neboť mohl tento výběr dát najevo podáním návrhu na nařízení exekuce právě prostřednictvím vybraného exekutora. Soud pak tohoto exekutora provedením exekuce pověřil.

Na výběr exekutora má bezesporu vliv řada okolností. V případě oprávněného s ojedinelou pohledávkou bude tento vybírán většinou namátkou. Pokud se však jedná o oprávněné subjekty, jež disponují větším počtem vymahatelných pohledávek proti většímu počtu povinných, nelze předpokládat pouze náhodný výběr exekutora. Určitou roli zde bude bezesporu hrát profesionalita daných exekutorů, neboť i mezi exekutory panuje konkurenční prostředí a tedy soutěž. Profesionální schopnosti však mohou být zastíněny rámcovými dohodami, jež jsou ekonomicky výhodné jak pro oprávněného, tak pro exekutora (podrobněji viz níže).

Počínaje dnem 1.11.2009 má oprávněný dle § 44b EŘ možnost požádat exekuční soud o změnu pověřeného exekutora. Soud však takovému návrhu vyhoví pouze za podmínky, že proto jsou „*důvody zvláštního zřetele hodné*“. Tento pojem dosud není v této souvislosti judikaturou nijak vykládán, nicméně logicky lze pod tento pojem zařadit zejména případy, kdy exekutor poruší povinnost provádět exekuci rychle a účelně (§ 46 odst. 1 EŘ). Vzhledem k tomu, že v případě změny exekutora náleží zproštěnému exekutorovi odměna jako při zastavení exekuce (ponížená), lze v tomto institutu

⁴⁷ S ohledem na níže uvedené zakázané dohody je oprávněným často navržen exekutor, který není nejbližší místu bydliště povinného. Tito pak bezvýsledně namítají zbytečnou vzdálenost a tím „úmyslné“ navyšování nákladů ze strany oprávněných.

spatřovat pro pověřeného exekutora hrozbu sankce za porušování svých procesních povinností. V uvedeném podmínění změny exekutora lze pak spařovat obranu proti zneužívání tohoto práva ze strany oprávněných. Nejedná se tedy o projev závislosti výběru exekutora na vůli oprávněného, nýbrž o procesní právo oprávněného napomáhající k úspěšnému provedení exekuce.

Jak bylo řečeno, je to právě oprávněný, kdo určí exekutora příslušného k provedení exekuce. Přesto, že pověření se navrženému exekutorovi dostává až na základě autoritativního rozhodnutí soudu, nutno exekutora považovat za procesní subjekt už od okamžiku, kdy je mu doručen návrh na nařízení exekuce. Důvodem je skutečnost, že počínaje tímto okamžikem má soudní exekutor určitá procesní oprávnění a povinnosti, jež obsah jeho stávajícího postavení vymezují. Soudní exekutor tedy v okamžiku doručení návrhu na nařízení exekuce vstupuje do několika procesně-právních vztahů, zejména pak do vztahu s oprávněným. Do vztahu s povinným pak soudní exekutor vstoupí až okamžikem nařízení exekuce, neboť až v tomto okamžiku je exekutor oprávněn začít s jejím prováděním. Právě obsah (práva a povinnosti) procesního vztahu s oprávněným, resp. jeho vybrané aspekty, budou níže v této kapitole podrobeny analýze.

K zániku vztahu oprávněného a exekutora dochází současně s ukončením exekučního řízení, či jeho zastavením. Za ukončení exekuce nutno považovat okamžik, kdy je oprávněnému exekutorem vyplaceno veškeré vymožené plnění. Až v tomto okamžiku uvedený procesní vztah zanikne. V této souvislosti však nutno poukázat na znění § 46 EŘ, jenž „operuje“ s pojmem provedení exekuce a jejího skončení. Provedení exekuce je případ, kdy je dosaženo jejího účelu, tzn., že je vymoženo plnění s veškerým příslušenstvím (§ 46 odst. 2 EŘ). Ustanovení odst. 7 § 46 EŘ však hovoří o „skončení“ exekuce jejím provedením nebo zastavením. Z uvedeného je zřejmé, že skončení exekuce a zánik vztahu oprávněného a soudního exekutora do jednoho okamžiku nespádá.⁴⁸ Vztah k oprávněnému tedy zanikne v okamžiku výplaty výtěžku. V případě

⁴⁸ Lze pak dovodit nutnost odlišovat skončení exekuce, jakožto její provádění, a skončení exekučního řízení, jakožto souboru vztahů.

zastavení exekuce je však situace složitější. Důvodem je skutečnost, že dle § 55a EŘ soud exekuci nezastaví, pokud nebyly uhrazeny náklady exekuce. O povinnosti k úhradě nákladů exekuce v případě zastavení však dle § 89 EŘ rozhoduje soud právě v usnesení o zastavení exekuce. Jedná se tedy o začarovaný kruh. Vztah oprávněného a exekutora zde každopádně zanikne nejpozději úhradou případně uložené povinnosti k úhradě nákladů exekutora.

V následujících odstavcích se zaměřím na ty části vztahu oprávněného a exekutora, jež vyvolávají v praxi mnohá nedorozumění nebo sporné situace. Jedná se převážně o vzájemná práva a povinnosti z pohledu oprávněného velmi důležitá.

4.6.1. Výzva k doplnění návrhu

o doručení návrhu na nařízení exekuce je soudní exekutor dle § 39 EŘ povinen tento návrh přezkoumat z hlediska toho, zda obsahuje všechny náležitosti dle § 38 EŘ, resp. zda není neurčitý nebo nesrozumitelný. V případě bezvadnosti je exekutor povinen ve lhůtě 15 dnů požádat soud o pověření provedením dané exekuce. Pokud exekutor v návrhu shledá nedostatky v uvedeném smyslu, vyzve do 15 dnů oprávněného k opravě nebo doplnění návrhu, a k tomu mu stanoví lhůtu. Pokud nebude návrh řádně a včas doplněn nebo opraven a v řízení nebude možné pro daný nedostatek pokračovat, soud exekuci zastaví. Zde nelze přehlížet dva významné momenty. Prvním z nich je skutečnost, že v případě, že oprávněný návrh opraví opožděně, nebude k této opravě přihlíženo.⁴⁹ Dále je to řádnost opravy, resp. bezvadnost návrhu, co je poměrně zrádné. Skutečnost, že exekutor návrhu žádné nedostatky nevytkne, resp. že tyto budou oprávněným dle výzvy exekutora odstraněny, neznamená, že návrh je skutečně bezvadný a že mu bude soudem vyhověno. Může se tedy stát, že návrh bude soudem dle § 44 odst. 3 EŘ zamítnut pro nedostatek, jenž mohl a měl vytknout již exekutor.

⁴⁹ Na včasnost upozorňuji proto, že před 1.11.2009 bylo možné přihlížet i k opožděné opravě, čehož bylo oprávněnými široce využíváno; jinými slovy stanovenou lhůtu nedodržovali.

4.6.2. Odpovědnost exekutora

Při zaměření se na obsah daného vztahu je nutné předně poukázat na § 46 EŘ, dle něhož postupuje exekutor při provádění exekuce rychle a účelně a úkony směřující k jejímu provedení činí i bez návrhu. Při tom je povinen dbát ochrany práv účastníků řízení i třetích osob. Z tohoto ustanovení lze dovodit povinnost exekutora činit v zájmu nároku oprávněného ex offo veškeré úkony potřebné k úspěšnému provedení exekuce. Oprávněný pak může legitimně od exekutora takový postup očekávat. V případě, že tak exekutor nečiní, tj. není dostatečně aktivní, či porušil své povinnosti, lze zde uvažovat o jeho odpovědnosti za škodu. Nárok z ní vzniká všem dotčeným osobám, tedy i oprávněnému. V praxi se pak bude jednat o případy, kdy v důsledku pochybení exekutora, nebo jeho zaměstnance, došlo ke zmaření účelu exekuce. Je nutné zmínit, že exekutor má dle § 11 odst. 2 EŘ povinnost uzavřít smlouvu o pojištění odpovědnosti za škodu, která by mohla vzniknout v souvislosti s výkonem exekuční činnosti. Zde se bude jednat o odpovědnost samotného exekutora, a to odpovědnost objektivní jak je vyjádřeno v § 32 odst. 2 EŘ. Oprávněný se však zpravidla nebude domáhat náhrady škody přímo u exekutora. Důvodem je skutečnost, že exekutor má dle § 4 EŘ při výkonu exekuční činnosti postavení veřejného činitele z pověření státu. Dle § 32 odst. 3 EŘ nemá odpovědnost samotného exekutora za škodu vliv na odpovědnost státu dle zákona o odpovědnosti za škodu⁵⁰. Zpočátku byl vzájemný vztah uvedených odpovědností judikaturou obecných soudů i Ústavním soudem vykládán tak, že nároku z odpovědnosti za škodu je nutné se domáhat primárně proti státu dle citovaného zákona a až sekundárně proti exekutorovi. Tento přístup však již byl ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu ČR⁵¹ překonán tak, že ani jedna z možností není primární. Za škodu je tedy v daném případě paralelně odpovědný stát i exekutor, přičemž je zcela na výběru oprávněného, vůči komu nárok uplatní⁵². V této souvislosti je nutné zmínit, že se jedná o nárok, jenž sice vychází z exekučního řízení, kterého se však v předmětném

⁵⁰ Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

⁵¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.9.2008, sp.zn. 20 Cdo 57/2007;

⁵² Právní rádce č. 2/2009; Odpovědnost za škodu způsobenou soudním exekutorem;

exekučním řízení domáhat nelze. Pokud tedy v důsledku postupu exekutora v rámci exekučního řízení vznikne oprávněnému škoda, bude tento nucen se jí domáhat mimo exekuční řízení, a to dle podmínek ZOŠ, případně žalobou o náhradu škody proti exekutorovi. S porušením povinností exekutora je spojena též jeho kárná odpovědnost. Ta má však pouze vliv na profesní postavení exekutora samotného, nikoliv na vztah exekutora a oprávněného.

4.6.3. Pořadí exekucí

V případech, kdy není dostatečně rychle dosaženo účelu exekuce, či kdy vyjde najevo její bezvýslednost, je vhodné poukázat na v praxi časté námitky oprávněných. Jedná se o námitky, že exekutor vymáhání jejich pohledávky nevěnuje dostatečnou pozornost a aktivitu, jakou věnuje jiným pohledávkám. Často je pak oprávněnými poukazováno na to, že příčinou je poměr dotčených pohledávek, tedy že exekutor přednostně a s větším nasazením vyřizuje pohledávky větší, neboť jsou pro něj finančně atraktivnější. Oprávnění se pak právě s odkazem na tuto nespravedlnost domáhají náhrady škody. Stěžejní pro tento problém je § 46 odst. 3 EŘ, kde je výslovně stanovena povinnost exekutora provádět exekuce v tom pořadí, v jakém mu byly doručeny jednotlivé usnesení o nařízení exekuce. Toto ustanovení však nelze vykládat tak, že exekutor může začít s vymáháním pohledávky až v okamžiku, kdy je skončeno vymáhání pohledávky předcházející. Exekutor bude dle tohoto ustanovení povinen zejména učinit veškeré nezbytné kroky k vymožení dřívější pohledávky. Může však současně činit i kroky k vymožení pohledávek pozdějších. Důvodem je skutečnost, že pohledávky jsou z hlediska charakteru jejich vymožitelnosti různé. Některé lze vymoci relativně rychle, jiné vyžadují postup časově zdlouhavější. Nelze tedy přehlížet, že zmíněné ustanovení uvádí pořadí pro zahájení provádění. Určení pořadí jejich ukončení je z povahy exekucí nemyslitelné. Kontrola takového postupu exekutora, tj. zda skutečně neupřednostňuje „lukrativnější“ pohledávky je oprávněnému zapovězena. Dle § 7 EŘ však vykonává nad zákonností tohoto postupu dohled jak Ministerstvo spravedlnosti, tak Exekutorská komora ČR, resp. předseda exekučního soudu. Případný kárný postih však není vedle výše popsané odpovědnosti za škodu jedinou hrozbou, jež nutí exekutora alespoň

formálně k dodržování uvedeného pořadí exekucí. Je to též změna exekutora zmíněná výše, jež je schopna vyvinout na exekutora v tomto ohledu určitý tlak.

Bylo by však alibistické tvrdit, že exekutor bude při vymáhání relativně malé pohledávky nějak přehnaně aktivní. V takových případech zpravidla exekutor učiní pouze základní rutinní úkony. Tím začne s vymáháním dané pohledávky a splní podmínky § 46 odst. 3 EŘ. Bude tedy moci začít s vymáháním další pohledávky (v řádu statisíců a výš). V jaké době pak jednotlivé exekuce skončí, závisí na mnoha okolnostech. Naopak, případné porušení zmíněného ustanovení ze strany exekutora se bude těžko prokazovat. Lze tedy konstatovat, že exekutor logicky nebude všem exekucím věnovat stejnou pozornost a aktivitu. Tato skutečnost vychází z nastavení odměňování exekutora a nelze v ní bez dalšího spatřovat porušení zákonných povinností exekutora.

4.6.4. Záloha na náklady exekuce

S ohledem na úplatnost činnosti exekutora je nutné jako významnou povinnost oprávněného zmínit povinnost ke složení zálohy na náklady exekuce dle § 90 odst. 3 EŘ. Jedná se o povinnost, kterou exekutor na základě zákona uložit může. Nejde tedy o zákonnou povinnost. Této možnosti exekutor využívá v případech, kdy lze předpokládat bezvýslednost exekuce, či v případě předpokladu déle trvající exekuce. Výzva ke složení této zálohy nemusí mít zvláštní formu. Může být učiněna např. telefonicky, či telefaxem. Exekutor tak ale z praktických důvodů bude činit způsobem, jenž lze později prokázat. Hlavním důvodem je skutečnost, že nesplnění této povinnosti je spojeno s přímými důsledky pro oprávněného. Dle § 55 odst. 5 EŘ exekutor při nesplnění povinnosti oprávněného ke složení zálohy exekuci zastaví. Přesto, že rozhodnutí o zastavení exekuce netvoří překážku věci rozhodnuté, jedná se o následek, jenž podstatně prodlouží, resp. ztíží vymahatelnost nároku.⁵³

⁵³ Lze předpokládat, že při podání nového návrhu na nařízení exekuce bude oprávněný opět vyzván ke složení zálohy, ledaže by se změnil rozhodné okolnosti (povinný zdědí postížitelný majetek). Každý hbitý dlužník by se však okamžitě v mezidobí veškerého majetku zbavil.

V případě takové výzvy vyvstává pro oprávněného otázka, zda zálohu uhradit. Sama výzva totiž předznamenává pravděpodobnou bezvýslednost exekuce. Tím, že oprávněný subjekt složí zálohu na náklady exekuce, v podstatě dobrovolně podstupuje riziko, že o tuto zálohu přijde bez získání vymáhaného plnění. Zde je tedy nutné apelovat na oprávněné, aby slepě tuto zálohu nehradili, ale aby pečlivě prozkoumali majetkovou situaci povinného. Jen tak se mohou vyhnout ztrátě dalších finančních prostředků.

Možnost exekutora požadovat po oprávněném složení zálohy pod hrozbou uvedeného důsledku však není neomezená. Již ze znění § 55 odst. 5 EŘ je zřejmé, že za určitých podmínek může být oprávněný od jejího složení osvobozen. Tyto podmínky však nenalezneme upraveny v Exekučním řádu ani v jiných speciálních předpisech. Úpravu těchto podmínek musíme hledat v o.s.ř., kde dle § 270 odst. 3 ve spojení s § 138 odst. 1 nelze uložit povinnost ke složení zálohy na náklady exekuce v případech, kdy jsou dány podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Jedná se o situace, kdy to odůvodňují poměry účastníků a nejde-li o svévolné a zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva. Tyto okolnosti pak budou předmětem dokazování v odvolacím řízení proti rozhodnutí o zastavení exekuce.

4.6.5. Součinnost oprávněného

Dále je nutné připomenout, že jakožto veřejný činitel je soudní exekutor vybaven určitými pravomocemi, jež mu zajišťují přístup k potřebným informacím a slouží mu k jeho činnosti. Mezi tyto lze bezesporu řadit právo exekutora vyžadovat od oprávněného součinnost dle § 50 EŘ. Tato součinnost není uložena oprávněnému ze zákona, ale až na základě výzvy exekutora. Neposkytnutí součinnosti, či její negativní výsledek, však není spojen s žádným přímým procesním důsledkem, neboť takové jednání oprávněného není postačující k zastavení exekuce. Veškerá odpovědnost za pátrání a zjištění postižitelného majetku povinného leží stále na exekutorovi.⁵⁴ Je však pravdou, že této výzvy je ze strany exekutorů zpravidla využíváno až v situaci, kdy se

⁵⁴ KASÍKOVÁ, M. KUČERA, Z. PLÁŠIL, V. ŠIMKA, K. JIRMANOVÁ, M. HUBÁČEK, J.; Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2007. § 50 odst. 1

jim lustrací relevantních rejstříků a evidencí nepodaří žádný, či dostatečný postižitelný majetek povinného dohledat. S ohledem na úpravu pravomoci k rozhodování o zastavení exekuce zpravidla exekutor vyzve oprávněného, aby sdělil, zda v případě absence povědomí o majetku povinného se zastavením exekuce souhlasí. V případě negativní odpovědi (nesouhlasu), či nesoučinnosti oprávněného pak logicky následuje rozhodnutí soudu o zastavení exekuce pro bezvýslednost. V případě, že oprávněný vysloví souhlas se zastavením exekuce, vydá rozhodnutí sám exekutor (§ 55 odst. 3 EŘ).

4.6.6. Náklady exekuce

Pod pojem náklady exekuce je nutné v souladu s § 87 odst. 1 EŘ zařadit odměnu exekutora, náhradu hotových výdajů jakož i jiné náhrady. Celkově se jedná o náklady, jež vznikly na straně exekutora při provádění exekuce a jež musí být uhrazeny. Z postavení exekutora samotného však vyvstává v praxi rozdílně řešená problematika, která přes svou prvotní nenápadnost může přivodit oprávněnému místo zisku ztrátu. Tato problematika, zejména v případě bezvýslednosti nařízené exekuce, byla dlouho a intenzivně diskutována na soudní a odborné úrovni. V této oblasti došlo k významné novelizaci exekučního řádu, avšak ani ta veškeré diskuze neutišila. Četnost diskuzí tak svědčí o hloubce a složitosti této problematiky. Řeč je hlavně o § 89 EŘ ve spojení s § 3 odst. 1 a § 55a EŘ. Zmíněnou stěžejní novelou je zákon č. 347/2007 Sb., jenž podstatným způsobem změnil § 89 EŘ a zavedl nový § 55a. S ohledem na význam této novely z pohledu vztahu oprávněného a exekutora považuji za vhodné popsat podrobněji i úpravu před onou novelizací.

§ 89 před novelizací⁵⁵

Před přijetím zákona 347/2007 Sb. zněl § 89 EŘ takto: „*Dojde-li k zastavení exekuce, může soud uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce*“. Z dnešního pohledu je patrná otevřenost, snad i nedokonalost, tohoto ustanovení, kdy zákonodárce vkládá do

⁵⁵ Právní rozhledy 14/2006; Spor o náklady bezvýsledné exekuce: Finále?

rukou soudce uvedenou možností, aniž by mu k její aplikaci poskytl jakékoliv vodítko. Tato volnost byla též příčinou následné různorodé praxe soudů při aplikaci tohoto ustanovení. Nelze popřít, že by se tuto situaci judikatura nesnažila vyřešit. Obsah jednotlivých judikátů však byl nejednotný, v některých případech dokonce protichůdný. Stěžejní pro aplikaci tohoto ustanovení soudy shledávaly existenci procesního zavinění na straně oprávněného za zastavení exekuce, zejména z důvodu bezvýslednosti. Do poloviny roku 2005 převažovala praxe, že k úhradě nákladů exekuce při její bezvýslednosti je nutné zavázat oprávněného, neboť je nutné ctít § 3 odst. 1 EŘ, tedy že exekutor vykonává svoji činnost za odměnu. Zvrat přineslo stanovisko Nejvyššího soudu⁵⁶ k výkladu zákona č. 120/2001 Sb., jež vlastně popřelo jakékoli zavinění na straně oprávněného za situaci, kdy výsledky šetření exekutora ukáží na bezvýslednost exekuce. Dle tohoto stanoviska je nutné uložit náhradu nákladů exekuce povinnému dle § 87 EŘ. V důsledku pak toto stanovisko znamenalo, že exekutorovy náklady zůstaly neuhrazeny a svoji činnost (bez možnosti její výkon odmítnout) by tak vlastně vykonal zadarmo, což je v rozporu s § 3 EŘ.

Zpětný obrat přinesl náleží Ústavního soudu sp.zn. II.ÚS 372/04 jenž nepřímou stanovil, že náklady exekutora musejí být uhrazeny vždy. Dle jeho názoru je to jeden z nástrojů k udržení nezávislosti a nestrannosti exekutorů. Pokud k jejich reálné úhradě nelze zavázat povinného, nezbyvá, než zavázat oprávněného. Toto riziko je dle názoru Ústavního soudu s podáním návrhu na nařízení exekuce nerozlučně spojeno. Zavinění zde pak je spatřováno v tom, že oprávněný nebyl zřejmě dostatečně aktivní při prověřování možnosti úspěšnosti exekuce. Jako příklad jsou uváděny možnosti dle §§ 259, 260, 260a o.s.ř.⁵⁷, resp. § 50 odst. 2 EŘ, případně dotazy na různých orgánech vedoucích veřejné rejstříky majetku, či jiných informací⁵⁸. Tento názor byl podtržen dalším náleží Ústavního soudu sp.zn. I.ÚS 290/05.

⁵⁶ Stanovisko Nejvyššího soudu české republiky sp.zn. Cpjn 200/2005;

⁵⁷ Výzva k dobrovolnému splnění; Výzva ke sdělení plátce mzdy; výzva ke sdělení bankovních účtů; Prohlášení o majetku.

⁵⁸ Úřady sociálního zabezpečení, Obchodní rejstřík, Katastr nemovitostí

§ 89 po novele zákonem č. 347/2007⁵⁹

Znění § 89 EŘ je od 1.1.2008 následující: „*Dojde-li k zastavení exekuce, hradí náklady exekuce a náklady účastníků ten, který zastavení zavinil. V případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného hradí paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi oprávněný.(..)*“ Text po novele bezesporu navazuje na předešlý vývoj judikatury tohoto ustanovení tím, že alespoň část povinnosti úhradě nákladů exekuce přímo přikazuje jedné straně. Pro oprávněného zde vznikají dva potenciální případy uložení povinnosti k (částečné) úhradě nákladů exekuce.

Prvním je již zmíněná nemajetnost povinného. Co se týče pojmu „nemajetnost“ povinného, jeho faktické vymezení žádný problém nečiní. Při otázce, zda se bude dané ustanovení aplikovat i v případě, že pro nemajetnost povinného navrhne zastavení exekuce oprávněný, však situace tak jednoznačná není. Nemajetnost povinného je důvodem pro zastavení exekuce ex offa, tzn. i bez návrhu oprávněného, neboť se jedná o objektivní důvod předvídaný § 268 odst. 1 písm. e) o.s.ř.. S ohledem na to i v případě, kdy zastavení exekuce právě z důvodu nemajetnosti povinného navrhne oprávněný, bude (měla by) exekuce zastavena „ex offa“ pro nemajetnost, resp. bezvyslednost dle § 268 odst. 1 písm. e) o.s.ř. Vždy je tedy nutno zkoumat skutečný důvod zastavení exekuce.⁶⁰ V případě nemajetnosti povinného pak je soudci nebo exekutorovi částečně odňata možnost soudního uvážení (zkoumání zavinění) a je mu stanovena ze zákona povinnost zavázat k úhradě části nákladů exekuce oprávněného. Zde nutno zdůraznit, že tato povinnost se týká pouze části nákladů exekuce, a to paušálně určených nebo účelně vynaložených výdajů ve smyslu ET. Naopak, pod tuto povinnost zásadně nelze podřazovat odměnu exekutora, o níž, stejně jako o ostatních nákladech exekuce, bude rozhodnuto dle zavinění⁶¹ (viz níže). Vzhledem k tomu, že z této povinnosti nejsou

⁵⁹ Právní rozhledy 9/2008; (Zatím) poslední novela exekučního řádu

⁶⁰ Právní rozhledy 4/2009; Vybrané problémy rozhodování o náhradě nákladů exekuce;

⁶¹ Zde vyvstává otázka povinnosti úhrady odměny exekutora. Ústavní soud např. v nálezu sp.zn. I. ÚS 290/2005 jednoznačně uvedl, že exekuční činnost musí být vykonávána za úplatu, protože za ni náleží exekutorovi adekvátní odměna. V případě, kdy je exekuce zastavena pro nemajetnost povinného, však spočívá činnost exekutora pouze v rutinní lustraci veřejných evidencí majetku, případně ohledáním bydliště. Jedná se o tzv. přípravné činnosti. Nedochozí tedy k samotné exekuční činnosti, tj. k provádění

připuštěny žádné výjimky, lze pouze konstatovat, že v současné situaci je podání návrhu na nařízení exekuce proti dlužníku - neplatiči v daném ohledu poměrně rizikové. Zvláště toto vynikne u menších částek, neboť v případě, že oprávněný podá návrh na nařízení exekuce pro svoji pohledávku ve výši cca do 10.000,- Kč, vystavuje se minimálně riziku povinnosti úhrady paušálně určených výdajů exekutora ve výši 3.500,- Kč + DPH. Z uvedeného je zřejmý nepoměr rizika a vymáhaného plnění. U větších částek bude logicky tato položka zanedbatelná. Oprávněný subjekt tak na uplatnění svého práva může v důsledku doplatit. Nechám na zvážení každého, s jakým výsledkem porovná toto riziko s právem na spravedlivý proces. V této souvislosti lze předeslat, že oprávněný si může pro ten případ s exekutorem předem sjednat výši účelně vynaložených výdajů, čímž lze uvedené riziko do určité míry zeslabit (podrobněji viz níže).

Druhou možností, kdy hrozí oprávněnému povinnost k úhradě nákladů exekuce, jsou případy jeho zavinění za zastavení exekuce. Stěžejním hlediskem tedy bude zavinění, jež zásadně nelze aplikovat při povrchním výkladu tohoto pojmu. Při zkoumání zavinění za zastavení exekuce nutno brát v potaz jak zavinění procesní, tak hmotně-právní. Otrocká aplikace omezená pouze na zkoumání zavinění procesního by byla v příkrém rozporu se smyslem EŘ a účelem exekuce, tedy nesprávná. Naopak, mohou a často též nastávají případy, kdy rozhodující bude hledisko hmotně-právního zavinění. Např. pokud povinný v průběhu exekuce uhradí oprávněnému vymáhané plnění s příslušenstvím, pak oprávněný podá návrh na zastavení exekuce. V takovém případě je procesní zavinění zcela na straně oprávněného, neboť exekuce je zastavena z jeho iniciativy. Skutečným a jediným relevantním důvodem zastavení však je úhrada vymáhaného plnění, což je na první pohled skryto. Zavinění za zastavení exekuce tedy logicky leží na povinném. Proto se při zkoumání zavinění za zastavení exekuce nelze

exekuce. Je logické, že v takovém případě by měly být exekutorovi uhrazeny hotové výdaje, aby na své m pověření provedení exekuce nic netratil, což mu ostatně zaručuje věta druhá § 89 EŘ. Nárok na minimální odměnu však v případě absence samotné exekuční činnosti není dle mého názoru adekvátní. Za spravedlivé v takovém případě považuji, že exekutor nárok na odměnu nemá. V absenci tohoto nároku pak spatřuji obdobu podnikatelského rizika. Mimo to, jak ostatně vyslovil i Ústavní soud, je nutno nemožnost exekutora zabránit svému pověření provedení exekuce shledávat za vyváženou jeho téměř monopolním postavením v exekuční činnosti.

omezit na zkoumání pouze zavinění procesního. Slabinu konstrukce spočívající na zavinění za zastavení exekuce však lze spatřovat v tom, že v praxi ne vždy lze přičítat zavinění za zastavení exekuce některému účastníku (např. při zániku povinného), s čímž aktuální znění ustanovení nepočítá. Z doslovného výkladu § 89 EŘ se podává, že povinnost k úhradě nákladů exekuce lze uložit pouze tomu subjektu, u něhož bude shledáno zavinění za zastavení; jinými slovy bez zavinění tuto povinnost uložit nelze. Takový výklad by však v důsledku znamenal popření § 3 EŘ. Nezbyvá tedy, než postupovat logickou cestou, přičemž náklady exekuce uhrazeny být musí a primárně povinnému subjektu tuto povinnost uložit nelze. Pak nezbyvá, než ji uložit zbylému subjektu - oprávněnému, a to bez ohledu na to, zda zastavení exekuce zavinil. Podmínkou však je, že tuto povinnost objektivně nelze uložit povinnému. Tento postup byl též posvěcen judikaturou Ústavního soudu.⁶² V určitých případech lze zavinění nalézt dokonce i na straně exekutora samotného (pokud po doručení usnesení o nařízení exekuce zůstane po určitou dobu nečinný a solventní dlužník se v mezidobí stane nesolventním). Ani v takovém případě není účastník řízení, na jehož straně by leželo zavinění za zastavení exekuce. Přesto se bude opět postupovat dle výše uvedeného, tj. primární uložení povinnosti k úhradě nákladů exekuce povinnému a subsidiárně oprávněnému. V obou případech pak přichází v úvahu následné uplatnění nároku z odpovědnosti za škodu. Blíže viz výše, resp. kapitola 5.7.

Z uvedeného je zřejmé, že oprávněnému místo vymožení jeho nároku bude při zastavení exekuce uložena povinnost k úhradě nákladů exekuce vždy v případě nemajetnosti povinného, jinak pouze v případě, že byla exekuce zastavena v důsledku jeho zavinění. V ostatních případech, vyjma specifických situací (viz výše) nelze na oprávněného tuto povinnost přenášet. Otázku povinnosti k úhradě nákladů exekuce tedy lze shrnout tak, že novelizované ustanovení představuje pro oprávněného zejména při menších pohledávkách relativně velké riziko (při omezené možnosti je snížit) a současně je na oprávněného nepřímo kladen požadavek určité míry aktivity před podáním návrhu na nařízení exekuce. Právě toto riziko může v určitých případech oprávněného od podání návrhu na nařízení exekuce a domáhání se tak svého nároku prostřednictvím soudního

⁶² Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 372/2004

exekutora odradit. V tomto lze z pohledu oprávněného spatřovat dle mého názoru nejmarkantnější „slabinu“ exekučního řádu.

4.6.7. Smluvní snížení výdajů

Ani výše popsaná úprava však plně nereflektovala faktické nastavení vztahů týkajících se exekucí. Proto bylo znění § 89 EŘ s účinností od 1.11.2009 doplněno o možnost oprávněného *si pro případ zastavení exekuce pro nemajetnost povinného s exekutorem předem sjednat výši účelně vynaložených výdajů*. Po obdobné změně volaly dotčené strany již delší dobu, neboť tato odráží kvazipodnikatelskou povahu exekutora, kdy do praktik konkurenčního boje patří i slevy pro stálé nebo významné zákazníky (oprávněné). Rozhodnutí o tom by tedy logicky mělo být na úvaze exekutora. Současná úprava sice nepřenechává otázku výše nárokových nákladů na uvážení exekutora zcela, nicméně i dané částečné uvolnění této úpravy lze považovat za vyslyšení uvedených požadavků na změnu. Příslušná dohoda se totiž může týkat pouze výdajů účelně vynaložených. Dle § 13 ET jsou hotové výdaje exekutora určeny paušálně částkou 3 500 Kč, přičemž v ní jsou zahrnuty zejména soudní poplatky, cestovní výdaje, poštovné, znalecké posudky atd. V případě, že výše hotových výdajů exekutora přesáhne částku 3 500 Kč, náleží mu skutečná výše, přičemž tuto musí exekutor prokázat. Z doslovného výkladu by se podávalo, že možnost dohody zakotvená § 89 EŘ in fine se týká pouze účelně vynaložených výdajů, resp. že pod částku 3 500 Kč není možné klesnout, neboť účelně vynaložené hotové výdaje náleží exekutorovi pouze v případě, že přesahují částku 3 500 Kč. Uvedené ustanovení však nutno vykládat v souladu s jeho smyslem, jímž je nechat na vůli exekutora, zda vynaložené hotové výdaje poníží, nebo se jich pro určité případy zcela vzdá. Při uvedené úvaze nutno vycházet z toho, že je na uvážení exekutora, zda se spokojí s úhradou paušálně určených výdajů, nebo bude prokazovat své skutečné výdaje. Je tedy zcela na jeho vůli, zda bude požadovat paušál, nebo ne. V takovém případě pak je logické, že pokud je exekutorovi dána zákonem možnost se rozhodnout, že hotové výdaje v paušálně určené výši požadovat nebude, pak nutno dovodit, že se může též rozhodnout (dohodnout s oprávněným), že úhradu svých výdajů požadovat nebude. Dohodou dle § 89 EŘ in fine se tedy může exekutor nároku na úhradu hotových výdajů vzdát zcela.

Vzhledem k tomu, že u odměny exekutora taková možnost připuštěna není, nelze uvedenou dohodou riziko oprávněného spočívající v důsledcích nemajetnosti povinného odstranit zcela. I takové částečné uvolnění vztahu oprávněného a exekutora však nutno považovat za krok správným směrem a, doufejme, snad i předzvěst budoucího rozšíření možnosti smluvní úpravy obdobných případů. Lze tedy uzavřít, že vzhledem k nemožnosti oprávněného nemajetnosti povinného nějak předcházet a skutečnosti, že činnost exekutora se v těchto případech zpravidla omezuje na rutinní vyhledávání v různých majetkových evidencích, lze připuštění alespoň částečného smluvního snížení nákladů považovat za obecně žádoucí. Navíc jsem přesvědčen, že tato možnost v konečném důsledku posiluje soutěž exekutorů v ČR a de facto nabádá exekutory k větší aktivitě při pátrání po majetku povinného.

4.6.8. Smluvní odměna

U exekutora a oprávněného zpravidla bývá totožný zájem na vymožení předmětného plnění. Činnost exekutora je dle § 3 odst. 1 EŘ činností prováděnou za úplatu. Exekutor tedy za svou činnost dostává odměnu, přičemž právě z objemu vymoženého plnění bude exekutorovi dle § 5 odst. 1 ET výše jeho odměny počítána. Mimo tuto tarifně určenou odměnu však lze sjednat v rámci písemné smlouvy o provedení exekuce dle § 90 odst. 2 EŘ i odměnu smluvní. Tato odměna je výslovně vyloučena z nákladů exekuce. Její úhradu tedy nelze v rámci předmětné exekuce uložit, ani vymáhat. Jedná se svou povahou o hmotněprávní vztah exekutora k oprávněnému, jehož účinky nastávají nejdříve nařízením exekuce. Jeho smyslem je posílení ekonomické motivace exekutora při provádění exekuce, a to stanovením odměny nad odměnu tarifní. Exekuční řád ani exekuční tarif nikde nehovoří o způsobu určení této odměny. Ta může být sjednána jako paušální odměna za provedení exekuce bez ohledu na její výsledek. V případě bezvýsledné exekuce však nastane situace, kdy není ve prospěch oprávněného vymoženo žádné plnění, nýbrž tento je naopak nucen zaplatit exekutorovi jeho odměnu tarifní a navíc i odměnu smluvní. Aby byl zachován ekonomický stimul takových dohod, je vhodné sjednat smluvní odměnu exekutora v závislosti na výsledku exekuce, tzn., že exekutorovi se bude jeho odměna počítat až z vymoženého plnění. V praxi pak dochází ke kombinaci těchto možností, tzn., že výše smluvní odměny bývá stanovena

podle výsledku exekuce s tím, že je stanovena určitá minimální paušální částka. Jedná se tedy o stejný motivační princip, na němž je založena odměna tarifní. Tyto dohody bývají součástí níže popsaných rámcových dohod mezi exekutorem a oprávněným. Druhou stranou těchto dohod bývá nutnost aktivity na straně oprávněného v případech bezvýsledné exekuce. Jak bylo výše uvedeno, je v takových případech oprávněný zásadně povinen k úhradě jak minimálních tarifně určených hotových výdajů exekutora, tak odměny smluvní. Pokud tedy exekutor dá oprávněnému na vědomí, že je exekuce bezvýsledná, je jeho jedinou možností, jak se vyhnout úhradě hrozící dvojnásobné odměny exekutora apelace a kontrola exekutorem prováděné činnosti. Oprávněný pak zpravidla dotazy u exekutora zjišťuje, jaký majetek zjišťoval, které registry majetku prověřil, které instituce vyzval k součinnosti atd. Tato neodbytnost oprávněného sice ve většině případů nevede k „náhodnému“ zjištění majetku u povinného, nicméně lze v ní spatřovat důraz na to, aby si exekutor svoji smluvní odměnu zasloužil. Nelze zde ani opomíjet tržní síly mezi exekutory. Čím větší aktivitu exekutor vyvine, tím pravděpodobněji lze předpokládat jeho další navržení od oprávněného. Ze smluvní povahy této odměny pak vyplývá též možnost sjednat ponížení, či absenci smluvní odměny v případě bezvýslednosti exekuce, čímž se oprávněný subjekt proti této možnosti může chránit.

4.6.9. Legalita rámcových dohod

Při pojednání o možném uložení povinnosti k úhradě nákladů exekuce a zejména odměny exekutora oprávněnému považují za potřebné zmínit v praxi se vyskytující jev, a sice rámcové dohody oprávněných subjektů, či jejich právních zástupců se soudními exekutory. Jedná se o dohody, jež činí ze vztahu oprávněného a soudního exekutora vztah řekněme „nestandardní“, možno říci vztah obchodní spolupráce na bázi dodavatel – zhotovitel. Účastníkem takové dohody na straně oprávněného může už z povahy věci být pouze subjekt, jemuž jako vedlejší následek jeho činnosti vzniká větší počet exekučních titulů. Bude se tedy jednat zejména o poskytovatele jakýchkoli hromadně dodávaných služeb, energií atd. Obsahem takových dohod jsou výhody pro obě strany. Pro soudního exekutora z takových dohod plyne poměrně stálý a pravidelný objem případů, kdy je pověřen provedením exekuce (navrhuje jej oprávněný) a kdy tedy může

svou činností založit svůj nárok na náklady a odměnu (potud se jedná o standardní smlouvy o provedení exekuce dle § 90 odst. 2 EŘ). Protiváhou za ono preferenční navrhování na pověření provedením exekucí od oprávněného bývají úlevy v situacích, kdy by byl oprávněný subjekt standardně povinen náklady exekutora hradit. Ty pak buď oprávněný nehradí vůbec, či pouze jejich poměrnou část.

Jedná se tedy o určitou formu obchodní spolupráce. Ze strany oprávněného na ní není z právního hlediska nic špatného. Oprávněný totiž při opakovaném navrhování konkrétního exekutora k provádění jím navrhovaných exekucí zákon nijak neporušuje⁶³. Pokud však oprávněný subjekt přenechá vymáhání svých pohledávek právnímu zástupci – advokátní kanceláři a až ta by měla s exekutorem sjednat takovou dohodu, lze v tomto případě již polemizovat s otázkou souladu s advokátní etikou. Tato problematika se však nijak nedotýká samotného oprávněného subjektu, či jeho postavení v exekučním řízení. Obdobně lze na tyto dohody nahlížet s pohledu soudních exekutorů. Exekuční řád sice písemnou smlouvu o provedení exekuce za smluvní odměnu uvádí, nicméně zde se jedná o kvalitativně jiné dohody. V případně ujednání o neplacení odměny exekutorovi by se jednalo o přímý rozpor s § 3 odst. 1 a § 90 odst. 1 EŘ, exekučním tarifem a současně o rozpor s pravidly profesní etiky (§ 15 odst. 2 Etického kodexu - porušení pravidel soutěže). Takové ujednání pak je pro rozpor se zákonem dle § 39 OZ neplatné⁶⁴. Podotýkám, že protiprávnost se týká pouze (částečného) vzdání se nákladů exekuce ze strany exekutora. Netýká se však případného závazku exekutora nepožadovat po oprávněném zálohu na náklady exekuce, či snížení nároku na úhradu hotových výdajů. Stejně tak se uvedená protiprávnost nedotýká závazku oprávněného opakovaně navrhnout konkrétního exekutora. Za to je však pouhé nepožadování zálohy, či úleva na hotových výdajích poměrně malým protiplněním.

⁶³ Exekuční řád, ani jiný právní předpis nestanoví jakákoli kritéria, či vodítka pro výběr exekutora ze strany oprávněného. Jeho výběr tedy závisí pouze na libovůli oprávněného, a to jak v jednotlivých případech, tak v případech opakujícího se navrhování.

⁶⁴ KASÍKOVÁ, M. KUČERA, Z. PLÁŠIL, V. ŠIMKA, K. JIRMANOVÁ, M. HUBÁČEK, J.; Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2007. § 90

I přes zmíněnou neplatnost takových ujednání si stojím za tvrzením, že dohody obsahující taková ujednání existují. Sami soudní exekutoři však pod hrozbou postihu za kárné provinění budou trvat na tom, aby takové dohody byly pouze na ústní bázi, tzn., aby se jednalo pouze o dobře fungující spolupráci. Přesto se zpravidla jedná o smlouvy písemné z důvodu jasného vymezení podmínek spolupráce. Dlužno doplnit, že jejich písemného podkladu není nezbytně třeba, neboť se jedná o pro obě strany výhodnou spolupráci, jež je co do charakteru plnění synallagmatická. Obě strany tedy budou postupovat v jejím rámci dobrovolně⁶⁵.

Tuto problematiku lze shrnout tím, že, ač se (zatím) jedná o částečně protiprávní nástroj, jsou tyto formy spolupráce pro obě strany tak lákavé, že nelze čekat jejich vymizení. Pozitivní lze shledávat, že zákonodárce nezvolil cestu odporu, nýbrž ač zatím sice pouze částečně, možnost smluvní odchylky v nákladech exekuce připustil (§ 89 EŘ – viz výše). Z pohledu oprávněného se pak jedná o jev, jenž mu nemůže na jeho procesním postavení nijak uškodit, tudíž jev vítaný.

4.6.10. Výplata vymoženého plnění

Při provádění exekuce je, vyjma případů absolutní bezvýslednosti, u exekutora kumulován výtěžek, jenž vznikl realizací jednotlivých způsobů provedení exekuce, případně přímou úhradou povinného (či třetího subjektu za povinného). Od 1.11.2009 je exekutor dle § 46 odst. 4 EŘ povinen provádět výplatu výtěžku oprávněnému průběžně (za předchozí úpravy byl výtěžek vyplácen až po ukončení exekuce). Pro tuto výplatu je zákonem stanovena lhůta 30 dní od obdržení daného plnění, počínaje dnem právní moci rozhodnutí o nařízení exekuce. Takto pak je exekutor povinen oprávněnému vyplatit vše, co zbývá z výtěžku po odpočtu nákladů exekuce. Překročit uvedenou lhůtu lze pouze v případě, že vymožené plnění po odpočtu nákladů nepřevyšuje částku 1 000 Kč. Podmínky výplaty výtěžku však jsou stanoveny dispoziitivně. Je tedy možné jeho

⁶⁵ V této souvislosti považuji za nutné uvést, že tím, že oprávněnému fakticky odpadne hrozba povinnosti k úhradě nákladů exekutora, nebude již nic bránit nedůslednému oprávněnému, aby bez pečlivé kontroly plnění ze strany povinného „nezkusil“ podat návrh na nařízení exekuce s tím, že jej pak může vzít beztretně zpět.

podmínky pozměnit, či je zcela vyloučit. Lze příkladmo prodloužit lhůtu k částečné výplatě, či posunout výplatu až do vymožení celého plnění.⁶⁶

Z povahy věci však nemá oprávněný k dispozici žádný nástroj, jak plnění dané povinnosti exekutora kontrolovat. V této oblasti se bude muset oprávněný spolehnout na kontrolu zákonnosti postupu exekutora prováděnou Ministerstvem spravedlnosti.

4.7. Postavení při střetu řízení

Jedná se obecně o případy, kdy paralelně s výchozí exekucí probíhají jiná řízení, v nichž je řešena otázka spojená s vymáhanou pohledávkou, resp. s povinným subjektem (pro účely této práce budou taková řízení označována jako „paralelní“). Předmětem těchto řízení pak může být právní nástupnictví, tzn., kdo nastoupí na místo dlužníka ve vztahu k exekucí plnění, nebo postižení majetku povinného, jež si určitým způsobem s výchozím exekučním řízením konkuruje. V praxi se pak nejčastěji jedná o řízení dědické, řízení insolvenční, jiné exekuční řízení, řízení vykonávací, jakož i další řízení, v nichž je rozhodováno o věcném právu povinného k nějaké exekučně postižitelné věci, či majetkové hodnotě. Právě v okamžiku, kdy se paralelní řízení dostanou do konkurenčního postavení s výchozí exekucí, lze shledávat skutečnost významnou pro postavení oprávněného, neboť zpravidla dojde ke změně jeho postavení. Tento okamžik bude pro účely této práce označován jako střet řízení. Všechna paralelní řízení jsou zásadně samostatným druhem řízení odděleným od výchozího řízení exekučního. Jediné, co výchozí exekuční řízení a tato paralelní řízení při střetu spojuje, je povinný subjekt a jeho majetek. Je to právě on, kdo figuruje v paralelně probíhajícím řízení takovým způsobem, že tato řízení v podstatě řeší pro exekuční řízení předběžnou otázku nebo mají jinak přednostní postavení. Bez vyřešení takové otázky nelze v exekučním řízení pokračovat. Je tedy nutné s dalším prováděním exekuce vyčkat do vyřešení dané otázky, což zejména v insolvenčním řízení nebývá otázka pouze dní. Oprávněný pak

⁶⁶Možnost těchto dohod je vítána zejména ze strany exekutorů, neboť jinak jsou dle znění zákona povinni co měsíc kontrolovat každého jednotlivého povinného, zda vymožená částka po odečtení nákladů exekuce nepřesahuje 1 000 Kč. Nelze se tedy divit, že takto vynaloženou administrativní sílu považují exekutoři za zbytečnou. Zpravidla je tedy dané ustanovení smluvně modifikováno.

musí „vybočit“ z výchozího exekučního řízení a v zájmu vymožení své pohledávky, tj. udržení svého procesního postavení, činit právní úkony právě v rámci těchto paralelních řízení.

4.7.1. Obecně problémy vyplývající ze střetu

Souběh, resp. střet probíhajících řízení představuje pro oprávněného několikeré problémy, jež ohrožují dosažení účelu výchozí exekuce. Jedním z nich je bezesporu čas, po který se fakticky exekuce neprovádí, neboť je nutné vyčkat rozhodnutí v paralelním řízení. V tomto mezidobí mohou nastat různé situace, jež nepříznivě ovlivní výsledek výchozí exekuce (požár nemovitosti, či lesa, znehodnocení měny atd.). I opačná situace není vyloučena (prudký vzrůst tržní hodnoty cenných papírů, posílení měny, zvýšení hodnoty nemovitosti atd.). Nejde tedy o nedovolené nakládání s majetkem, nýbrž o nezaviněnou změnu jeho vnitřní kvality a hodnoty. Problém časové prodlevy nelze vždy bez dalšího brát pro oprávněného jako nepříznivý.

Dalším problémem pak bude propadná lhůta pro podání jednotlivých přihlášek do paralelních řízení. V rámci uplatnění zásady legálního pořádku v jednotlivých paralelních řízeních je pouze jejich určitá část vymezena pro platné podání přihlášky pohledávky. Pokud je přihláška podána opožděně, má se za to, že nebyla podána vůbec.⁶⁷ Vymáhaný nárok oprávněného pak vůbec není zahrnut do paralelně probíhajícího řízení. Důsledkem tak může být zánik tohoto nároku anebo dočasná nevyzpytatelnost, jež se může změnit na trvalou. To pak může znamenat až ztrátu předpokladů pro nařízení výchozího exekučního řízení a jeho zastavení. U tohoto rizika je nutné apelovat na bdělost oprávněného. Stejný důsledek jako opožděnost přihlášky může mít i její nedokonalost (nesplnění jejích náležitostí). Dalším problematickým momentem pak samozřejmě může být samotný výsledek paralelně probíhajícího řízení, a to zejména řízení dědického a insolvenčního, kdy příslušná rozhodnutí mohou

⁶⁷ Zásada legálního pořádku (koncentrace) znamená, že řízení je rozděleno do určitých stádií. Určité úkony lze pak učinit pouze v některých z nich, a to pod hrozbou jejich prekluze.

v určitých případech pro oprávněného znamenat zánik jeho nároku nebo podstatné omezení s tomu odpovídajícími důsledky pro výchozí řízení exekuční.

Obecně tedy lze předeslat, že střet řízení a problémy s tím spojené znamenají pro oprávněného potřebu zvýšené aktivity z jeho strany, a to jak při jejich zjišťování, tak procesní účastenství v nich. Současně je velmi pravděpodobné, že výchozí exekuční řízení bude muset být zastaveno, či jinak omezeno.

4.7.2. Vybraná paralelní řízení

Každé z níže uvedených řízení je svou povahou specifické, a to z důvodu jejich rozdílných účelů. Některá jsou sporná, jiná nesporná, uplatňují se v nich jiné procesní zásady atd. Není na místě se zde zabývat jejich rozdíly, když tato jsou determinována jejich konkrétním účelem. Každé řízení tedy přináší pro oprávněného v okamžiku střetu specifické rizikové momenty, z nichž některým nebude oprávněný schopen předcházet.

Řízení dědické

Komplexní úpravu tohoto řízení nalezneme v § 175a a násl. o.s.ř.. Jedná se o řízení nesporné, jehož účelem je deklaratorně rozhodnout o právním nástupnictví ve vztahu k majetku zůstavitele.⁶⁸ Pro právní nástupnictví k majetku je rozhodující okamžik smrti zůstavitele dle § 460 občanského zákoníku. Je pak nutné rozlišovat, zda bylo exekuční řízení zahájeno před smrtí zůstavitele, či až poté.

Pokud došlo k podání návrhu na nařízení exekuce později, než došlo k úmrtí povinného, bude (resp. mělo by být) exekuční řízení po marném uplynutí lhůty pro zjednání nápravy zastaveno.⁶⁹ Důvodem bude skutečnost, že povinný uvedený v exekučním titulu již v době podání návrhu neexistuje, tudíž nemá právní subjektivitu. V okamžiku smrti zaniká povinnému právní subjektivita a jeho práva a povinnosti (s určitými

⁶⁸ Ve vztahu k dědickému řízení je majetek definován jako: „*soubor aktiv a pasiv, které jsou předmětem dědění*“. MADAR, Z a kol.; Slovník českého práva, 2. vyd.; Praha, Linde Praha a.s., 1999

⁶⁹ TRIPES, A.; Exekuce v soudní praxi. 3. vyd. Praha, C.H.Beck, 2006, str. 71

výjimkami) přecházejí na dědice. Návrh na nařízení exekuce tedy nesplňoval jeden z požadavků § 38 odst. 1 EŘ, a to označení účastníků. Oprávněnému pak nezbude, než si zjistit zda probíhá dědické řízení a v jaké fázi se nachází. Podle jeho výsledku pak bude přicházet v úvahu návrh na nařízení exekuce proti novému povinnému-dědici.⁷⁰

Pokud došlo k podání návrhu na nařízení exekuce dříve, než došlo k úmrtí povinného, a exekuce dosud nebyla nařízena, pak bude smrt zůstavitele představovat překážku v řízení, kterou je nutné odstranit.⁷¹ Vzhledem k tomu, že tuto překážku odstranit lze, nebude tato skutečnost mít za následek zastavení exekučního řízení (k zastavení exekučního řízení by došlo pouze v případě, že by předmětná povinnost na nikoho nepřešla – viz níže). Pouze v tomto případě se tedy bude jednat o střet řízení. Smrt účastníka řízení je překážkou dle § 107 odst. 2 o.s.ř..⁷² Exekutor, případně exekuční soud pak bude nucen vyčkat do vydání rozhodnutí v dědickém řízení, a na jeho základě pak pokračovat v řízení s tím dědicem, na kterého předmětná povinnost přejde. Procesní nástupce musí dle § 107 odst. 4 o.s.ř. přijmout stav řízení, jaký tu je v době jeho nástupu do řízení. V případě, že by však došlo k nařízení exekuce po smrti povinného, bude nutné takovou exekuci zastavit pro nedostatek podmínky pro její nařízení.⁷³

Vybrané problémy

Stěžejní pro dosažení účelu výchozí exekuce zde bude okamžik, kdy končí lhůta pro podávání přihlášek pohledávek do dědického řízení. Tato lhůta je stanovena příslušným soudem v usnesení, jež se vyvěšuje na úřední desce soudu. Právě z toho vyplývá značné riziko pro oprávněného, protože pokud nemá k zemřelému povinnému bližší vztah

⁷⁰ TRIPES, A.; Exekuce v soudní praxi. 3. vyd. Praha, C.H.Beck, 2006, str. 76

⁷¹ KASÍKOVÁ, M. KUČERA, Z. PLÁŠIL, V. ŠIMKA, K. JIRMANOVÁ, M. HUBÁČEK, J.; Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2007. § 36

⁷² Exekuční řád s ohledem na generální inhibitorium nepočítá s tím, že by došlo ke změně v osobě povinného po nařízení exekuce. Přesto se tak může stát, a to např. právě děděním. V takových případech však není účelné exekuční řízení zastavit a zahájit je proti novému povinnému. Nezbyvá tedy, než použít postup pro procesní nástupnictví dle § 107 o.s.ř..

⁷³ TRIPES, A.; Exekuce v soudní praxi. 3. vyd. Praha, C.H.Beck, 2006, str. 73

(nikoli neosobní) nebo nehlídal pravidelně úřední desku soudu v místě bydliště zůstavitele, hrozí zde marné uplynutí lhůty a tím ztráta postižitelné osoby. Důvodem je ustanovení § 175x o.s.ř., dle něhož nelze po již pravomocně skončeném dědickém řízení provést nové dědické řízení, pokud se po smrti zůstavitele objeví pouze dluh.⁷⁴ V případě promeškání této lhůty dojde k zániku obecných podmínek exekučního řízení a tudíž k nutnému zastavení exekuce.

Další představuje problematika spojená s výsledkem dědického řízení. Jako možné varianty lze uvést:

- Zastavení řízení, protože zůstavitel nezanechal žádný majetek
- Zastavení řízení, protože zůstavitel zanechal majetek nepatrné hodnoty
- Likvidace dědictví pro jeho předlužení
- Rozhodnutí o potvrzení dědictví dle § 175q o.s.ř.

Prvé dvě varianty představují pro oprávněného nutné zastavení exekučního řízení, neboť zanikl povinný subjekt bez právního nástupce.⁷⁵ Exekučovaná povinnost tedy na nikoho nepřešla. Exekuční řízení bude poté zastaveno z důvodu § 268 odst. 1 písm. h) o.s.ř., neboť neexistuje postižitelný subjekt. Třetí varianta též není pro oprávněného příznivá, neboť při ní dojde pouze k částečnému, ne-li k žádnému uspokojení pohledávky oprávněného bez toho, aby zbytek pohledávky přešel na právního nástupce. Zbytek pohledávky dle § 175v odst. 4 o.s.ř. ze zákona zaniká. Nevyhnutelným důsledkem pak bude zastavení exekuce z důvodu § 268 odst. 1 písm. g) o.s.ř. Pouze poslední varianta skýtá pro oprávněného možnost domoci se své pohledávky, neboť pouze tímto rozhodnutím přechází předmětná povinnost na právního nástupce. Proti tomuto nástupci pak bude buď podán návrh na nařízení exekuce (pokud odmítne dobrovolně dluh uhradit), nebo bude rozhodnuto o jeho vstupu do již zahájeného řízení dle § 107 o.s.ř. a v exekučním řízení se bude pokračovat proti majetku dědice.

⁷⁴ Nové dědické řízení by bylo možné zahájit, pokud by oprávněný subjekt měl vědomí o majetku, jenž patřil zůstaviteli, a jenž nebyl zahrnut do soupisu dědictví.

⁷⁵ Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, sp.zn. 26 Co 131/2001

Zhodnocení důsledků

Z výše uvedeného je zjevně patrné, že střet s dědickým řízením je spojen se značně nepříznivými důsledky pro pohledávku oprávněného a výchozí exekuční řízení. Všíravý člověk by mi bezesporu namítal, že se nejedná o riziko dědického řízení samotného, ale že dané riziko vyplývá z majetkových poměrů zůstavitele ke dni smrti. S takovým tvrzením lze souhlasit pouze částečně. Dané riziko samozřejmě je spojeno s majetkovými poměry ke dni smrti. Riziko samotné však spatřuji v tom, že v dědickém řízení je právě rozhodováno na základě aktuálního majetku zůstavitele bez zohlednění možné změny jeho objemu v budoucnosti. Vývoj objemu majetku se, obrazně řečeno, zmrazí. Dědickým řízením tak je do budoucna rozhodnuto o tom, zda pohledávky věřitelů budou trvat dál, či dojde k jejich poměrnému zmenšení nebo zániku. Výsledek tohoto rozhodnutí je pak nezměnitelný. Pokud tedy povinný zemře v přechodně špatné majetkové situaci, může to mít pro nárok a postavení oprávněného v exekučním řízení fatální důsledky. Vyústěním toho pak bude zastavení exekučního řízení, aniž tomu mohl oprávněný nějak předejít. S tím opět vyvstává otázka úhrady nákladů exekuce.

Řízení insolvenční

I toto řízení je zvláštním druhem civilního řízení. Jedná se o řízení, jehož právní úprava reaguje na specifickou požadavků na úpravu řešení úpadku - insolvence. Obsáhlou právní úpravu tohoto řízení nalezneme v zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon) ve znění pozdějších novel ve spojení s vyhláškou ministerstva spravedlnosti č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení. Meritem tohoto řízení je upravit řešení úpadku, tzn. stanovit jasná pravidla pro jeho průběh. Z pohledu věřitelů je zde kladen důraz na zásadu „par conditio creditorum“ tzn. rovné podmínky pro věřitele a z toho vyplývající zásada jejich poměrného uspokojení.⁷⁶

Z pohledu věřitele - oprávněného lze konstatovat, že už samo zahájení insolvenčního řízení je pro oprávněného spojeno s „nepříjemnými“ důsledky. Dle § 97 odst. 1 IZ je insolvenční řízení zahájeno v okamžiku, kdy dojde insolvenční návrh příslušnému

⁷⁶ Prof. JUDr. Alena Winterová a kol., Civilní právo procesní, 5. vyd., Linde Praha a.s. 2008;

soudu. Se zahájením insolvenčního řízení jsou od okamžiku zveřejnění vyhlášky soudu o zahájení insolvenčního řízení spojeny důsledky dle § 109 odst. 1 IZ. V tomto okamžiku dochází ke střetu těchto řízení. Podle písm. c) uvedeného ustanovení pak „výkon rozhodnutí či exekuci, která by postihovala majetek ve vlastnictví dlužníka, jakož i jiný majetek, který náleží do majetkové podstaty, lze nařídit, nelze jej však provést“. Již samo zahájení insolvenčního řízení tedy znamená pro výchozí exekuční řízení velmi podstatný zásah do jeho průběhu a účelu, a to i v tom případě, že bude soudem návrh na zahájení insolvenčního řízení zamítnut. Exekuční soud může vydat rozhodnutí o nařízení exekuce a jejím provedením pověřit soudního exekutora. S tím pak budou spojeny účinky generálního inhibitoria. Je však nutné konstatovat, že účinky generálního inhibitoria nastoupí až subsidiárně poté, co odpadnou překážky způsobené insolvenčním řízením. Tím však aktivity v rámci exekuce končí, neboť faktické provádění exekuce jednotlivými způsoby je po dobu insolvenčního řízení výslovně zakázáno. Oprávněný tedy bude v situaci, kdy bude mít „v ruce“ rozhodnutí o nařízení exekuce, které se v důsledku insolvenčního řízení může stát bezcenným.⁷⁷

Vybrané problémy

Z povahy insolvenčního řízení vyplývá, že jeho zahájení představuje pro oprávněného rizika, jež budou mít vliv na uspokojitelnost exekuovaného nároku, případně též na jeho samotnou existenci a tím i vliv na postavení oprávněného v rámci exekuce.

Za stěžejní z pohledu oprávněného je nutné opět zmínit včasné podání přihlášky pohledávky. Tuto přihlášku je oprávněný nucen podat pouze na formuláři.⁷⁸ Dále je v § 173 odst. 2 IZ stanovena výslovně povinnost přihlásit pohledávku i pro pohledávky, které jsou předmětem již probíhajícího řízení exekučního. Oprávněný zde tedy nemá nijak zvýhodněné postavení. Pro podávání všech přihlášek (s výjimkou těch, jež se přihlašovat nemusí) je stanovena jedna konečná lhůta v souladu s § 173 odst. 1 IZ.

⁷⁷ Co víc, mezi pohledávky za dlužníkem uspokojované v rámci insolvenčního řízení přibudou ještě náklady exekutora, což zmenší výši uspokojení oprávněného.

⁷⁸ V elektronické podobě je formulář k volnému stažení na stránkách ministerstva spravedlnosti.

V tomto ustanovení je též stanoveno, že „k přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují“. Stejně tak bude naloženo s přihláškami, jež jsou vadné a nebyly v dodatečně lhůtě opraveny, či doplněny. Pouze v případě včasného přihlášení pohledávky lze očekávat alespoň její částečné uspokojení.

Dalším problematickým momentem pro oprávněného bude přezkumné řízení. Jedná se o procesní úsek, v němž jsou dle § 190 a násl. IZ přezkoumány přihlášené pohledávky s tím, že jejich pravost, výše a pořadí zde může být popřena. Podle výsledku přezkumného jednání pak bude upraven seznam přihlášených pohledávek. Pohledávka oprávněného tedy může za určitých okolností být ze seznamu pohledávek vyřazena. Taková pohledávka pak nebude brána v insolvenčním řízení v úvahu a bude mít povahu pohledávky nepřihlášené (viz předchozí odstavce).

Poté již není s přihlášenými pohledávkami nijak manipulováno. Tyto jsou pro účely jejich uspokojení rozřazeny do skupin. Pro tyto skupiny je irelevantní, kdy byly konkrétní pohledávky přihlášeny resp., kdy vznikly. Určující pro zařazení do skupin je jejich povaha, tzn. důvod vzniku, kdo je jejich věřitelem, případně co je jejich účelem. Pokud oprávněný nemá pohledávku „privilegovaně“ povahy⁷⁹, bude jeho pohledávka uspokojována až ze zbytku výtěžku po uspokojení pohledávek privilegovaných. Pro vyšší uspokojení pak bude dle § 306 odst. 3 IZ rozhodující konkrétní výše pohledávky a její poměr k vyšší ostatních neprivilegovaných pohledávek.⁸⁰ Pořadí a vyšší uspokojení pohledávky v insolvenčním řízení není oprávněný schopen žádným způsobem ovlivnit.

⁷⁹ Mezi tyto lze řadit:

- 1) pohledávky za majetkovou podstatou - § 168 IZ
- 2) pohledávky stavené na roveň pohledávkám za majetkovou podstatou - § 169 IZ
- 3) pohledávky zajištěných věřitelů - § 167 IZ

⁸⁰ Uplatní se princip proporcionality.

Důsledky skončení insolvenčního řízení

Zůstává zde poslední důležitá otázka, a to, co se stane s pohledávkou oprávněného po skončení insolvenčního řízení, neboli zda a případně za jakých podmínek bude možné v exekučním řízení pokračovat. Po skončení insolvenčního řízení (v případě reorganizace v okamžiku schválení reorganizačního plánu) odpadnou jeho účinky pro exekuční řízení, což znamená, že v exekuci bude zásadně možné pokračovat, tzn., že ji bude možné provést. S ukončením insolvenčního řízení však mohou být spojeny i takové důsledky, jež fakticky nepřipustí pokračování v exekučním řízení a budou důvodem jeho zastavení.

První z nich bude bezesporu zánik pohledávky oprávněného za podmínek uvedených v § 311 IZ. Jedná se o případy, kdy v důsledku skončení konkurzu dojde k zániku dlužníka – právnické osoby. Pro tyto případy je výslovně stanoveno, že „neuspokojené pohledávky nebo jejich neuspokojené části zanikají“. Tím bude dán důvod pro zastavení exekuce dle § 268 odst. 1 písm. g) o.s.ř..

V případě reorganizace je situace specifická. Dle § 356 odst. 1 IZ „zanikají s účinností reorganizačního plánu práva všech věřitelů vůči dlužníkovi; za věřitele dlužníka se považují osoby uvedené v reorganizačním plánu“. V důsledku tohoto ustanovení tak vlastně dojde k novaci a tím i ke změně exekučního titulu, neboť pohledávka z původního exekučního titulu zanikla. Dle § 360 IZ pak dojde s účinností reorganizačního plánu k odstranění účinků zahájení insolvenčního řízení dle § 109 IZ, tzn., že bude možné exekuci nařídit a následně ji provést. Případným podkladem však bude nový exekuční titul, a to výpis ze seznamu přihlášených pohledávek.⁸¹ Ke dni účinnosti reorganizačního plánu tak dojde k zániku pohledávky oprávněného vyplývající z původního exekučního titulu. Tím bude dán důvod pro zastavení exekuce. Zde opět vyvstává otázka nákladů exekutora. Pokud bude oprávněný chtít i nadále vymoci svůj nárok prostřednictvím soudního exekutora, bude nucen podat nový návrh na nařízení exekuce, a to již pro novou pohledávku. V případě reorganizace tedy dojde

⁸¹ KOZÁK, J. BUDÍN, P. DADAM, A. PACHL, L.; Insolvenční zákon a předpisy související: komentář, 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. § 360

vždy k zániku pohledávky oprávněného a k jejímu nahrazení pohledávkou novou, upravenou dle reorganizačního plánu (za předpokladu, že tento plán nebude dle § 362 IZ zrušen).

Pro případ oddlužení platí účinky insolvenčního řízení dle § 109 IZ beze změny až do jeho skončení. V rámci oddlužení bude do určité míry pohledávka oprávněného uspokojena. Dle § 414 IZ pak soud „osvobodí dlužníka od placení pohledávek zahrnutých do oddlužení v rozsahu, v němž dosud nebyly uspokojeny“ za podmínky, že splní povinnosti dle způsobu oddlužení. Pojem osvobození je však nutné vykládat tak, že pohledávka nezanikne, nýbrž se stane naturální.⁸² Oprávněný tedy bude neuhrazený zbytek pohledávky za dlužníkem stále evidovat, nebude však způsob, jak dlužníka k jeho uhrazení donutit. Takovou pohledávku není možné soudně vynutit⁸³, a to jak její deklarací v řízení nalézacím, tak jejím provedením v řízení vykonávacím. Neodvratitelným důsledkem bude zastavení exekučního řízení dle § 268 odst. 1 písm. h) za pouze částečného uspokojení dané pohledávky. Neuhrazený zbytek pohledávky se stane nevymahatelným.

Zhodnocení

Celkově představuje zahájení insolvenčního řízení pro oprávněného situaci, jež může vyústit až v zánik exekučně vymáhané pohledávky při současném zanedbatelném uspokojení této pohledávky. Těmto následkům insolvenčního řízení se oprávněný nebude schopen nijak bránit. Jediným způsobem, jak se jim vyhnout bude urychlení podání návrhu na vymožení pohledávky - exekuci. Tím může v ideálním případě předejít důsledkům insolvenčního řízení, neboť pouze tak může být oprávněný uspokojován z celého majetku povinného. Jakmile bude totiž zahájeno insolvenční řízení, bude nucen se o případný výtěžek z majetku, resp. činnosti povinného nucen poměrně dělit s ostatními věřiteli. Výchozí exekuční řízení pak ve většině případů bude

⁸² KOZÁK, J. BUDÍN, P. DADAM, A. PACHL, L.; Insolvenční zákon a předpisy související: komentář, 1. vyd. Praha: ASPI, 2008. § 414

⁸³ KNAPPOVÁ, M. ŠVESTKA, J. DVOŘÁK, J. a kol.; Občanské právo hmotné, díl třetí: Závazkové právo, 4. vyd. Praha: ASPI, 2005

bez zavinění oprávněného odsouzeno k zastavení, a to buď pro zánik předpokladů pro její nařízení, nebo pro bezvýslednost. Opět vyvstává otázka nákladů exekuce.

Důsledek nedostatku majetku

Na okraj bych v této souvislosti rád zmínil problematiku zamítnutí insolvenčního návrhu dle § 144 IZ a jeho důsledky pro exekuční řízení. Přesněji mám na mysli odst. 1 písm. c), v němž stojí, že návrh soud zamítne, pokud: „ze seznamu majetku dlužníka a šetření insolvenčního soudu vyplývá, že majetek dlužníka nebude postačovat k úhradě nákladů insolvenčního řízení“. Zde bude stěžejní výše nákladů insolvenčního řízení. V praxi dochází často k tomu, že poté, co došlo k zamítnutí insolvenčního návrhu⁸⁴ dle shora uvedeného, se obrátí soudní exekutor na oprávněného s výzvou necht' sdělí exekutorovi postižitelný majetek a pokud mu není znám, necht' podá návrh na zastavení exekuce (případně sám exekutor dá soudu podnět). Podkladem pro takové sdělení soudního exekutora bývá často uvedené rozhodnutí o zamítnutí insolvenčního návrhu. Exekutor pak zřejmě postupuje v tom duchu, že pokud nebyl zjištěn dostatečný majetek pro insolvenční řízení, nebude ho dostatek ani pro exekuční řízení a dále již po majetku nepátrá. Zde je nutné se z pozice oprávněného bránit. Důvodem je skutečnost, že náklady na insolvenční řízení jsou nepoměrně vyšší, než náklady exekuce. Největší část těchto nákladů bude tvořena odměnou insolvenčního správce. Její výše je stanovena dle Vyhlášky ministerstva spravedlnosti 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů. Dle této vyhlášky pak je stanovena odměna dle způsobu řešení oddlužení, nicméně její výše činí minimálně 45.000,- Kč resp. 83.000,- Kč. K tomu pak přibudou ještě náklady zahájení insolvenčního řízení, náklady na správu majetkové podstaty atd. Pokud je vedena exekuce pro relativně malou pohledávku, budou náklady exekuce v poměru k nákladům insolvenčního řízení malé (minimální výše nákladů exekutora je 7.500,- Kč). S ohledem na to by měl oprávněný exekutorovi oponovat tím, že skutečnost, že povinný nemá dostatek majetku pro úhradu nákladů insolvenčního řízení, neznamena sama o sobě, že tento majetek nebude

⁸⁴ Dříve návrh na prohlášení konkurzu. Tento důvod zamítnutí byl však totožný.

postačovat k úhradě nákladů exekuce a případně i celé pohledávky tzn., že exekuci bude možné úspěšně provést. Současně by měl oprávněný apelovat na exekutora, aby provedl veškerá možná šetření o majetku povinného a případně sdělil oprávněnému výsledky těchto šetření. Je samozřejmě možné, že skutečně nebude zjištěn žádný majetek a exekuce bude jako bezvýsledná zastavena. K úhradě nákladů pak bude dle § 89 EŘ zavázán oprávněný. Už toto je důvodem, proč by se oprávněný neměl nechat odbýt a měl trvat na provedení řádného šetření exekutorem. Tato aktivita nepřinese pro oprávněného žádné zvýšené výdaje.

Souběžné exekuce⁸⁵

Střet, resp. souběh, s těmito řízeními může nastat v případě, kdy pro různé pohledávky dojde k samostatným návrhům na zahájení exekučního či jiného vykonávacího řízení. Účelem těchto řízení je rovněž vymoci na povinném plnění, k němuž je povinen dle exekučního titulu a jež dobrovolně nesplnil. Jelikož v dnešní době již nelze vykonávat osobní exekuce, je v těchto řízeních vždy postižen majetek povinného. Právě v okamžiku, kdy se střetnou „zájmy“ dvou oddělených exekučních řízení na majetku povinného, dojde k souběhu těchto řízení. Jde pak o střet dvou na první pohled rovnocenných řízení, jehož pravidla jsou s ohledem na svou specifičnost upravena samostatným zákonem č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí. Tento předpis pak upravuje souběh nejen pouze exekučních řízení v užším smyslu⁸⁶, nýbrž i jiných vykonávacích řízení. Dle § 2 písm. a) tohoto zákona „*se za exekuci považuje výkon rozhodnutí nařízený soudem a prováděný soudem nebo soudním exekutorem, exekuce nařízená a prováděná správcem daně a výkon rozhodnutí nařízený a prováděný orgánem veřejné správy*“ (v souladu s tím bude v této části pojem exekuce používán promiscue i pro jiné druhy souběžných výkonů rozhodnutí). Veškeré tyto druhy exekucí jsou pro účely tohoto zákona stavěny na roveň, neboť z pohledu jejich účelu mezi nimi není rozdíl.

⁸⁵ Právní rozhledy č. 9/2002; Střety souběžně probíhajících exekucí

⁸⁶ Rozuměj exekučních řízení dle exekučního řádu

Za výchozí tedy lze stanovit situaci, kdy v jednom okamžiku běží proti povinnému exekuční řízení. Oprávněný zpravidla nebude při podávání návrhu zjišťovat, zda je proti povinnému již nařízena nějaká exekuce⁸⁷. Nařízením další exekuce (k návrhu oprávněného) pak dojde k uvalení generálního inhibitoria dle § 44a odst. 1 EŘ, čímž může ohledně některé části nebo celého majetku povinného dojít ke zdvojení inhibitoria. Informaci o souběžně probíhajícím exekučním řízení dostane oprávněný až od soudního exekutora. Ten tak bude reagovat na výsledek lustrace centrální evidence exekucí, případně na sdělení z různých evidencí, u nichž dotazem zjišťoval majetek povinného⁸⁸, který by bylo možné exekucí přímo postihnout. K faktickému souběhu exekucí dojde však až v okamžiku, kdy dojde na základě exekučního příkazu k postižení konkrétní části majetku povinného, která již postižena je, a to v rámci právě paralelního exekučního řízení (viz níže).

Obdobně jako v předchozích případech souběhu i zde existují pro oprávněného určité problematické momenty, jež je dobré mít na paměti. Pro odlišení od dědického a insolvenčního řízení však je nutné předeslat, že jakékoli pochybení ve vztahu k paralelně probíhajícím exekucím nebude mít zásadně vliv na ne/existenci pohledávky oprávněného, či přímo nutnost zastavení výchozí exekuce, nýbrž pouze na nemožnost dosažení účelu výchozí exekuce, a to buď dočasně, nebo trvale. Není zde tedy ono přímé riziko ztráty povinného subjektu, jako např. v řízení dědickém, či zániku pohledávky ze zákona v řízení insolvenčním.

Postup oprávněného při souběhu exekucí pak bude záviset na konkrétním způsobu provádění paralelní exekuce. U některých způsobů, jejichž povaha to umožňuje, je nutné „pouze“ vyčkat, až se uspokojí dříve zahájené provádění exekuce tímto způsobem. U jiných je nutné, aby se oprávněný přihlásil, či přistoupil do konkrétního způsobu provádění exekuce v paralelním řízení, neboť z tohoto majetku je možné uspokojení pouze jednorázově.

⁸⁷ Má však takovou možnost, a to nahlédnutím do Centrální evidence exekucí, blíže viz § 125 a násl. EŘ.

⁸⁸ Orgány a jiné subjekty vedoucí různé evidence mají dle § 33 a násl. EŘ jakožto třetí osoby povinnost poskytnout soudnímu exekutorovi na jeho žádost jak údaje o majetku povinného, jakož i jiné údaje potřebné k provedení exekuce.

Do první skupiny budeme řadit tyto způsoby provedení exekuce:

- Srážky ze mzdy a jiných příjmů
- Příkázání pohledávky

U těchto případů bude pro míru uspokojení pohledávky rozhodující den, kdy dojde k faktickému postižení předmětné části majetku povinného – princip priority. Důvodem je skutečnost, že veškeré pohledávky, pro jejichž uspokojení je nařízeno postižení uvedených aktiv, se budou uspokojovat podle vzájemného pořadí. Toto pořadí se určuje právě okamžikem doručení rozhodnutí o postižení majetku příslušné třetí osobě.⁸⁹ Pohledávky se pak uspokojují nikoli poměrně, nýbrž postupně podle svého pořadí. Při těchto způsobech tak vlastně oprávněný ani do souběžného řízení nevstupuje (nestane se účastníkem těchto řízení), pouze čeká, až uspokojení v rámci souběžného řízení skončí. U těchto případů souběhu pak tkví pro oprávněného riziko v tom, že musí čekat, až dojde k uspokojení celé pohledávky s lepším pořadím. To může znamenat časovou prodlevu, během níž může dojít k vyčerpání prostředků na účtu, či ke změně výše postižitelného příjmu. Krom toho nemá oprávněný žádný právní nástroj, jak uspišit vydání příslušného exekučního příkazu.⁹⁰

Do druhé skupiny budeme řadit následující způsoby provedení exekuce:

- Prodej movitých věcí
- Prodej nemovitostí
- Prodej podniku

Na rozdíl od první skupiny je do těchto řízení nutné přistoupit tzn., že se oprávněný stane účastníkem těchto řízení. Oprávněný bude v paralelním řízení v postavení „dalšího

⁸⁹ U srážek ze mzdy se bude rozhodnutí o postižení majetku doručovat plátcí mzdy, či jiného postižitelného příjmu. U příkázání pohledávky se bude rozhodnutí doručovat bance nebo jinému obdobnému ústavu.

⁹⁰ V praxi je exekutory nejprve vyhledáván příjem osoby a její účty. Lze tedy očekávat, že exekuční příkazy proti těmto aktivům budou exekutorem vydány jako první. U těchto pak většinou nedochází k časovým prodlevám na straně exekutora z důvodu hledání onoho majetku.

oprávněného“. Vstupuje zde do hry opět již zmiňovaná přihláška, resp. přístupovací úkon. Bez něj nedojde ke vstupu oprávněného do paralelního řízení a jeho pohledávka nebude v daném řízení brána v potaz a nebude tak zahrnuta do rozdělování výtěžku z postižené části majetku povinného. Stejně, jako v první skupině, bude i u těchto způsobů při určení pořadí pohledávek pro rozdělení výtěžku hrát roli čas.⁹¹ U prodeje věcí movitých bude pro pořadí pohledávky rozhodující čas, kdy došlo k sepsání movitých věcí pro provedení exekuce pro danou pohledávku. U prodeje věcí nemovitých a podniku pak budou pohledávky rozděleny do několika skupin, v jejichž rámci se jejich pořadí určuje právě okamžikem, kdy přihlásili svou pohledávku.⁹² Riziko u těchto paralelních řízení lze opět spatřovat ve lhůtě pro podání přihlášek, či přistoupení. Její promeškání pak bude mít za následek nemožnost se podílet na výtěžku z postiženého majetku. Neprodleným podáním přihlášky pak lze určitým způsobem vylepšit pořadí pohledávky. Při podávání přihlášky je tedy nutné eliminovat jakékoli prodlení.

Opačný pohled na souběžné exekuce

Jakkoli byl souběh exekučních řízení v předchozích odstavcích nahlížen pouze z pohledu výchozího exekučního řízení, může stejně tak nastat i situace, že ve výchozí exekuci dojde k prvnímu postižení té které konkrétní části majetku povinného. Poté to budou oprávnění z paralelních řízení, kdo se bude muset přihlašovat a bude mít horší postavení. Tato situace pro oprávněného nepředstavuje žádné riziko, neboť jak je uvedeno výše, k uspokojení těchto pohledávek dojde až poté, co bude uspokojena pohledávka oprávněného.⁹³

⁹¹ Na rozdíl od první skupiny však lze do těchto řízení přistoupit bez podání návrhu na nařízení exekuce, a to pouze se samotným exekučním titulem. Tím lze zlepšit pořadí pohledávky.

⁹² Při těchto způsobech dochází k výtěžkům nemalých objemů, proto ono složitě rozdělení pohledávek do skupin a s vnitřním pořadím.

⁹³ Výjimkou jsou různé zajišťovací prostředky, či zvláštní charakter pohledávky jiných oprávněných.

4.7.3. Zhodnocení střetu řízení

Pojednání o střetu řízení a jeho vlivu na postavení oprávněného lze uzavřít s tím, že tento představuje ve všech případech pro postavení oprávněného v rámci výchozí exekuce poměrně značné riziko. Kritické momenty pak spočívají jak v nutnosti do některých řízení přistupovat, tak v čase, kdy dojde k určitým úkonům vykonávacího orgánu. Důsledkem pak může být zmíněný zánik pohledávky, případně její faktická nevyzpytatelnost.

Ve všech případech je nutno apelovat na oprávněného s aktivitou, kterou může ovlivnit své postavení v exekuci dotčené střetem s jiným řízením. Tím pak může minimálně napomoci uspokojení své pohledávky. Co se týče aktivity, či faktického postupu exekutora, lze dle svých zkušeností jeho činnost aktivitou oprávněného urychlit, a to projevováním zájmu, dotazy, případně též pomocí a dáváním podnětů. Nelze však na něj vyvíjet nátlak, vykonávat určité úkony za něj, či jej dokonce zavalovat dotěrnými dotazy. Vzhledem k pozici soudu při provádění exekuce není pro případnou aktivitu oprávněného ve vztahu k soudu prostor žádný.

5. POSTAVENÍ POVINNÉHO

Co bylo uvedeno v úvodu kapitoly o postavení oprávněného, lze obdobně uvést i o postavení povinného. Povinného lze pro účely exekučního řízení charakterizovat jako subjekt, na němž leží povinnost stanovená v exekučním titulu (odpovídající vymáhanému plnění oprávněného). Tímto subjektem pak opět nemusí striktně být pouze subjekt uvedený v exekučním titulu, nýbrž i jiný subjekt, pokud bude prokázáno, že na něj povinnost plnění z exekučního titulu přešla (převod nebo přechod) – viz kap. 5.1. Na rozdíl od oprávněného však nemá tento subjekt, obdobně jako žalovaný v klasickém sporném řízení, dispoziční práva k řízení samotnému, ani k jeho předmětu. Celá exekuce tak probíhá proti jeho vůli, navíc s poměrně přísným omezením možností se provedení exekuce ve smyslu postižení majetku bránit. Jedná se o jeden z projevů tzv. „slabšího postavení“ povinného v exekučním řízení. Tato skutečnost vyplývá z podstaty

a logiky exekuce; nelze z ní tedy dovozovat rozpor se zásadou rovnosti stran řízení. Tato zásada není v exekučním řízení eliminována, nýbrž v nezbytně nutné míře potlačena. Pouze povrchně lze poukázat na stále sílící tendence na posílení postavení, resp. posílení ochrany, povinného.⁹⁴ Na síle této tendenci, spíše naopak, neubere ani četnost přehmatů a profesních selhání soudních exekutorů, z nichž byla v mediích uveřejněna, troufám si říct, pouze nepatrná část. Celkově lze tedy povinného charakterizovat jako subjekt, jemuž z hmotného práva vyplývá určitá povinnost a jehož postavení v exekučním řízení nelze považovat za rovné s postavením oprávněného.

5.1. Povinný jako strana řízení

Obdobně, jako u oprávněného, bude nutné rozdělit pojednání o postavení povinného podle fáze exekučního řízení, tj. na řízení o nařízení exekuce před soudem a na samotné provedení exekuce, nicméně s výraznou odchylkou. Povinnému je totiž umožněno účastnit se exekučního řízení (řízení o nařízení exekuce) před soudem až v okamžiku, kde je zahájeno provádění exekuce. Fáze exekučního řízení však nelze chápat jako fáze, kdy jedna začne v okamžiku skončení druhé. Jedná se o fáze, kdy provádění exekuce je sice alespoň částečně závislé na proběhnuvší soudní fázi v prvním stupni, nicméně tato soudní fáze může ve druhém stupni pokračovat paralelně s prováděním exekuce⁹⁵. Považuji tedy za potřebné postavení v jednotlivých fázích rozebrat samostatně. Co se samotného procesního postavení povinného týče, o tom lze u exekučního řízení, obdobně jako u jiného sporného řízení, teoreticky hovořit počínaje okamžikem podání návrhu na nařízení exekuce, tj. od zahájení řízení. V tomto okamžiku však není právním řádem postavení povinného přiznáván žádný obsah (práva a povinnosti), protože se vychází z domněnky, že povinný o svém procesním účastenství dosud neví. Relevantně lze tedy postavení povinného podrobit analýze až v okamžiku, kdy se tento o nařízené exekuci dozví. Tímto okamžikem je zpravidla doručení usnesení o nařízení exekuce soudním exekutorem, kdy je mu současně doručena výzva k dobrovolnému splnění

⁹⁴ Nejedná se pouze o tendenci vnitrostátní. Tento trend lze sledovat i v okolních zemích s obdobnou právní úpravou exekuce.

⁹⁵ Přestože zatím není majetek zpeněžován; je možná pouze jeho blokáce.

vymáhané povinnosti a zpravidla též exekuční příkaz. S ohledem na účinky doručení usnesení o nařízení exekuce a s tím spojené generální inhibitorium je zjevné, že se povinný o svém účastenství v exekučním řízení a možnosti uplatňovat svá procesní oprávnění dozví až v okamžiku, kdy je mu zablokován téměř veškerý majetek.

5.1.1. Pasivní legitimace

Předpokladem samotného postavení povinného je mimo jiné jeho pasivní legitimace. Jak bylo výše uvedeno, je nutné za subjekt, proti němuž lze podat návrh na nařízení exekuce, exekuci nařídit a tuto následně provést, zásadně považovat subjekt uvedený v exekučním titulu. Není tomu tak ale vždy. Stejně jako právo, tak i povinnost může přejít, nebo být převedena na jiný subjekt, a to jak před podáním návrhu na nařízení exekuce, tak poté. Pokud se tak stane před podáním návrhu, bude na oprávněném, aby na tuto změnu ve svém návrhu patřičně zareagoval a ohledně příslušného tvrzení unesl důkazní břemeno. Pokud však oprávněný nepřiloží titul, na jehož základě došlo ke změně povinné osoby, bude tato skutečnost důvodem odmítnutí návrhu na nařízení exekuce pro jeho neúplnost.

Je samozřejmě možný a častý i ten případ, kdy dojde ke změně povinného subjektu po podání návrhu na nařízení exekuce, či dokonce v průběhu samotného provádění exekuce. Stěží si lze představit, že by k tomu došlo smluvně.⁹⁶ Zásadně se tedy bude jednat o přechod vymáhané povinnosti, a to v důsledku příslušné právní skutečnosti. Jako příklad lze uvést smrt fyzické osoby. Co se účinků této změny týče, je nezbytné pojednání rozdělit podle okamžiku této skutečnosti, tj. zda nastala před předložením návrhu soudu spolu s žádostí o pověření jejím provedením ve smyslu § 44 odst. 1 EŘ, po tomto předložení soudu, či až po nařízení exekuce. Pokud totiž dojde ke změně pasivně legitimované osoby po zahájení exekučního řízení, avšak před postoupením

⁹⁶ Je nesmyslné, aby oprávněný v situaci, kdy je podán návrh na nařízení exekuce proti povinnému, svolil k záměně dlužníků, tedy k přechodu dluhu. V takové situaci přicházejí rozumně v úvahu pouze dvě možnosti. Buď daná třetí osoba za dlužníka exekuci přímo zaplatí a ta bude následně zastavena/ukončena, nebo bude uzavřena dohoda s třetí osobou o přistoupení k dluhu formou např. notářského zápisu se svolením k vykonatelnosti. Tím bude docíleno možnosti postihnout i majetek třetí osoby. Aby ale oprávněný svolil povinnému k vystoupení z exekuce, se nejeví jako reálné. Smluvní záměna povinného v již zahájeném exekučním řízení je tedy velmi nepravděpodobná.

návrhu na nařízení exekuce soudu, bude tato vada návrhu napravena, resp. exekutor vyzve oprávněného k opravě/doplnění návrhu na nařízení exekuce. Jedná se tedy o klasické procesní nástupnictví. Nebude tedy nutné zahajovat nové řízení - právní nástupce povinného vstoupí do postavení povinného. Podmínkou zde samozřejmě je přihlášení pohledávky do příslušného řízení, či obdobné kroky ze strany oprávněného potřebné k přechodu vymáhané povinnosti. Za tím účelem zřejmě bude nutné prozatím v exekučním řízení nepokračovat, a to až do pravomocného určení právního nástupce povinného⁹⁷. Za situace, kdy je exekutorem soudu postoupen bezvadný návrh na nařízení exekuce spolu s žádostí o jeho pověření jejím provedením a následně dojde k uvažované změně pasivní legitimace, pak bude (měl by být) návrh exekučním soudem nekompromisně zamítnut. Důvodem je skutečnost, že dle znění § 44 odst. 3 EŘ soud po doručení návrhu na nařízení exekuce přezkoumá splnění předpokladů pro nařízení exekuce. Následně má pouze dvě možnosti. Buď ve lhůtě 15 dnů návrhu vyhoví, nebo návrh zamítne. V této fázi tedy nelze nijak vady návrhu odstraňovat. Nelze však ani návrh vrátit exekutorovi k odstranění vad. Dle mého názoru se jedná o poměrně významnou slabinu tohoto nastavení, kdy na objektivní právní událost vinou nedůslednosti legislativní činnosti doplatí oprávněný. V dané fázi tedy povede předvídaná změna pasivní legitimace k zamítnutí návrhu. Pokud tedy k příslušné právní skutečnosti, s níž je spojen přechod povinnosti, dojde před vydáním usnesení o nařízení exekuce, nutno mít na paměti § 154 odst. 1 o.s.ř., dle něhož je pro usnesení o nařízení exekuce rozhodující stav v době jeho vydání. V takovém případě je exekutor nebo exekuční soud povinen tuto změnu zohlednit. Teoreticky by měl jak exekutor, tak soud těsně před postoupením návrhu / vydáním rozhodnutí prolustrovat centrální evidenci obyvatel, či jinou příslušnou evidenci, a ujistit se, že usnesení o nařízení exekuce je perfektní. Na jednu stranu je pravdou, že toto se v praxi často neděje. Na druhou stranu nelze přehlížet dobu, kterou zabere příslušná změna v údajích registru. Jako ideální se

⁹⁷ Zdánlivě zde dochází ke kolizi s § 44 odst. 1 EŘ, dle kterého je exekutor povinen postoupit návrh na nařízení exekuce soudu do 15 dnů. Naznačenou kolizi však vylučuje podmínka tohoto ustanovení, dle které počíná běh této lhůty od odstranění vad a nedostatků návrhu. V klasickém sporném řízení by byla příslušná právní skutečnost důvodem pro přerušení řízení. Vzhledem k tomu, že exekuční řízení zásadně přerušit nelze, avšak trvá přechodná překážka pokračování řízení, je nutné vyčkat jejího odpadnutí. Předmětná 15ti denní lhůta se pak staví až do okamžiku konečného vyřešení dané otázky. V mezidobí samozřejmě lze odstraňovat i jiné nedostatky podaného návrhu.

jeví evidence, jež by byla upravována operativně, nicméně to je ze své podstaty nemyslitelné. Přesto, že z absence tohoto zohlednění vyvstává v praxi mnoho problémů, minimálně zdržení s provedením exekuce mnohdy s následkem znemožnění jejího úspěšného provedení, nelze této „nedokonalosti“ nijak předcházet. Stávající praxe tento problém řeší tak, že exekuce nařízená proti nesprávnému subjektu (nesubjektu) je zastavena s tím, že je nutné tuto exekuci nařídit znovu. Hlavním účelem je účinek generálního inhibitoria (viz níže).

Jiná, o poznání složitější otázka vyvstává v případě, kdy dojde k obdobné právní skutečnosti po té, co je exekuce nařízena a kdy již je vydán exekuční příkaz. Je tedy zablokován veškerý majetek původního povinného, dokonce jsou zvoleny způsoby, jimiž má být exekuce provedena. Pokud v tomto okamžiku dojde k předmětné právní skutečnosti, nelze logicky v provádění exekuce pokračovat. Nelze ani blokovat majetek, jenž již patří jinému subjektu (o tom zpravidla není rozhodnuto bezprostředně). Po určité době tak neexistuje subjekt oprávněný s postiženým majetkem nakládat. Záleží pak na konkrétní právní skutečnosti, která určuje způsob řešení takové situace. Pokud zůstaneme u zániku právní subjektivity fyzické osoby, je tato událost řešena v dědickém řízení. Jakmile je v tomto řízení určen právní nástupce povinného, co se vymáhané pohledávky týče, je možné provádět exekuci již proti tomuto subjektu. V tomto případě však bude nutné původně nařízenou exekuci zastavit (pravomocně nařízena proti jinému subjektu) a podat nový návrh na nařízení exekuce. Důvodem je skutečnost, že původní řízení o nařízení exekuce již bylo pravomocně ukončeno a nelze je nyní pro následnou změnu rozhodných skutečností otevírat. Mimoto je nutné ctít institut generálního inhibitoria. Tento účinek zásadně nastává doručením usnesení o nařízení exekuce, kdy je blokován majetek zásadně osobě, proti níž je exekuce nařízena. Není tedy zásadně přípustná exekuce proti majetku, jenž přísluší jiné osobě⁹⁸. Je tedy nutné, aby bylo vydáno nové usnesení o nařízení exekuce s účinky generálního inhibitoria. Toho lze logicky docílit pouze novým návrhem.

⁹⁸ Výjimkou je postih majetku, jenž náleží do společného jmění manželů.

Z uvedeného je zřejmé, že je potřebné tyto situace důsledně rozlišovat, neboť každá z nich vyvolává nutnost jiného procesního postupu. V opačném případě se zpravidla bude jednat o postup, jenž není v souladu s procesními předpisy a bude nutné jej řešit opravnými prostředky apod. Vzhledem k tomu, že exekuce velmi podstatným způsobem zasahuje do majetkové sféry postižených subjektů, lze očekávat i nevratné majetkoprávní důsledky. Z pohledu povinného, odhlédneme-li od nepříjemností tím vyvolaných, je každé takové pochybení či nesprávnost postupu relativně vítaným jevem, neboť mu tím vzniká obecně procesní právo na zjednání nápravy. Sekundárně pak může přicházet v úvahu i odpovědnost za škodu, a to jak oprávněného, tak státu; podle zavinění.

Důsledky úhrady dlužného plnění

V této souvislosti pak je vhodné doplnit, že předpokladem pasivní legitimace je zejména existence samotné vymáhané povinnosti bez ohledu na příslušný subjekt. Půjdeme-li k základu exekuce, dojdeme k § 37 odst. 2 EŘ, dle něhož může oprávněný podat návrh na nařízení exekuce, pokud povinný nesplní dobrovolně to, co mu exekuční titul ukládá. Pro oprávněnost podání návrhu je tedy nutná absence dobrovolného plnění, tedy existence příslušné povinnosti. Jak již bylo uvedeno, pro vydání rozhodnutí o nařízení exekuce je dle § 154 odst. 1 o.s.ř. rozhodující stav v době jeho vyhlášení. Vzniká zde tedy určitý prostor, v němž může dojít k mnoha právním skutečnostem. Vedle výše uvedené změny pasivní legitimace je to právě poskytnutí dlužného plnění ze strany dlužníka, co může mít vliv na zahájené exekuční řízení a postavení povinného v něm. Úhrada vymáhané povinnosti (s veškerým příslušenstvím) pak ve vztahu k pasivní legitimaci znamená její zánik. V praxi plnění v mezidobí (od podání návrhu po rozhodnutí o nařízení exekuce) vyvolává mnohé spory. Předně je nutné vymezit okamžik úhrady dlužného plnění. Tímto je zpravidla okamžik, kdy se dlužné plnění dostane do sféry moci oprávněného. Za okamžik platby naopak nelze považovat okamžik zadání příkazu k úhradě u peněžního ústavu. Právě z toho vzniká v praxi mnoho námitek ze strany povinných subjektů, když uvádí, že úhrada dlužné částky

proběhla o několik dní dříve.⁹⁹ Podle toho, v kterém okamžiku došlo k úhradě vymáhané pohledávky, se bude lišit obsah postavení povinného, resp. jeho změna.

Úhrada před podáním návrhu

Nelze říct, že by oprávněný subjekt v případech peněžitého plnění měl připraven návrh na nařízení exekuce a jakmile uplyne pariční lhůta, následující den jej podal k exekutorovi¹⁰⁰. Často, zejména u oprávněných s velkým počtem dlužníků, uplyne od konce pariční lhůty do podání návrhu na nařízení exekuce určitá doba (řádově od 10 dnů do několika měsíců).¹⁰¹ V tomto období pak zpravidla dojde k výzvě ze strany oprávněného povinnému, aby uloženou povinnost splnil v dodatečné lhůtě. V případě, kdy dojde k úhradě celé dlužné částky před podáním návrhu na nařízení exekuce, avšak návrh je následně přesto podán, je celá případná exekuce od jejího počátku neoprávněná. Oprávněný pak musí vzít svůj návrh zpět, případně navrhnout zastavení exekuce. Oprávněný je tak nucen ke kontrole plnění ke dni podání návrhu. Pokud tak neučiní neprodleně a dojde k nařízení exekuce, má povinný dvě možnosti, jak se provedení exekuce bránit. Jedním případem je obrana prostřednictvím odvolání, neboť neexistence vymáhané pohledávky (zanikla úhradou) je nepřekonatelnou překážkou pro samotné nařízení exekuce. Pokud by povinný zmeškal lhůtu pro odvolání, může se bránit ještě návrhem na zastavení exekuce. V úvahu zde přichází důvod zastavení exekuce pod písm. g) odst. 1 § 268 o.s.ř. Pokud půjdeme nad rámec EŘ, lze uvažovat i o požadavku na náhradu škody s tím, že tuto lze uplatnit buď prostřednictvím trestního oznámení na oprávněného (v případě úmyslu; povinný bude v postavení poškozeného)

⁹⁹ Stejně tak bývá povinnými namítáno, že již částečně uhradili, tudíž že údajně nemůže dojít k podání návrhu na nařízení exekuce (prokázání vůle plnit dobrovolně). Částečné plnění může být pro oprávněného neatraktivní, či dokonce ztrátové, zvláště při větších dlužných částkách a tomu nekorespondující splněné části. Důvodem ztrátovosti může být inflace, či samo zadržování finančních prostředků, jež by mohl oprávněný subjekt investovat.

¹⁰⁰ Nejde pouze o liknavost ze strany oprávněného. Důvodem bývají ryze objektivní příčiny, neboť např. při bezhotovostním převodu peněžních prostředků mezi různými peněžními ústavami se úhrada neobjeví na účtu oprávněného okamžitě, ale zpravidla to trvá cca 2 dny. Dalším důvodem může být např. institut náhradního doručení exekučního titulu povinnému, kdy tento nemusí o uložení povinnosti fakticky vědět.

¹⁰¹ Právní rádce č. 7/2008; Postihuj co nejrychleji vše, co se dá?

nebo přímo požadavkem na náhradu škody v civilním řízení. Pokud dojde k úhradě pouze částečné, platí výše uvedené přiměřeně.

Úhrada před nařízením exekuce

Jedná se o případy, kdy právě v mezidobí od podání návrhu do nařízení exekuce dojde k úhradě dlužné částky, případně kdy se povinný na oprávněného obrátí s tím, že je připraven hradit. Z pohledu povinného je běžný postup ten, že se obrátí přímo na oprávněného s tím, že mu oznámí připravenost hradit s výzvou ke sdělení požadovaného způsobu úhrady a případné potřebné údaje. Pravdou ale je, že oprávněný, pokud podal návrh na nařízení exekuce, již zpravidla nemívá snahu operativně pohledávku řešit mimoexekučně tzn., že raději nereaguje a vše nechá na exekutorovi. Proto, pokud povinný zná číslo účtu oprávněného, je nejvhodnější celou dlužnou částku neprodleně uhradit. Důvodem jsou náklady exekuce. Krom nákladů na právní zastoupení oprávněného zde totiž nařízením exekuce vzniknou i náklady exekutora. K úhradě nákladů právního zastoupení oprávněného bude povinný zásadně zavázán vždy, neboť návrh na nařízení exekuce byl podán důvodně (nárok na náklady vznikl). Co se nákladů exekutora týče, tyto vznikají až v okamžiku nařízení exekuce a pověřením exekutora jejím provedením. Pokud však dojde k úhradě dlužného plnění před nařízením exekuce a oprávněný v důsledku toho nevezme svůj návrh zpět (může tak dle § 96 odst. 2 o.s.ř. učinit do právní moci rozhodnutí o nařízení exekuce), vzniknou minimálně paušální náklady exekutora. K jejich úhradě bude v takovém případě zavázán oprávněný, neboť nevzal návrh zpět – lze mu tedy přičítat procesní zavinění za nutnost zastavení exekuce dle § 89 EŘ. Právě pouze neprodlenou úhradou dlužného plnění se může povinný této povinnosti vyhnout. Z pohledu oprávněného je velmi důležité, aby jeho zpětvzetí návrhu bylo učiněno bezodkladně po potvrzení úhrady dluhu, lhostejno, zda již byl návrh exekutorem postoupen soudu. Nejvhodnější tedy bude zpětvzetí prostřednictvím telefaxu¹⁰², neboť toto zpětvzetí je podaným v okamžiku jeho doručení exekutorovi, resp. soudu.

¹⁰² K podávání procesních úkonů prostřednictvím telefaxu viz blíže § 42 o.s.ř.

V případě, kdy se povinný obrátí na oprávněného s tím, že je připraven plnit (dosud neplnil), stojí oprávněný před rozhodnutím, zda vzít návrh na nařízení zpět, či na něm trvat a povinného odkázat na jednání s exekutorem. S ohledem na skutečnost, že pro nařízení exekuce je -v ideálním případě- dle § 44 EŘ stanovena procesní lhůta 30 dní¹⁰³ (včetně lhůty exekutora dle odst. 1), je nutné, aby se oprávněný rozhodl operativně. Nejméně rizikovým řešením bezesporu bude, pokud povinný dlužné plnění uhradí okamžitě, a to vkladem peněžních prostředků na účet, což se většinou objeví na účtu oprávněného bez většího prodlení. Poté bude oprávněný nucen vzít návrh zpět. Jak bylo výše naznačeno, nebývá oprávněnými subjekty často z důvodu menších požadavků na jejich aktivitu na toto sdělení povinného nikterak reagováno a když, tak se omezí na sdělení, že byl podán návrh na nařízení exekuce a odkáže povinného na jednání se soudním exekutorem. Tato odpověď však samozřejmě bude povinnému zaslána s určitým prodlením, aby byl splněn smysl inhibitoria (aby vlastně oprávněný nedal povinnému impuls ke zbavování se majetku). Oprávněný se zde nevystavuje žádnému riziku a navíc mu odpadne komunikace s povinným. Vše pak proběhne bez jeho účasti. Jde do jisté míry o alibistické řešení, které však není vyloučeno jakýmkoli zákonným ustanovením. Otázkou tedy je, zda se oprávněný chce s povinným na poslední chvíli ještě domlouvat, či už nikoli. Určitou roli zde bude bezesporu hrát též případná existence dohod uvedených v kapitole 4.6.

Z pohledu povinného však může být tento postup oprávněného, kdy v důsledku jeho neochoty nedůvodně vzniknou náklady exekutora, brán jako škodní jednání. Pokud by oprávněný zareagoval jak má, tyto náklady by nevznikly. V tomto případě však bude nucen tyto náklady uhradit povinný. Na oprávněném pak teoreticky lze jejich úhradu vymáhat proto, že oprávněný neučinil vše proto, aby předcházel hrozící škodě. Bylo by

¹⁰³ V této souvislosti se lze pozastavit nad novelizací EŘ účinnou od 1.11.2009. Před tímto datem přezkoumával návrh na nařízení exekuce a podmínky jejího nařízení přímo exekuční soud, přičemž pro vyhovění návrhu měl stanovenu lhůtu 15 dní (pravdou je, že zejména v Praze zůstávala tato lhůta často nedodržena). Od 1.11.2009 je však uvedený přezkum rozdělen. Po podání návrhu exekutor musí přezkoumat náležitosti návrhu z hlediska jeho formální perfektnosti. Ve lhůtě 15 dnů pak musí tento návrh postoupit exekučnímu soudu. Ten pak zkoumá samotné podmínky pro nařízení exekuce. V případě jejich splnění má soud další 15ti denní lhůtu pro nařízení exekuce. Celkem je tedy prvostupňové exekuční řízení prodlouženo o dalších 15 dní. Je zjevné, že hlavním smyslem této změny je odlehčení exekučním soudům a přenesení exekuční agendy na exekutory. Otázkou však zůstává ústavně-právní hledisko této změny.

nad rámec této práce předpovídat úspěšnost případné žaloby na náhradu škody, nicméně teoreticky zde taková možnost je.

Úhrada po nařízení exekuce

Pokud povinný dlužnou částku uhradí až poté, co byla exekuce nařízena, nutno též uhradit její příslušenství. Důvodem je, že příslušenství v podobě nákladů exekuce je na poskytnuté plnění započítáváno primárně, tudíž nutno s tímto příslušenstvím při úhradě počítat. V opačném případě bude vymáhané plnění poskytnuto jen částečně, protože nebude mít úhrada dlužné částky povinným očekávané účinky. Tak jako tak platí, že při úhradě dlužné částky po nařízení exekuce již zásadně nemůže povinný výši dlužné částky snížit, resp. nemůže předejít vzniku nákladů exekuce. Za určitých podmínek sice může docílit snížení odměny exekutora (viz kap. 5.7), nicméně hlavní pozitivum této „dobrovolné“ úhrady spočívá v absenci faktického provádění exekuce a v rychlém odpadnutí účinků generálního inhibitoria.

Co se samotné úhrady vymáhané částky týče, zde nutno z pohledu povinného spatřovat význam v jeho povědomí o nařízení exekuce. Povinný se o nařízení exekuce dozví zpravidla s určitou časovou prodlevou, jež je způsobena doručováním usnesení o nařízení exekuce prostřednictvím pověřeného soudního exekutora. Je pak logické, že v případě, že povinný ještě o nařízení exekuce neví, bude jeho postup odpovídat postupu před nařízením exekuce, tzn., že bude komunikovat přímo s oprávněným. Ten však zpravidla povinného odkáže na pověřeného soudního exekutora. Uvedené je též v souladu s § 46 odst. 4 EŘ, dle něhož se *peněžitá plnění na vymáhanou povinnost hradí exekutorovi*. Nejvhodnější tedy bude provést úhradu přímo na účet exekutora, přičemž tento postup je logický též s ohledem na § 44a odst. 2 EŘ. Dle uvedeného ustanovení *složí-li povinný u exekutora částku ve výši vymáhané pohledávky, nákladů exekuce a nákladů oprávněného, exekutor na návrh povinného zruší rozhodnutím účinky generálního inhibitoria spojené s nařízením exekuce, resp. s exekučním příkazem*. Nutno však zdůraznit, že předpokladem tohoto postupu je, že dojde ke splnění vymáhané povinnosti s veškerým příslušenstvím, tj. i s náklady exekuce. Dále je nutné, aby uvedené prostředky byly složeny přímo u exekutora (z ničeho se explicitně nepodává fikce spočívající ve složení např. u oprávněného). Posledním předpokladem

pro odstranění důsledků exekuce je podání návrhu povinného, neboť exekutor může zrušit účinky generálního inhibitoria pouze k návrhu povinného, tj. nikoliv ex offo. Pokud tedy povinný provádí úhradu vymáhaného plnění po nařízení exekuce, přičemž je mu nařízení exekuce známo, nutno tuto úhradu spojit s podáním návrhu na vydání příslušného rozhodnutí. V případě, že jsou splněny uvedené předpoklady, musí exekutor tomuto návrhu do 7 dnů vyhovět, přičemž dané rozhodnutí je exekutor povinen zaslat všem účastníkům řízení a třetím subjektům, jimž byl doručen exekuční příkaz. Tím je zaručeno neprodlené odstranění účinků exekuce, jejichž další trvání by bylo nedůvodné. Otázka nákladů exekuce v těchto případech sporná není, neboť k nařízení exekuce došlo za stavu absence plnění ze strany povinného. Ten pak bude zavázán k úhradě nákladů exekuce, tj. nákladů exekutora a nákladů oprávněného.

Dlužno podotknout, že v případě, že povinný uhradí vymáhanou pohledávku na účet oprávněného a exekutorovi o tom zašle potvrzení, si exekutor tuto skutečnost a též výši uhrazených prostředků u oprávněného ověří. I v takovém případě však bude pro odstranění účinků exekuce nutno k exekutorovi podat návrh dle § 44a odst. 2 EŘ. Časová prodleva s uvedeným ověřováním, případně doplácením příslušenství spojená je však samozřejmě nadbytečná.

5.2. Postavení před nařízením exekuce

V této fázi se velmi výrazným způsobem projevuje slabší postavení povinného. Už jen sama skutečnost, že povinnému je umožněno se účastnit až řízení v druhém stupni je výrazným omezením jeho procesního postavení. Tomuto je prakticky upřeno právo na spravedlivý proces před exekučním soudem I. stupně, a to zejména právo vyjádřit se k návrhu a popírat jeho důvodnost. Veškerá tato oprávnění jsou imaginárně přenesena až do řízení odvolacího. Prvním úkonem, který může povinný v exekučním řízení (vůči soudu) učinit, je tedy podání odvolání. Až v tomto podání se může povinný vyjádřit k návrhu, v něm tvrzeným skutečnostem a vůbec celkově popírat existenci vymáhaného plnění. Pravdou je, že oproti klasickému odvolání jsou zde určité odchylky, a to jak ve prospěch, tak neprospěch povinného. První z nich je možnost v odvolání uvádět skutečnosti v prvním stupni neuvedené (neplatí zde zákaz novot dle § 205a o.s.ř.), což

ostatně plyne z povahy prvostupňového exekučního řízení (z pohledu povinného). Na druhou stranu je povinný, co se týče skutkových tvrzení, v odvolání omezen § 44 odst. 7 EŘ, dle kterého může tvrdit pouze skutečnosti rozhodné pro nařízení exekuce. K ostatním nebude odvolacím soudem přihlíženo. V rámci uvedených omezení však může povinný uplatňovat veškerá svá procesní práva, stejně jako oprávněný.

V řízení o nařízení exekuce vzniká povinnému vztah v podstatě pouze k soudu, neboť exekutor je účastníkem této fáze pouze v období před postoupením návrhu na nařízení exekuce soudu a k oprávněnému mu právní řád žádná procesní práva či povinnosti nepřiznává. Co se týče vztahu povinného k exekučnímu soudu, jsou i případy, kdy může sám povinný iniciovat zahájení řízení týkající se již nařízené exekuce. Jedná se o institut zastavení exekuce, případně odložení jejího provedení. Jde sice o samostatná řízení, rozhodovat o nich však bude zpravidla exekutor, nebo exekuční soud (podrobněji viz níže).

K výše nastíněnému institutu odvolání proti usnesení o nařízení exekuce dlužno podotknout, že tento je jediným prostředkem, jak může povinný pravomocnému nařízení exekuce procesně bránit, neboť samotnému vydání usnesení o nařízení exekuce tento svou aktivitou nijak bránit nemůže. Ve fázi provádění exekuce jsou obdobnými prostředky právě zastavení exekuce, či odklad jejího provedení, nicméně tyto instituty jsou spojeny s již pravomocným nařízením exekuce.

5.3. Postavení ve fázi provedení exekuce

Pro tuto fázi je příznačné generální inhibitorium, jež je nerozlučně spojeno se zahájením provádění exekuce. Od okamžiku, kdy je povinnému doručeno usnesení o nařízení exekuce, je mu zapovězeno nakládat se svým majetkem, což již bylo několikrát zmíněno a podrobněji rozebráno. Dlužno však předeslat, že ve fázi provádění exekuce je povinný zatížen mnoha povinnostmi spojenými právě s prováděním exekuce. Příkladem lze uvést omisivní povinnosti nemařit provedení exekuce a povinnost strpět provedení exekuce. Z komisivních lze uvést fakultativní prohlášení o majetku. Typické však je, že celá exekuce probíhá zpravidla bez jakékoli aktivity na straně povinného. Stěží lze s úspěchem požadovat, aby tento plnil nějaké povinnosti, když celé exekuční řízení je

vedeno proto, že tento odmítl plnit povinnost vymáhanou. Ve fázi provedení exekuce je tedy procesní postavení povinného výrazně pasivní, neboť je charakterizováno omisivními povinnostmi. Co se procesních oprávnění povinného týče, o těch lze relevantně uvažovat pouze vůči soudnímu exekutorovi a vůči soudu. Vztah k oprávněnému nemá žádný procesní obsah (práva a povinnosti), neboť postavení oprávněného ve fázi provádění exekuce fakticky ztělesňuje právě soudní exekutor, tudíž není potřebné jej dále zmiňovat. Konkrétně pojednávat o procesních právech povinného při provádění exekuce je však obtížné. Tento má zásadně právo na zákonný průběh provádění exekuce a na přiměřenost výkonu (přiměřenost zásahu do jeho majetkové sféry). S tím je spojena odpovědnost exekutora za škodu způsobenou exekuční činností. Dále nutno zmínit nové instituty v § 44a EŘ, jako složení jistoty dle odst. 2, vyloučení věci z generálního inhibitoria dle odst. 3 (viz kap. 5.5) nebo specifický institut, a to zpeněžení postiženého majetku přímo povinným dle odst. 4.¹⁰⁴ Nelze též opomenut klasické instituty, jako právo požadovat odklad provedení exekuce, či její zastavení. Jiná práva pak mohou povinnému vzniknout až překročením mezí oprávnění exekutora, či jiným excesem ze zákonného průběhu provádění exekuce. I zde se tedy výrazně projevuje slabší postavení povinného, ačkoliv nutno zdůraznit, že před 31.10.2009 byla rozdílnost postavení ještě výraznější (současné znění EŘ mnohem pružněji reaguje na konkrétní okolnosti). Celkově lze postavení povinného ve fázi provádění exekuce

¹⁰⁴ Smyslem daného ustanovení je umožnit povinnému, aby sám zpeněžil svůj majetek, tj. aby se sám aktivně zapojil do provádění exekuce, přičemž doposud se vycházelo pouze z účasti pasivní. Výhodou takového postupu může být znalost určitého prostředí, tzn. schopnost najít solventního kupce pro konkrétní věc se specifickým využitím. Mohou to však být i citové vazby k danému majetku, přičemž lze takový majetek prodat přímo osobě blízké. Dalším pozitivem této možnosti je snížení nákladů exekuce, když exekutor není nucen konat veřejnou dražbu. Vzhledem k tomu, že primárním účelem zpeněžení majetku v exekuci je zisk co největšího výtěžku, nutno podotknout, že tento předpoklad nemusí být touto cestou vždy naplněn, neboť nedochází ke konání veřejné dražby. Právě z toho důvodu jsou pro nastíněné zpeněžení majetku povinným stanoveny určité mantinely: 1) konečná prodejní cena daného majetku nesmí být nižší, než cena obvyklá zjištěná znaleckým posudkem, 2) s touto formou zpeněžení majetku musí vyjádřit souhlas jak exekutor, tak oprávněný a případně přihlášený věřitel, 3) kupní cena daného majetku bude splatná k rukám exekutora při podpisu příslušné smlouvy. Nutno dodat, že se jedná o velmi pokrokový institut, jenž z obecného hlediska umožňuje urychlení exekuce, z pohledu povinného pak skýtá možnost svou aktivní činností „změkčit“ dopady exekuce na svůj majetek. Průvodním, nikoliv však zásadním, jevem tohoto institutu je alespoň částečné zohlednění (nejen majetkových) zájmů povinného. Jeho smysl a nastavení lze tedy hodnotit veskrze pozitivně. Otázkou je, v jaké míře jej bude v praxi využíváno, resp. zneužíváno.

shrnout tak, že v jeho rámci je povinný nucen strpět mnohá omezení s tím, že jemu samotnému konkrétní práva krom uvedených výjimek vznikají až v okamžiku, kdy dojde k překročení zákonných mezí pro provádění exekuce.

5.4. Ochrana povinného

Jak bylo výše naznačeno, je postavení povinného v exekučním řízení ve srovnání s postavením oprávněného podstatně slabší. Jednak jsou na povinného kladeny podstatně širší a svým obsahem nepříjemnější povinnosti a druhak jsou u něj klasická procesní oprávnění velmi razantně omezena, či spíše potlačena¹⁰⁵. Tato nerovnost vychází z povahy exekučního řízení a je v podstatě důsledkem dosavadního postoje povinného k vymáhané povinnosti. Je tedy logické, že jeho procesní postavení není svým obsahem rovno postavení oprávněného. S ohledem na nutnost nějakým způsobem povinného alespoň v nejnútnejší míře chránit byly do právního řádu vneseny instituty souhrnně označované jako „ochrana slabšího postavení povinného“.

Základním institutem ochrany je zásada přiměřenosti postihu majetku povinného. Konkrétně se pak zásada přiměřenosti projevuje například tím, že za účelem splnění vymáhané povinnosti lze exekučně postihnout (nikoli zablokovat, nýbrž užít pro vymožení plnění) pouze tu část majetku, jež je s ohledem na obsah vymáhaného plnění nutná. V rámci blokace celého majetku je tedy exekutor povinen (spíše oprávněn) postihnout majetek povinného pouze v nezbytně nutné míře. Zásadně nepřipustný je postup, kdy je za účelem splnění pohledávky v řádu tisíců postižena nemovitost povinného za účelem jejího prodeje (pokud ovšem není nemovitost jediným postižitelným majetkem povinného). Stejně tak je nepřipustné, aby byl několikerým způsobem postižen majetek povinného, když lze povinnost nuceně vykonat prostřednictvím jednoho způsobu. Stejně tak má požadavek přiměřenosti rozměr časový, tzn., že blokovat majetek povinného lze pouze po nezbytně nutnou dobu. Účelem tohoto institutu je zachovat určitou rovnováhu mezi naplněním smyslu exekuce

¹⁰⁵ Stranou ponechávám procesní oprávnění, jež jsou v exekučním řízení vyloučena pro obě strany, a to např. § 35 odst. 5 EŘ.

a nedůvodným zásahem do majetkových poměrů povinného. Jde tedy o to, aby nebyl povinný nedůvodně poškozován.¹⁰⁶ Za stávající právní úpravy lze konstatovat, že zásada přiměřenosti stále více prozaňuje právní úpravou exekuce. Na uvedené projevy zásady přiměřenosti nepřímo navazuje institut zastavení exekuce pro nemajetnost dle § 268 odst. 1 písm. e) o.s.ř.. Vzhledem k tomu, že primární povinnost k úhradě nákladů exekuce leží na povinném, je tímto zastavením bráněno jejich dalšímu narůstání. Na míře přiměřenosti a efektivnosti exekuce spočívají i jiné instituty, jež se již týkají konkrétních způsobů provedení exekuce. Ty spočívají zejména v nastavení určitých pravidel výběru konkrétních způsobů provedení exekuce. Jako primární způsob by měl být soudním exekutorem, samozřejmě podle povahy zjištěného majetku povinného, volen způsob příkázání pohledávky z bankovního účtu, či příkaz k výplatě z bankovního účtu. Až následně by měly být brány v úvahu srážky ze mzdy a případně prodej majetku. Co se samotného prodeje majetku týče, přednost má zásadně postih věci movitých, před nemovitými, ne však vždy. V případech, kdy je vymáhaná pohledávka v řádu statisíců až milionů, nelze standardně tuto uspokojovat prodejem běžných movitých věcí. Než organizovat prodej mnoha věcí movitých je vhodnější vydražit jednu nemovitost. Vše ale záleží na konkrétních okolnostech a zralé úvaze soudního exekutora. Stanovení určitých konkrétních závazných pravidel by vylučovalo uvedenou úvahu exekutora a tím i možnost přiléhavě reagovat na konkrétní okolnosti případu. Dalším nástrojem ochrany povinného je např. určení druhu příjmů, jež nelze postihnout srážkami ze mzdy a jiných příjmů nebo příkázáním pohledávky. Dlužno uvést, že dle aktuálního znění právních předpisů je tento nástroj relativně úzký; dříve bylo stanoveno několik druhů příjmů, jež nebylo možné postihnout, nicméně tyto byly postupně zúženy. Dále je stanoven maximální rozsah prováděných srážek ze mzdy. Stejně tak jsou stanoveny věci, jež nepodléhají exekuci, a to věci vyloučené z generálního inhibitoria (§ 44a odst. 7 EŘ; např. věci osobní potřeby apod.). Mezi instituty ochrany povinného lze též řadit odklad provedení exekuce (ex offa), případně vybrané důvody zastavení exekuce dle § 268 o.s.ř. (podrobněji viz níže). Dále v souvislosti s poslední novelou EŘ nutno zmínit též prvky urychlující odpadnutí důsledků exekuce. Zcela novým institutem

¹⁰⁶ V tom lze spatřovat projev reparační funkce exekuce. Smyslem exekuce není potrestat povinného.

pak je možnost omezení generálního inhibitoria ve vztahu ke konkrétnímu majetku, případně možnost povinného svůj majetek zpeněžit sám (viz níže). Všechny instituty, ať obecné, či konkrétní, sledují jeden účel, a to při zachování efektivnosti exekuce zabránit provádění exekuce v rozsahu nebo způsobem, jenž překračuje míru přiměřenosti.

Pokud by při provádění exekuce, či už při jejím nařízení, došlo k zásahu do některého institutu ochrany povinného, bude tato okolnost důvodem pro zastavení exekuce, a to z důvodu nepřípustnosti. I v tom lze sledovat faktickou ochranu povinného. Jednotlivé instituty ochrany povinného tedy nelze podceňovat. Ochrana slabšího postavení pro samotného povinného tedy znamená možnost domáhat se své ochrany kdykoli, kdy dojde k porušení stanovených pravidel provádění exekuce a kdy je mu právním řádem dán pro tuto ochranu k dispozici nástroj v podobě procesního oprávnění.

5.5. Obrana povinného – vybrané instituty

Vedle ochrany povinného, již je mu ze zákona zajišťována určitá minimální ochrana bez ohledu na jeho vůli a aktivitu, nutno rozlišovat též obranu realizovanou samotným povinným. Z uvedeného se podává, že povinný není odkázán pouze na ochranu mu obecně poskytovanou právním řádem, nýbrž se může sám procesně bránit (de facto bránit své hmotně-právní postavení). K této obraně mu právní řád přiznává určitá procesní práva, resp. stanoví určité procesní instituty, jichž může (podáním příslušného návrhu) povinný využít. Dlužno doplnit, že institut zúžení generálního inhibitoria byl i přes kladné ohlasy ze zahraničí do našeho právního řádu zařazen (společně s dalšími) teprve nedávno. Před 30.10.2009 tedy byly možnosti obrany povinného více omezené.

5.5.1. Návrh na zúžení generálního inhibitoria

Jedná se o institut podobný vyškrtnutí věci ze soupisu popsany níže v kap. 5.6, neboť v důsledku spočívá ve vyloučení konkrétní věci z okruhu exekučně postižitelného majetku. Rozdíl však tkví v tom, že důvodem vyškrtnutí věci ze soupisu dle § 68 EŘ je objektivní nemožnost jejího postihu danou exekucí, avšak u zúžení generálního inhibitoria dle § 44a odst. 3 EŘ je důvodem absence objektivního důvodu pro postih dané věci. Samotné zúžení generálního inhibitoria pak spočívá v tom, že jsou na návrh

povinného zrušeny účinky generálního inhibitoria ve vztahu ke konkrétnímu majetku. Základní podmínkou však je, že povinný prokáže, že *zbývající majetek zjevně a nepochybně postačuje k uhrazení vymáhané pohledávky, včetně nákladů exekuce a nákladů oprávněného*. Dokladem o splnění uvedené podmínky pak zpravidla bude znalecký posudek na cenu zbývajícího majetku, či jeho části. Smyslem uvedeného institutu je nepochybně dostat zásadě přiměřenosti exekuce, kdy již nebude nutné blokovat veškerý majetek v hodnotě několikanásobně převyšující vymáhanou pohledávku. V uvedeném institutu nutno spatřovat i ochranu třetích osob. Povinnému subjektu je sice i po nařízení exekuce de facto povoleno nakládat se svým majetkem, nicméně zásadně pod hrozbou dovolání se relativní neplatnosti daného dispozičního úkonu (§ 44a odst. 1 EŘ). Nelze očekávat, že takovou hrozbu třetí osoba bude ochotna podstoupit.¹⁰⁷ Z povinného by se tak stal riskantní obchodní partner, což by mohlo nedůvodně způsobit škodu. Vyloučením určitých věcí z generálního inhibitoria však je uvedené riziko pro třetí osoby eliminováno a tím i chráněna jejich právní jistota. Lze tedy konstatovat, že případné vyhovění příslušnému návrhu povinného nijak neohrožuje dosažení účelu exekuce, přičemž přiměřeně zajišťuje ochranu základních práv povinného. Tento institut tedy lze hodnotit jako jednu ze stěžejních a nesporně pozitivních změn EŘ, když tato umožňuje povinnému vhodně a účinně bránit své hmotně-právní postavení.

5.5.2. Návrh na odklad exekuce

Tento nástroj je dán do rukou povinného pro případ, že by neprodlené provedení exekuce překračovalo nutnou míru přiměřenosti ve smyslu zásahu do základních

¹⁰⁷ V případě, že by třetí osoba od povinného subjektu koupila např. nemovitost, by tato mohla přijít jak o nemovitost, tak o peníze. Důvodem je skutečnost, že daná osoba by s povinným uzavřela relativně neplatnou smlouvu a uhradila povinnému kupní cenu. Kupní cena by byla připsána na účet povinného, pročež by byla bezpochyby exekučně postižena. Následně by mohl exekutor, oprávněný nebo přihlášený věřitel dospět k závěru, že již není majetek, jenž by mohl být za účelem úhrady zbytku vymáhané povinnosti zpeněžen. Dovolal by se tedy neplatnosti dané kupní smlouvy, v důsledku čehož by byla nemovitost v KN zpětně přepsána na povinného a tato zpeněžena. Kupní cena by však již třetí osobě vrácena nebyla. Tato by se stala jeho pohledávkou z titulu bezdůvodného obohacení a třetí osoba by se tak stala věřitelem povinného. Vzhledem k tomu, že by však o své pohledávce neměla daná třetí osoba exekuční titul, nemohla by se ani do exekuce, v níž je prodávána ona nemovitost, přihlásit. Zřejmě by tedy přišla o vše.

lidských práv. Z nastavení tohoto institutu je zřejmé, že oněmi základními právy jsou právo na život, na důstojnost a na určitou minimální úroveň života (sociální důvody), a to jak povinného, tak jeho rodiny¹⁰⁸. Tento institut však není schopen důsledky nařízení exekuce jakkoli omezit, či zúžit, nýbrž je pouze odsunut, či pozdržet. Tento institut tedy působí pouze jako časově omezená ochrana základních práv povinného. Je však zcela na uvážení exekutora, resp. soudu, zda dovede splnění všech zákonných podmínek¹⁰⁹ pro odložení exekuce stanovené § 266 odst. 1 o.s.ř., jimiž jsou:

- povinný se ocitl v takovém postavení, že by neprodlené provedení exekuce mohlo mít pro něj nebo příslušníky jeho rodiny zvláště nepříznivé důsledky (výrazné zhoršení zdravotního stavu apod.),
- v uvedeném postavení se povinný ocitl bez svého zavinění,
- musí být prokázána přechodnost, tj. časová krátkodobá ohraničenost tohoto postavení povinného,
- oprávněný nesmí být povolením odkladu poškozen.

Zásadně lze provedení exekuce odložit, pouze pokud budou splněny všechny uvedené podmínky kumulativně. Návrh na odklad může povinný dle § 54 EŘ u exekutora podat kdykoli, a to i v případě, že dosud neuplynula lhůta k podání odvolání proti nařízení exekuce. Zpravidla však bývá tento návrh podáván současně s odvoláním proti nařízení exekuce. Při podávání návrhu je nutno apelovat na povinného co do perfekce jeho návrhu. V případě, že návrh nebude obsahovat všechny náležitosti, nebo bude nesrozumitelný nebo neurčitý, případně nebudou přiloženy příslušné důkazní listiny, bude exekutorem daný návrh odmítnut, pokud pro uvedené nedostatky nebude možné o návrhu věcně rozhodnout. Současně je přímo vyloučeno dodatečné doplňování nebo opravy návrhu (§ 54 odst. 1 EŘ in fine). Z důvodu ochrany povinného, resp. ochrany před nevratným zásahem do práv povinného je exekutorovi zakázáno od podání návrhu na odklad do rozhodnutí oněm činit jakékoli úkony směřující k provedení exekuce

¹⁰⁸ Definici rodiny však v právních předpisech nenajdeme. Tento pojem tedy vymezila judikatura jako: příbuzné v řadě přímé, sourozence, případně též osoby žijící ve společné domácnosti.

¹⁰⁹ SCHELLEOVÁ, I. a kol.; Exekuční řízení. vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2005

(tento zákaz neplatí, pokud exekutor usoudí, že se jedná o svévolné nebo zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva, případně pokud je návrh opřen o již jednou takto neúspěšně uplatněné skutečnosti). Pokud povinný návrh podá, bude samozřejmě na něm, aby odůvodněnost svého návrhu prokázal, tj. unesl důkazní břemeno. O návrhu pak primárně rozhoduje exekutor. Pokud exekutor návrhu nevyhoví do 7 dnů, je povinen jej postoupit k rozhodnutí exekučnímu soudu. V případě vyhovění tomuto návrhu ať exekutorem, nebo soudem musí být současně stanovena doba, na jakou se provedení exekuce odkládá¹¹⁰. Může se stát (a též často stává), že po uplynutí stanovené doby důvody odkladu provedení exekuce přetrvávají, tzn., že je stanovená doba k žádosti povinného prodlužována. Exekutor, resp. soud je pak povinen opětovně přezkoumat všechny uvedené podmínky, a to zásadně k okamžiku daného přezkumu.

Z pohledu času, kdy lze návrh na odklad exekuce uplatnit, nelze než dovést, že tohoto institutu může povinný využít v celém průběhu provádění exekuce. Základem je existence usnesení o nařízení exekuce, resp. odložit lze pouze exekuci již nařízenou. Odklad provedení exekuce může povinný žádat již v rámci odvolání proti jejímu nařízení, či samostatně (návrh na odklad nelze podle obsahu posoudit jako odvolání, neboť spočívá na jiných důvodech). Stejně tak tomu je i u odložení provedení exekuce ex offo s tím, že soud může teoreticky rozhodnout o odložení exekuce již v okamžiku jejího nařízení (samostatným usnesením). Uvedené je umožněno, jak již bylo uvedeno, odlišností podmínek.

Mimo to může být provedení exekuce soudem odloženo i ex offo. V tom případě se sice nejedná se o institut obrany povinného, nicméně se jedná o institut, jímž je zabezpečena realizace smyslu uvedeného institutu v případě, že k tomu je objektivní důvod a povinný daného práva ke své obraně nevyužil (tedy ochrana povinného). Stěžejním kritériem dle § 54 odst. 6 EŘ je předpoklad zastavení exekuce dle § 268 o.s.ř.. Obdobný případ odložení exekuce ex offo upravuje § 54 odst. 4 EŘ, kdy předpokladem je odložení

¹¹⁰ Neuvedení doby, na niž se provedení exekuce odkládá lze nepochybně považovat za neurčitost, tedy nedostatek příslušného rozhodnutí, nicméně tento nedostatek není způsobitelný učinit dané rozhodnutí neplatným. V takovém případě se exekuce považuje za odloženou na dobu neurčitou.

vykonatelnosti exekučního titulu. V obou případech exekutor nebo exekuční soud do pravomocného skončení daného řízení provedení exekuce odloží.

V souvislosti s nastíněným odkladem exekuce z důvodu předpokladu jejího zastavení nutno zmínit nový institut v podobě složení „jistoty“ ve smyslu § 54 odst. 5 EŘ. Jeho smysl tkví v tom, že jeho využitím může povinný docílit neprodleného zániku účinků exekuce na svůj majetek v případě, že je exekuce vedena nedůvodně a byl podán návrh na zastavení exekuce. Pokud totiž povinný složí k rukám exekutora celé vymáhané plnění s veškerým příslušenstvím, exekutor nebo exekuční soud na jeho návrh rozhodnutím zruší účinky generálního inhibitoria a současně odloží provedení exekuce do právní moci rozhodnutí o návrhu na zastavení exekuce. V případě, že návrhu na zastavení exekuce nebude vyhověno (bude dovozena důvodnost jejího nařízení), bude složená jistota exekutorem použita na úhradu vymáhané částky.

Pravdou je, že samotný odklad exekuce není sám o sobě způsobilý sejmout z povinného břemeno vymáhané povinnosti a celé exekuce vůbec, nicméně je způsobilý v alespoň nejnutnější míře zmírnit dopady exekuce pro povinného. S ohledem na to, že institut odkladu provedení exekuce je založen kvalitativně na odlišných podmínkách a okolnostech, než nařízení exekuce, či její zastavení, leží jeho účinek v pomyslně jiné rovině. Povoláním odkladu dojde pouze k odložení samotného provedení exekuce, tzn., že není zatím postihován konkrétní majetek povinného. Stále však platí generální inhibitorium. Tímto pak sekundárně vzniká určitý prostor pro dobrovolné splnění povinnosti, ale též prostor pro maření účelu exekuce (fiktivní krádeže zapsaného movitého majetku). Právě až ve spojení s možností složit k rukám exekutora jistotu je však možné prostřednictvím tohoto institutu dosáhnout neprodleného uvolnění majetku povinného a tím odstranění účinků nařízené exekuce. Troufám si říct, že takto upravený institut odkladu exekuce již nezáleží pouze v obraně, či ochraně povinného, nýbrž mu umožňuje se aktivně účinkům exekuce za současného dosažení jejího účelu bránit.

5.5.3. Návrh na zastavení exekuce

Na rozdíl od samotného odkladu exekuce je institut jejího zastavení způsobilý z povinného „tíhu“ probíhající exekuce ve smyslu úplného zrušení generálního

inhibitoria sejmout. Na základě návrhu je povinný schopen docílit zastavení exekuce v případě existence kvalifikovaného důvodu nepřipustnosti jejího nařízení a provedení. Návrh na zastavení exekuce pak může povinný u exekutora podat kdykoli po jejím nařízení, nicméně nejpozději do 15 dnů ode dne, kdy se o důvodu zastavení dozvěděl. Zatímco v průběhu odvolací lhůty proti usnesení o nařízení exekuce bude tento návrh exekutor i soud nucen posuzovat podle obsahu¹¹¹, po jejím marném uplynutí již zřejmě nebude sporu, o jaký úkon se svým obsahem jedná. Důvodem je skutečnost, že důvody pro zastavení exekuce dle § 268 o.s.ř. si s podmínkami jejího nařízení zpravidla konkurují. Dle § 55 odst. 2 EŘ je exekutor povinen ve lhůtě 15 dnů návrh zaslat ostatním účastníkům řízení s tím, aby se k návrhu ve lhůtě 30 dnů vyjádřili. Pokud ostatní účastníci souhlasí, nebo pokud se ve stanovené lhůtě k návrhu nevyjádří, exekutor exekuci zastaví. V případě, že nebudou splněny uvedené podmínky, aby exekutor návrhu vyhověl, postoupí exekutor návrh k rozhodnutí exekučnímu soudu.

Stejně jako o odkladu, i o zastavení exekuce může být rozhodnuto ex offo. Dle odst. 3 tak může učinit exekutor, pokud s tím bude oprávněný souhlasit. Samozřejmostí je existence kvalifikovaného důvodu dle § 268 o.s.ř. Pokud oprávněný souhlas nedá, požádá exekutor o zastavení exekuce soud. Pro soud pak je ne/souhlas oprávněného irelevantní. Exekuční soud nerozhoduje o zastavení pouze na popud účastníků řízení, nýbrž dle odst. 4 tak může učinit „i bez návrhu“. Z uvedeného je zřejmé, že i institut zastavení exekuce dostal od 1.11.2009 výrazných změn. Změnou tohoto institutu pak zjevně prozařuje snaha veškerým možným způsobem zajistit operativní zastavení exekuce, pokud je k tomu objektivní důvod.

V souvislosti s výše nastíněnou nutností posuzovat návrh na zastavení exekuce podaný v odvolací lhůtě dle jeho obsahu ovšem vyvstává v praxi obtížně řešitelná otázka týkající se povinnosti k úhradě nákladů exekuce. Zatímco v případě úspěšnosti odvolání je úhrada nákladů ze strany povinného vyloučena, v případě úspěchu s návrhem na zastavení exekuce je situace složitější. Obecně byla problematika úhrady nákladů

¹¹¹ Exekutor bude v takovém případě dle § 44 odst. 7 EŘ povinen postoupit návrh bez zbytečného odkladu exekučnímu soudu.

exekuce rozebrána v kap. 4.6. Mohou však nastat případy, kdy oprávněný podá návrh na nařízení exekuce pro již uhrazenou, tedy neexistující, pohledávku a povinný se svou liknavostí proti nařízení exekuce neodvolá, nicméně po marném uplynutí lhůty proti odvolání podá návrh na zastavení exekuce. V takovém případě lze zjevně dovodit zavinění na obou stranách. Praxe se zde přiklání k časově primárnímu zavinění oprávněného (bez jeho pochybení by k nařízení exekuce vůbec nedošlo). Současně je však nutné poukázat na § 55a EŘ, dle kterého soud exekuci nezastaví, dokud nebudou uhrazeny náklady exekuce. Odstranění účinků exekuce tedy závisí na jednání oprávněného, který s tím zajisté spěchat nebude. Účinky nařízení exekuce však postihují majetek povinného. V nastíněné „nelogičnosti“ shledávám slabinu § 55a EŘ.

5.6. Vybrané způsoby maření exekuce ze strany povinného

Zásadně platí pravidlo, že jakkoli je dlužník - povinný při plnění své povinnosti pasivní a nečinný, je naopak při vyhýbání se exekuci a maření jejího účelu velmi aktivní a vynalézavý. Jedná se obecně o aktivitu povinného, jež představuje komplikace při vymáhání dlužného plnění a splnění účelu exekučního řízení. Veškerou činnost povinného, jež směřuje proti naplnění účelu exekuce lze označit jako „maření exekuce“. Ze strany oprávněného se samozřejmě jedná o činnost nevíтанou, protože jsou mu právním řádem dány k dispozici různé nástroje ochrany jeho postavení (blíže viz kap. 4.5).

Z nastíněných „aktivit“ povinného se konkrétně jedná zejména o zbavování se majetku povinným, a to různým způsobem (převody na osoby blízké, vrácení darů, či darování, odnesení věcí movitých z místa trvalého bydliště atd.) a v různé době. Před 31.10.2009 tak povinný zpravidla činil před doručením rozhodnutí o nařízení exekuce¹¹² z důvodu generálního inhibitoria. Toto riziko hrozilo hlavně v případech, kdy se povinný subjekt dozvěděl o úmyslu, či již podaném návrhu na nařízení exekuce dřív, než mu bylo doručeno rozhodnutí o jejím nařízení. Pak většinou neprodleně z bytu povinného

¹¹² Po uvalení generálního inhibitoria na majetek povinného existovaly pouze speciální případy, jak lze majetek z postižení vyjmout. Jednalo se zejména o případy spojené s excindační žalobou. Podkladem pro ni mohlo být např. vrácení daru dle § 630 občanského zákoníku.

zmizela drahá elektronika a jiné hodnotné vybavení a z bankovních účtů veškeré prostředky. Od 1.11.2009 se však povinný může postižitelného majetku zbavovat i po nařízení exekuce, neboť dle § 44a EŘ se takové dispoziční úkony považují za platné, pokud se dotčené subjekty nedovolají jeho neplatnosti. Za současné právní úpravy tedy platí, že bez dalšího protiprávní je zbavování se pouze majetku postiženého konkrétním exekučním příkazem. Zmiňovanou činností je povinný obecně schopen exekuci ztížit, případně dokonce docílit její aktuální bezvýslednosti, tj. zastavení exekuce. K uvedenému dlužno doplnit, že čím déle oprávněný subjekt s podáním návrhu na nařízení exekuce otálí, tím větší prostor vzniká povinnému, aby se svého majetku zbavil. Pokud se bude jednat o povinného, jenž předmětnou povinnost splnit nehodlá, lze očekávat, že se majetku bude zbavovat už např. v řízení nalézacím, či si na to ještě „prodlouží lhůtu“ podáním odvolání. Uvedené potvrzuje též praxe, neboť povinný subjekt zpravidla „rád“ využije každé možnosti vyhnout se exekuci. Naopak ze strany oprávněného často není využito dostupných právních nástrojů (kap. 4.5) k ochraně svého postavení a tím i účelu exekučního řízení. Z uvedeného jednoznačně vyplývá, že maření exekuce ze strany povinného není z velké části důsledkem pouhé nedokonalosti právní úpravy, nýbrž též nedostatečného využívání možností právního řádu ze strany oprávněného. Níže jsou uvedeny vybrané způsoby maření, či ztěžování dosažení účelu exekuce ze strany povinného.

5.6.1. Zneužití vyškrtnutí věci ze soupisu

Jedná se o zneužití zákonného institutu, který je primárně určen k ochraně práv třetích osob, přičemž toto zneužití znamená přímé ohrožení dosažení účelu exekuce. Lze předeslat, že povinní tohoto institutu zneužívají velmi často. Tímto návrhem mohou třetí osoby uplatnit k věcem zahrnutým do exekuce takové právo, jež provedení exekuce nepřipouští. Zpravidla se bude jednat o věci movité, jako např. automobily a jiné hodnotné movitosti. Tomuto institutu je věnován „nový“ § 68 EŘ. Návrh na vyškrtnutí věci ze soupisu pak podává třetí osoba u příslušného exekutora v nepřekročitelné lhůtě 30 dnů ode dne, kdy se navrhovatel o soupisu věci dozvěděl. Navrhovatel tedy bude muset splnění lhůty prokázat, jinak bude návrh exekutorem odmítnut. Po dobu řízení o uvedeném návrhu, případně o následné excindační žalobě nelze dotčenou věc zpeněžit.

Exekutor následně na základě přiložených důkazů posoudí důvodnost návrhu, přičemž je povinen ve lhůtě 15 dnů od doručení návrhu rozhodnout. V případě, že s vyškrtnutím věci souhlasí oprávněný, exekutor důvodnost návrhu nezkoumá a vyhoví mu. Z pohledu povinného, resp. třetí osoby nutno podotknout, že veškeré relevantní listiny a důkazy nutno přiložit již k návrhu. V případě vyhovění návrhu exekutor současně věc ze soupisu věcí vyškrtne, neboť proti tomuto rozhodnutí není dle § 55c odst. 3 EŘ přípustné odvolání. V případě negativního rozhodnutí exekutora je dané třetí osobě dán k dispozici institut excindační žaloby dle § 267 o.s.ř. Tu je nutno podat u exekučního soudu ve lhůtě 30 dnů ode dne doručení rozhodnutí exekutora o zamítnutí včas podaného návrhu na vyškrtnutí věci. Následuje klasické sporné soudní řízení, do jehož skončení nelze dotčený majetek postihnout faktickým provedením exekuce. Nutno zdůraznit, že excindační žalobu lze podat pouze v případě, že samotný návrh na vyškrtnutí věci byl u exekutora podán včas. Zde však vyvstává otázka, zda lze odmítnutí návrhu považovat za nevyhovění návrhu, resp. jak by se řešila situace, kdy by exekutor včasnost podání návrhu posoudil nesprávně (odvoláním se bránit nelze). Nutno konstatovat, že na takový případ znění zákona explicitně nepamatuje. Nezbude tedy, než uvedené vyložit v souladu s účelem dané úpravy a doslovným zněním textu zákona. Vyhovění návrhu jako takové přichází z povahy věci v úvahu pouze v případě, že se daným návrhem exekutor věcně zabýval. Pokud nikoliv, pak nelze uvést, že mu nevyhověl. Samotné odmítnutí návrhu je důsledkem nedůslednosti dané třetí osoby (její zavinění). Mimo to je smyslem nastavení procesu vyloučení věci ze soupisu jak odlehčení exekučním soudům, tak zrychlení daného procesu za účelem odstranění průtahů v provádění exekuce. S ohledem na uvedené argumenty se přikláním k tomu, že pokud exekutor návrh odmítne, nelze již žádnými klasickými procesními prostředky vyškrtnutí dané věci ze soupisu docílit¹¹³ (to však neznamená, že daná věc bude nutně zpeněžena).

Uvedenému počínání třetí osoby, resp. povinného se může oprávněný bránit pouze v rámci dokazování v tomto procesu. Podání příslušných návrhů však nebude schopen

¹¹³ V úvahu by snad teoreticky přicházela ústavní stížnost. Paralelně by bylo možné též dané pochybení exekutora považovat za škodní událost a domáhat se její reparace.

nijak přecházet. Může se tedy stát, že z exekuce bude vyloučen majetek, jehož zpeněžení oprávněný při podávání návrhu předpokládal. Může pak paradoxně dojít k bezvýslednosti exekuce se všemi důsledky s tím spojenými.

I přesto, že úspěšnost návrhu, resp. excindační žaloby bude záviset na unesení důkazního břemene třetí osobou, tj. prokázání předmětného práva k postižené věci, je tento institut poměrně často zneužíván.¹¹⁴ Důvodem je skutečnost, že dokladem o vlastnictví movité věci je doklad o jejím zakoupení (případně svědectví blízkých osob). Tyto doklady soudními exekutory při provádění soupisu movitých věcí zpravidla zajišťovány nejsou (ač by měly). Pokud tedy povinný při sepisování majetku prohlásí, že určité věci nejsou v jeho vlastnictví a následně předá třetí osobě doklad o jejím zakoupení, může tato třetí osoba podáním uvedeného návrhu docílit vyloučení věci z exekuce. Zde považuji za nutné zmínit, že tento způsob maření účelu exekuce je povinnými praktikován až v okamžiku, kdy se uvedených věcí nestihnou zbavit před jejich soupisem. Závěrem dlužno doplnit, že o vyškrtnutí věci ze soupisu může exekutor rozhodnout i bez návrhu, pokud při provádění exekuce vyjde najevo, že povinnému dotčená věc nepatří, či patřit nemůže.

Vzhledem k tomu, že nastíněný postup pro vyloučení majetku z exekuce lze využít až od 1.11.2009, nelze jeho efektivnost z praktického hlediska zatím hodnotit. Za předchozí právní úpravy o příslušném návrhu nerozhodoval exekutor, nýbrž bylo nutné podat přímo excindační žalobu k soudu. Stinnou stránkou takového postupu byla časová prodleva spojená s rozhodováním o žalobě. Nesporným pozitivem však byla „kvalita“ rozhodnutí. Je zcela zřejmé, že smyslem a hlavním účelem této změny právní úpravy bylo urychlení samotného provedení exekuce. Nezodpovězenou otázkou tak zatím

¹¹⁴ V této souvislosti si dovoluji poukázat na v médiích prezentovaný případ, kdy jistá firma Altea Europe nabízela k pronájmu „byty pro exekuce“. Dle všeho se jednalo o byty, jež si povinný pronajme a přepíše na ně své bydliště. Když pak do nich soudní exekutor vstoupí za účelem soupisu movitých věcí, nalézají se v bytě sice běžné vybavení, nicméně k veškerému zařízení má vlastník bytu doklad, že patří jemu. Prostřednictvím nastíněného postupu pak dojde k vyloučení veškerého vybavení bytu ze soupisu věcí movitých.

zůstává odbornost takového rozhodnutí¹¹⁵, případně konstantnost daných rozhodnutí (každý exekutor bude důkazy logicky hodnotit jinak).

Z uvedeného se podává, že tento institut je ze strany povinných poměrně snadno zneužitelný. Právě z toho důvodu se jedná o nejčastější a de facto „nejjednodušší“ způsob maření účelu exekuce ze strany povinných.

5.6.2. Zneužití deklaratorní povahy zápisů v obchodním rejstříku

Další „právní kličkou“, pomocí níž se povinné subjekty vyhýbají exekuci, je převod obchodního podílu. Jedná se o případy, kdy povinný subjekt je společníkem zpravidla společnosti s ručením omezeným. Pokud se jedná o prosperující společnost, je jeho společenský podíl z pohledu exekuce velmi lukrativní hodnotou. Aby se povinné subjekty vyhnuly exekučnímu postihu jejich podílu, využívají tyto nedokonalosti zákona, konkrétně pak deklaratorní povahy zápisů v obchodním rejstříku. V základu jde o to, že zápis v obchodním rejstříku nemusí odpovídat skutečnosti, resp. pro tyto účely neplatí, že se vždy považuje za správné a účinné to, co je napsáno v obchodním rejstříku (naopak obchodní zákoník nesoulad předpokládá, pročež stanoví pravidla posuzování účinnosti zapsaných údajů). Zejména v případech, kdy má společenský podíl větší hodnotu, případně se jedná o podnik rodinný, se jeho společníci pro případ exekuce jistí převodem svého obchodního podílu na třetí osobu, případně vzájemně mezi sebou. Nutným předpokladem takového postupu je důvěra v danou třetí osobu. S ní pak společník sepiše smlouvu o převodu obchodního podílu, na níž si nechá úředně ověřit podpisy¹¹⁶. Tyto smlouvy pak společník tzv. „strčí do šuplíku“ (nechá si je u sebe, aby

¹¹⁵ Daná změna samozřejmě vychází z předpokladu odbornosti soudních exekutorů s odkazem na jejich vysokoškolské právnické vzdělání a relativní jednoduchost posuzování daného návrhu. Tu však nelze absolutizovat. Navíc je poměrně rozšířeným trendem, že exekutoři při vědomí relativní síly svého postavení vůči povinným svá oprávnění vykládají dosti extenzivně. Tuto poznámku uvádím proto, že v rámci praxe v oblasti vymáhání pohledávek se mi přibližně v červnu 2008 (!!) do rukou dostalo usnesení vydané exekutorským koncipientem (!), jímž tento rozhodl právě o vyloučení věci z exekuce. Tento paakt byl s ohledem na zanedbatelnou hodnotu vyloučené věci ponechán bez povšimnutí, nicméně se jedná o alarmující příklad „odbornosti“ exekutora. Na druhou stranu lze v tomto přehmatu shledávat objektivní potřebu předmětné změny EŘ.

¹¹⁶ Jedna z podmínek dle § 115 Obch. zák. Samotný převod obchodního podílu na třetí osobu však musí být výslovně umožněn společenskou smlouvou. Bez takového svolení lze převést obchodní podíl pouze na jiného společníka.

nebylo smlouvy zneužito v jeho neprospěch). Pravdou je, že § 32 obchodního zákoníku stanoví povinnost podat návrh na zápis zapisovaných údajů bez zbytečného odkladu po vzniku rozhodné skutečnosti. Za nedodržení této povinnosti však není stanovena zákonem žádná sankce, neboť vychází z toho, že sám navrhovatel má na neprodleném zápisu dané změny zájem (imperfekce normy). Až v okamžiku, kdy hrozí postih dotčeného obchodního podílu exekucí, prohlásí daná třetí osoba, že tento podíl náleží jí, tzn., že jej exekučně postihnout nelze¹¹⁷. Je zde tedy maximálně využíváno, či spíše zneužíváno, deklaratorní povahy zápisů v obchodním rejstříku. I judikatura dovodila, že zápis v obchodním rejstříku je deklaratorní, pokud není zákonem stanoveno jinak, což znamená, že účinky zapisovaných skutečností zásadně nastávají nezávisle na zápisu do obchodního rejstříku. Absence zápisu změny společníka v obchodním rejstříku tedy na účinnost této změny nemá vliv. Z uvedeného je patrný prostor pro ochranu obchodního podílu povinného před exekucí. Negativem uvedeného postupu však je, že tohoto musí být využito s časovým předstihem, už jen proto, že podpisy na smlouvě musí být ověřeny (nelze tedy smlouvu antidatovat).¹¹⁸

Oprávněný subjekt se uvedenému postupu může bránit pouze prostřednictvím výše zmíněných institutů ve smyslu napadání platnosti dané smlouvy. Celkově se ale jedná o velmi účinnou a často se vyskytující praktiku povinných subjektů, jež je převážně využívána pouze „pro jistotu“.

5.6.3. Pobyť v zahraničí

Nezřídka používanou taktikou ze strany povinných je jejich snaha vyhnout se důsledkům exekuce pobytem v zahraničí. K této taktice však nutno předem zdůraznit, že možnost jejího úspěchu je značně limitována povahou majetku povinného. Krom toho je tato taktika limitována i v rovině s nadsázkou řekněme „dosahu exekuce za hranice

¹¹⁷ Zpravidla pak následuje vyloučení obchodního podílu jakožto věci de iure z exekuce.

¹¹⁸ Z hlediska úspěšnosti této praktiky nutno též upozornit na potřebu tuto smlouvu uzavírat opakovaně. Důvodem je skutečnost, že s daným obchodním podílem jsou spjata určitá práva ve společnosti. Těžko si lze tedy představit, že daný společník bude hlasovat na valné hromadě svým jménem a následně bude pro účely exekuce tvrdit, že společníkem již před valnou hromadou byl někdo jiný.

státu“, a to s pokračující evropskou integrací, tj. stále se prohlubující mezistátní spoluprací ve věcech justičních.

V této oblasti pak lze rozlišovat relativně mnoho okolností, jež mají na „úspěšnost“ maření exekuce ze strany povinného vliv. Mezi stěžejní okolnosti nutno řadit místo trvalého pobytu povinného jak při nařízení exekuce, tak při jejím provádění (z důvodu soudní příslušnosti). Další významnou okolností je existence majetku povinného, jenž je v tuzemsku určitým způsobem evidován (nemovitosti, automobil, cenné papíry, bankovní účet atd.). Dále je významné sídlo zaměstnavatele, tj. plátce mzdy. Podrobný rozbor této problematiky by šel nad rámec této práce, nicméně nutno konstatovat, že čím méně vazeb povinný na Českou republiku má, tím je větší šance, že nedojde k dosažení účelu exekuce. S naznačenou prohlubující se spoluprací zejména evropských států se však úspěšnost této možnosti stává stále méně pravděpodobnou. Důvodem je postupné zavádění stále jednodušších a účinnějších způsobů, jak se může oprávněný svého nároku domoci i v zahraničí. Příkladem lze uvést instituty: evropský exekuční titul¹¹⁹, evropský platební rozkaz¹²⁰, či prohlášení o uznání a vykonatelnosti tuzemského exekučního titulu v zahraničí. Mimo to lze zmínit specializované agentury zaměřené na vymáhání pohledávek v zahraničí. Oprávněný má tedy v současnosti poměrně široké nástroje, jak se tomuto způsobu maření exekuce ze strany povinného bránit. Jak již bylo výše uvedeno, nebývá těchto institutů ze strany oprávněných mnohdy využíváno, což samozřejmě povinné subjekty vítají. Důvodem pak je dílem nevědomost oprávněných subjektů o popsanych možnostech, dílem neochota využívat těchto institutů zejména z důvodu nutnosti komunikace se zahraničními subjekty; dílem může být na vině i samotný exekutor, jenž nevyvíjí veškerou potřebnou aktivitu ke zjištění všech potřebných okolností.

Tuto oblast lze tedy uzavřít s tím, že za podmínky využití možností současné právní úpravy ze strany oprávněného je poměrně nepravděpodobné, že pobytem, resp. útekem

¹¹⁹ Dle Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 805/2004 o evropském exekučním titulu pro nesporné nároky

¹²⁰ Dle § 174b o.s.ř.

do zahraničí, se povinný exekuci zcela vyhne. Dlužno však zopakovat, že je to liknavost oprávněných subjektů, co pravděpodobnost úspěšnosti této taktiky povinných subjektů značně zvyšuje.

5.7. Povinný a exekutor – vybrané otázky

V exekučním řízení lze sice teoreticky rozlišovat několik procesních vztahů, jejichž stranou je povinný, nicméně z hlediska jejich obsahu je to právě vztah s pověřeným soudním exekutorem, který je svým způsobem od klasických procesních vztahů odlišný. Jedná se o vztah zásadně nerovný, kdy na jedné straně vystupuje povinný, jenž zásadně vůči exekutorovi, resp. výkonu jeho oprávnění, mnoho nezmůže, a na straně druhé je to soudní exekutor, jenž de facto zastupuje zájmy oprávněného na vymožení plnění (v této souvislosti nutno zopakovat, že novelou EŘ účinnou od 1.11.2009 bylo postavení povinného významně posíleno). Vedle toho však je soudní exekutor stále nezávislým a „neustranným“ vykonavatelem spravedlnosti, jenž je v postavení orgánu veřejné moci a jenž má mnoho oprávnění k faktickému zásahu do základních práv povinného, zejména pak práva vlastnického. Tento vztah tedy rozhodně nelze hodnotit jako rovnocenný. Na straně povinného z tohoto vztahu vyplývají široké povinnosti, avšak ojedinelá a svým obsahem „úzká“ oprávnění.

Jak bylo naznačeno výše, není výčet oprávnění povinného vůči exekutorovi nijak široký. Základním právem povinného je právo na to, aby soudní exekutor při provádění exekuce postupoval v souladu s právními předpisy, jakož i zásadami upravujícími exekuční činnost. Z konkrétních procesních oprávnění lze pak odlišovat ty, jež vyplývají povinnému přímo ze zákona a ty, jež povinnému vyplynou až z nesprávného postupu exekutora, tj. oprávnění „sekundární“.

Co do povinností povinného vůči exekutorovi lze s nadhledem říci, že tyto jsou vlastně základem postavení povinného, a to nejen s ohledem na jejich převahu nad oprávněními, ale hlavně z důvodu jejich rozsahu. Vůči exekutorovi má povinný zejména pasivní, či omisivní obecné povinnosti, jako povinnost strpět provedení exekuce, resp. jednotlivé zásahy do majetku a tomu korespondující povinnost nemařit exekuci. Tyto povinnosti pak jsou povinnému uloženy ze zákona. Z aktivních

povinností u vymáhání plnění peněžité povahy lze zmínit výzvu k součinnosti a prohlášení o majetku (uloženy rozhodnutím exekutora). Obdobně, jako oprávněnému, i povinnému může exekutor uložit povinnost k součinnosti dle § 50 odst. 2 EŘ. Už ze znění tohoto ustanovení je ale zřejmé, že této výzvě není připisována velká šance na úspěch. Exekutor tak učiní pouze, pokud to považuje s ohledem na okolnosti za účelné; záleží tedy na jeho úvaze ve spojení s konkrétními okolnostmi případu. Mimo to může povinného vyzvat i k prohlášení o majetku. Na toto prohlášení se pak obdobně použijí ustanovení o prohlášení o majetku před soudem dle § 260a a násl. o.s.ř.. S ohledem na to, že za nevyhovění výzvě exekutora k prohlášení o majetku, či nepravdivé prohlášení není stanovena povinnému žádná procesní sankce, nelze tento institut brát pro povinného za fakticky donucující. Stejně tak tomu je u výzvy k dobrovolnému splnění. Jiné speciální povinnosti EŘ neuvádí, což odpovídá celkové funkci exekučního řízení – dosavadní ukládání povinností nahradí jejich nucený výkon orgány veřejné moci.

Cílem této kapitoly však není standardní rozbor obsahu vztahu povinného se soudním exekutorem. Naopak, cílem je podrobněji rozebrat určité vybrané otázky daného vztahu, jež jsou v praxi poměrně často, či nejednotným způsobem řešeny. Proto jsou níže rozebrány vybrané otázky daného vztahu.

5.7.1. Přiměřenost exekuce

Jak bylo výše uvedeno, základním principem při provádění exekuce je požadavek, aby byla exekuce prováděna v souladu s právními předpisy. Tato zásada se pak projevuje několikerým způsobem, např. explicitní povinnost přiměřenosti uložená exekutorovi § 47 odst. 1 EŘ. Dle tohoto ustanovení je *exekutor povinen v exekučním příkazu zvolit takový způsob exekuce, který není zřejmě nevhodný, zejména vzhledem k nepoměru výše závazku a ceny předmětu, z něhož má být splnění závazku dosaženo*. Uvedené ustanovení je však ve svém důsledku poměrně vágní, neboť nijak nestanoví další pravidla pro výběr konkrétního způsobu provedení. Je tedy zcela na vůli exekutora, jakým způsobem exekuci provede, přičemž stěžejním je zachování naznačené přiměřenosti výkonu ve smyslu poměru hodnot. Jiné hledisko zákon nezmiňuje. Nutno však upozornit, že dané ustanovení zásadně nelze vkládat tak, že uvedené hledisko přiměřenosti hodnot nelze překročit nikdy. Jedná se totiž o hledisko vhodnosti, jež samo

o sobě předpokládá možnost výběru. Pokud však exekutor na výběr několik způsobů exekuce nemá, pak mu nezbude, než i pro zanedbatelnou pohledávku postihnout prodejem nemovitost. Důvodem je skutečnost, že pokud uspokojení vymáhané pohledávky nelze dosáhnout jinak, není objektivního důvodu, proč k tomu nepoužít např. nemovitost. Hledisko poměru hodnot tedy v takovém případě jde stranou.

V praxi však nastávají i případy, kdy exekutor na výběr více možností má, nicméně tyto nejsou z hlediska času uspokojení rovnocenné. Např. pokud si má exekutor vybrat mezi nízkými srážkami ze mzdy nebo prodejem nemovitosti. Srážkami ze mzdy, jejichž výtěžnost je ve vztahu k vymáhanému plnění relativně nízká, dojde k uspokojení pohledávky s větší časovou prodlevou. Prodejem nemovitosti okamžitě, nicméně její hodnota mnohonásobně vymáhané plnění převyšuje. Otázka přiměřenosti je v takovém případě nejasná. Vždy však záleží na mnoha okolnostech, jako je konkrétní poměr hodnoty jiného majetku a vymáhané pohledávky atd., přičemž ne vždy jsou tyto okolnosti exekutorem správně vyhodnoceny.

Lze tedy uzavřít, že ač jsou v aktuálním znění EŘ zakotveny mnohé instituty odrážející zásadu přiměřenosti exekuce, v konkrétním případě bude naplnění této zásady vždy záviset na zralé úvaze exekutora.

5.7.2. Námitka podjatosti exekutora

Na samotném právu povinného vyjádřit se k osobě exekutora nelze zajisté spatřovat nic zásadního a problematického. Jedná se o klasické právo strany řízení vyjádřit se k osobě zastupující veřejnou moc, resp. k její případné podjatosti. Tuto námitku je povinný oprávněn vznést ve lhůtě stanovené § 29 odst. 5 EŘ (5 dnů) a rozhodovat o ní bude soud, jenž exekutora provedením exekuce pověřil. Za překvapivou však nelze považovat skutečnost, že tohoto institutu často povinní zneužívají, aby samotné provedení exekuce oddálili. Tento postup však vyplývá z neznalosti právní úpravy. Dle § 29 odst. 5 EŘ in fine nemá námitka podjatosti exekutora odkladný účinek. Pravdou je, že exekutor může činit pouze úkony, jež nesnesou odkladu, nicméně na účincích generálního inhibitoria to nic nemění. Často se tedy jedná o zbytečnou aktivitu povinného bez kýženého výsledku. Uvedené podtrhuje i to, že proti rozhodnutí soudu o

námítce není opravný prostředek přípustný (§ 29 odst. 10 EŘ). Dovolím si tvrdit, že vznesení námítky podjatosti exekutora se stalo jakýmsi folklórem ze strany povinných, kteří se pochopitelně snaží všemožně exekuci oddálit, či ztížit. S ohledem na výše uvedené se však takové námítky zpravidla mívají účinkem. Jediným důsledkem pak je zbytečná činnost exekučního soudu nezbytná k prošetření dané námítky.

5.7.3. Snížená odměna exekutora

Dalším významným momentem ve vztahu povinného a exekutora je povinnost k úhradě nákladů exekutora. Tato leží primárně na povinném s tím, že úhradu nákladů provádí v podstatě sám exekutor v rámci provádění exekuce, resp. ještě před výplatou výtěžku na vymáhané plnění. Ne však vždy má exekutor nárok na úhradu svých nákladů v plné výši, neboť v právním řádu jsou stanoveny podmínky, kdy má exekutor nárok na odměnu poloviční. Jedná se o specifické situace spočívající v „dobrovolné“ úhradě vymáhaného plnění ze strany povinného po nařízení exekuce. Pravdou je, že se nejedná přímo o právo povinného, neboť snížená výše odměny je stanovena přímo zákonem, nicméně ku prospěchu povinného bezesporu je. V praxi však mnohdy není exekutory ke škodě povinných dle tohoto ustanovení postupováno, tzn., že požadují odměnu v plné výši. Alespoň před 31.10.2009 tomu tak bylo. Povinný byl zpravidla nucen se zákonného snížení odměny domáhat (na straně exekutora tak přechodně docházelo k bezdůvodnému obohacení). Úprava před 31.10.2009 totiž spočívala na upuštění od provedení exekuce (tehdy § 46 odst. 3 EŘ), což bylo podmínkou pro nárok na sníženou odměnu exekutora. Od provedení exekuce byl exekutor povinen upustit tehdy, když povinný dobrovolně uhradil vymáhané plnění s příslušenstvím. Daná úprava však skrývala několikéré problémy. Hlavním problémem byla absence povinnosti exekutora k výzvě povinného k dobrovolné úhradě. Dále pak bylo otázkou, zda musí povinný uhradit náklady exekuce v plné výši, či postačí rovnou snížené¹²¹. Otázka výkladu „dobrovolné“ úhrady byla též sporná. Samotný nárok na sníženou odměnu v případě

¹²¹ Standardní postup byl ten, že oprávněný z opatrnosti uhradil náklady v celé výši a následně po odblokování svého majetku se domáhal vrácení přeplatku. Opatrnost je pak odůvodněna tím, že smyslem dobrovolné úhrady je zpravidla odblokování majetku. Spoléhat se na neformalistický přístup exekutora by tedy bylo značně riskantní.

upuštění od exekuce však neplatil absolutně. Z tohoto pravidla byla stanovena výjimka ve prospěch odměny exekutora v plné výši, a to za kumulativního splnění dvou podmínek: v případě, že byl povinný exekutorem k dobrovolné úhradě vyzván a povinný „dobrovolně“ uhradil vymáhané plnění včetně nákladů exekuce až po uplynutí exekutorem poskytnuté lhůty. V tom případě se nejednalo o „dobrovolnou úhradu“ ve smyslu důvodu pro sníženou odměnu exekutora. Základem pro sníženou odměnu exekutora tedy byla dobrovolná úhrada ze strany povinného, jež nebyla důsledkem vlastní exekuční činnosti exekutora. Ohledně plateb, jež lze pod tento pojem podřazovat se vedly mnohé diskuse a z praxe soudních exekutorů lze dovodit, že tito spoléhali na neznalost právních předpisů povinných. V zásadě tedy bylo možné dovodit dvě možnosti splnění podmínek pro dobrovolnou úhradu. První bylo uhrazení vymáhané pohledávky s příslušenstvím kdykoli od vydání usnesení o nařízení exekuce do faktického provedení exekuce, pokud exekutor povinného k dobrovolné úhradě nevyzval¹²². Druhá možnost byla podmíněna zasláním předmětné výzvy povinnému, přičemž podmínky pro sníženou odměnu byly naplněny, pokud k úhradě došlo ve stanoveného lhůtě.

Jak již bylo naznačeno, soudní exekutoři mnohdy uvedených ustanovení nedbali a v příkazu k úhradě nákladů exekuce dle § 88 EŘ požadovali odměnu v plné výši. V takovém případě byl povinný de facto nucen se takovému postupu bránit námitkou, o které rozhodne soud (byla však přípustná autoremedura exekutora). Pro tuto námitku byla a je stanovena krátká lhůta – 8 dní. Nutno konstatovat, že institutu námitek nebylo v praxi povinnými moc využíváno, což svědčilo ve prospěch nesprávného postupu exekutora. Je však nutné zdůraznit, že pro samotného exekutora bylo perspektivně výhodnější své náklady vyčíslit správně, než se zbytečně vystavovat riziku kárného postihu pro nezákonný postup.

Od 1.11.2009 však doznala i tato oblast změny. Nutno předeslat, že smysl a podstata institutu snížené odměny exekutora zůstaly nezměněny, nicméně i tato oblast byla

¹²² Nutno podotknout, že ze strany exekutora by se jednalo o nedůvodný postup, kdyby povinného k dobrovolné úhradě nevyzval. V převážné většině případů také tato výzva byla rutinně přikládána k usnesení o nařízení exekuce při jejím doručování povinnému.

nucena reagovat na změnu stěžejních ustanovení EŘ. Tou je změna zákonných předpokladů pro aplikaci ustanovení o snížené odměně. Nově tak § 46 odst. 5 EŘ stanoví, že exekutor je povinen zaslat povinnému společně s usnesením o nařízení exekuce výzvu ke splnění vymáhaného nároku, včetně zálohy na snížené náklady exekuce a nákladů oprávněného. Z uvedeného je tedy zřejmé, že dané ustanovení přímo reaguje na výše nastíněnou nedokonalost předešlé právní úpravy. Rovnou je tedy vyčíslena odměna snížená. Na to přímo navazuje § 11 ET, jenž stanoví, že uhradí-li povinný ve lhůtě 15 dnů částku stanovenou ve výzvě, má exekutor nárok na odměnu ve výši 50%. Nejsou tedy již nijak stanoveny výjimky z uvedeného pravidla. Podstata dřívějších výjimek je totiž zapracována přímo do předpokladů snížení odměny.

V dané souvislosti dlužno doplnit, že v zakotvení povinnosti exekutora zaslat výzvu k dobrovolné úhradě vždy lze spatřovat jednak další z projevů přiměřenosti exekuce (aby se jednalo o skutečně nejzazší prostředek) a současně poskytnutí další lhůty povinnému k tomu, aby předešel účinkům exekuce na svůj majetek. Nutno podotknout, že institut dané výzvy má samozřejmě i aspekt zastráovací, jehož se mnozí povinní zaleknou a vymáhané plnění uhradí. Tak jako tak lze zavedení povinnosti zaslání dané výzvy před přistoupením k faktickému provádění exekuce hodnotit pozitivně.

5.7.4. Odpovědnost exekutora

Tento institut přímo souvisí s povinností soudního exekutora postupovat při provádění exekuce dle zákona. V případě porušení této povinnosti a současném vzniku škody na straně povinného pak tomuto samozřejmě vzniká nárok na její náhradu. Odpovědnost exekutora za škodu je založena speciálním ustanovením § 32 EŘ. Mimo to se na tuto odpovědnost vztahuje též ZOŠ (ke vzájemnému vztahu těchto odpovědností viz blíže v kap. 4.6). Nárok z této odpovědnosti vznikající bude povinný nucen uplatnit v samostatném řízení o náhradu škody dle o.s.ř. s tím, že bude nucen prokazovat jak samotný vznik škody, tak její příčinnou souvislost k činnosti exekutora. Vzhledem

k tomu, že se jedná o odpovědnost objektivní¹²³, nebude třeba zavinění exekutora nijak prokazovat.

Z této odpovědnosti lze usoudit, že se jedná o další nástroj, jímž je slabší postavení povinného, ač nepřímo, chráněno. Na samotné provádění exekuce však samotná odpovědnost exekutora za škodu přímý vliv nemá a v rámci samotného exekučního řízení z ní pro postavení povinného neplynou žádné důsledky (krom určitého tlaku na exekutora ve smyslu zákonnému postupu).

6. ZÁVĚR

Cílem této práce, jak jsem předeslal v úvodu, bylo podrobněji rozebrat určité aspekty postavení stran exekučního řízení se zaměřením na vybrané situace, jež v průběhu exekučního řízení mohou vyvstat. Tyto situace jsem se pak snažil rozebrat tak, jak by měly být řešeny v komparaci s tím, jak tomu bývá v praxi. Z pohledu oprávněného jsem hlavní pozornost věnoval těm situacím, jež jsou způsobitelné zásadním způsobem ovlivnit postavení oprávněného s jeho nárokem v tomto řízení, tzn. schopnost oprávněného vymoci svůj nárok, resp. alespoň jeho část. Stranou jsem ponechal exekuce na plnění, jež nejsou peněžité povahy, neboť tato skrývají rizika jiného rázu, a soustředil jsem se pouze na exekuce na plnění peněžité. Z pohledu povinného jsem pak ponechal stranou situace již rozebrané v pojednání o postavení oprávněného a věnoval se zejména institutům ochrany postavení povinného. Vedle obsahově užšího postavení povinného je právě toto důvodem disbalance pojednání o povinném ve vztahu k rozsahu pojednání o oprávněném. Proto nelze jednotlivé části hodnotit pouze ve vztahu k postavení jedné ze stran.

Co se týče právní úpravy postavení stran, s ohledem na dobu dokončování této práce (2009/2010), bylo nutno postupovat v souladu s posledními významnými změnami jak

¹²³ Jedná se o relativní objektivní odpovědnost, neboť § 32 odst. 2 EŘ poskytuje exekutorovi liberační důvod.

o.s.ř., tak samotného exekučního řádu. Přesto, že se jedná o předpisy procesní (postupuje se dle nich od okamžiku jejich účinnosti), u vybraných institutů byla popsána, resp. zohledněna i právní úprava předchozí. Co se týče zejména poslední novely EŘ účinné od 1.11.2009, tuto zatím lze hodnotit pouze v rovině teoretické, neboť její ustálené praktické dopady zatím nejsou známy. K otázce smyslu dané novely - modernizovat EŘ po vzoru sousedních zemí tak, aby vyhovoval moderním standardům a požadavkům civilně-právní exekuce, lze konstatovat, že na právní úpravě exekuce se tato snaha neprojevila pouze formálně. Změn dostalo hlavně postavení povinného, jenž byl počínaje okamžikem nařízení exekuce závislý na ohleduplnosti exekutora. Nyní mu právní řád přiznává několikerá oprávnění, jimiž může chránit svůj majetek a tím i napomáhat přiměřenosti exekuce. Přesun mnohých rozhodovacích pravomocí na soudní exekutory pak sice nemá přímý vliv na postavení stran exekučního řízení, nicméně smyslem tohoto přesunu je zrychlení procesního rozhodování a tím i provedení exekuce. To vše se pak děje v zájmu obou stran (právo na spravedlivý proces). Z obsahu práce vyplývá, že předmětná novelizace EŘ odstranila mnohé dosud obtížně řešitelné situace, nicméně, jak to u nás bývá, ani tato změna není sama o sobě dokonalá. Lze tedy pouze vyčkávat, kolik nedokonalostí a skulin ve zdánlivě dokonalé právní úpravě povinné subjekty odhalí a jakým způsobem se s tím vypořádá judikatura.

V první části práce jsem obecným způsobem popsal podstatu exekucí, resp. výkonu rozhodnutí. Následně jsem zúžil předmět práce pouze na exekuce dle exekučního řádu a popsal obecně zásadní rozdíly mezi exekucí a soudním výkonem rozhodnutí co se postavení stran týče. V následující - druhé části jsem obecně popsal postavení stran v rámci exekučního řízení. Z důvodu osvětlení podstaty a historického odůvodnění určitých institutů jsem do této části začlenil stručný historický exkurz. Tento je následován dvěma stěžejními kapitolami, z nichž každá pojednává o jedné ze stran.

První je logicky pojednání o postavení oprávněného. Toto postavení jsem nejprve obecným způsobem popsal ve vztahu k jednotlivým fázím exekučního řízení s tím, že jsem předběžně upozornil na vybrané problematické momenty, jež budou podrobeny rozboru v dalších částech. V navazující části jsem se zaměřil na vady exekučních titulů, jež se v praxi velmi často vyskytují a jež způsobují pro oprávněného nemalé

komplikace. Tyto jsem hodnotil jak ve světle jejich možných důsledků, tak z hlediska možnosti jim předcházet. Následně jsou vyjmenovány právní nástroje, jimiž může oprávněný svou pohledávku a tím i postavení v exekuci bránit. Jedná se veskrze o nástroje, jež jsou způsobilé účinným způsobem reagovat na rozličné činnosti povinného, jimiž se snaží dosažení účelu exekuce zmařit. V návaznosti na to je uvedena i možnost exekuce v zahraničí.

Poměrně podrobně pak byly rozebrány i určité sekvence vztahu oprávněného a exekutora. Důraz jsem zde kladl zejména na podmínky povinnosti k úhradě nákladů exekuce. V této souvislosti byla zmíněna i odpovědnost exekutora za škodu a rámcové dohody.

Kapitola o postavení oprávněného je zakončena pojednáním o problémech, jež v sobě skrývá zahájení, průběh a ukončení vybraných paralelně probíhajících řízení. Hlavní pozornost v této části jsem pak věnoval důsledkům jejich zahájení a okamžiku souběhu pro exekuční řízení. Stejně tak jsem posuzoval ukončení těchto řízení, a to s důrazem na následnou změnu postavení oprávněného v exekučním řízení.

Následně jsem se zaměřil na postavení povinného, kde jsem se snažil při vědomí omezenosti rozsahu jeho postavení rozebrat určité momenty, jež jsou v běžné praxi ke škodě povinného přehlíženy. Nejprve jsem obecně charakterizoval postavení povinného, což jsem doplnil pojednáním o slabším postavení povinného a jeho ochraně. Dále je rozebrána problematika úhrady vymáhaného plnění povinnému s tím, že obsah této části je rozčleněn podle okamžiku, kdy k danému splnění povinnosti dojde. Do této části jsem se též snažil zapracovat problematiku nákladů exekuce, případně popis ideálního postupu při úhradě vymáhaného plnění.

V další části bylo obecně rozebráno postavení povinného v jednotlivých fázích exekučního řízení, kdy je rozlišeno postavení ve fázi před nařízením exekuce a ve fázi jejího provádění.

Následují dvě kapitoly zaměřené na instituty pro postavení povinného prospěšné, a to kapitoly věnované ochraně postavení povinného a obraně daného postavení realizované

přímo povinným. Zejména druhá jmenovaná kapitola si dle mého názoru zaslouží ze strany povinných pozornosti, když nezaměřuje na zcela nový, nicméně z pohledu povinného velmi významný institut, a to možnost zúžení inhibitoria ve vztahu ke konkrétnímu majetku. Současně jsou rozebrány „klasické“ instituty odkladu provedení exekuce a jejího zastavení, kdy tyto jsou hodnoceny zejména jako nástroje obrany slabšího postavení povinného, jichž lze využít i ex offo. Hodnoceny jsou pak jak ve vztahu mezi sebou, tak z pohledu charakteru důsledku pro postavení povinného.

Jako protiklad kapitoly o nástrojích oprávněného jsem uvedl několikere způsoby, jimiž se povinné subjekty nejčastěji snaží vyhnout se důsledkům exekuce, či její provedení ztížit. Dané činnosti byly zhodnoceny jak z hlediska jejich souladu s právními předpisy, tak z hlediska jejich úspěšnosti.

Kapitola o postavení povinného je zakončena pojednáním o vybraných aspektech vztahu povinného k soudnímu exekutorovi. Zde jsou podrobeny rozboru zejména možnosti postupu povinného vůči exekutorovi, případně je reagováno na v praxi se vyskytující nešvary exekutorů.

Veškeré zmíněné problémy jsem se současně snažil zhodnotit z hlediska toho, jakým způsobem, či zda vůbec má ta která strana možnost nějakým způsobem předmětné problémy odstranit, bránit se jim nebo jakým způsobem jim lze z jejího procesního postavení předcházet. Ve světle toho bude snad tato práce přínosem zejména pro ty oprávněné subjekty, jež disponují širším portfoliem exekučních titulů, tzn. subjekty, jež opakovaně vstupují do exekučního řízení. Povinným subjektům pak necht' je tato práce vodítkem, jak maximálně zmírnit dopady exekuce a vyhnout se jejím nepříjemným důsledkům, případně ukazatelem často opomíjených hranic zásahu do jejich základních práv.

SEZNAM ZKRATEK

- EŘ** - zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád
- ET** - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., exekuční tarif
- o.s.ř.** - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- OZ** - zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- TZ** - zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- IZ** - zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení
- ZOŠ** - zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu (...)
- ZMPS** - zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
- EET** - Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 805/2004 o evropském exekučním titulu pro nesporné nároky

POUŽITÁ LITERATURA

- 1) ADAMOVÁ, K. KŘÍŽKOVSKÝ, L.; Základy politologie. vyd. 2. Praha: C.H.Beck, 2004
- 2) SCHELLEOVÁ, I. a kol.; Civilní proces. vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006
- 3) SCHELLEOVÁ, I. a kol.; Exekuční řízení. vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2005
- 4) Prof. JUDr. Alena Winterová a kol.; Civilní právo procesní, 5. vyd., Linde Praha a.s.. 2008
- 5) JUDr. Vladimír Kurka; Přehled judikatury ve věcech výkonu rozhodnutí a exekuce. 1. vyd. ASPI a.s. 2005
- 6) Vrcha P.; Civilní judikatura. 1. vyd. Linde Praha a.s., 2003
- 7) KASÍKOVÁ, M. KUČERA, Z. PLÁŠIL, V. ŠIMKA, K. JIRMANOVÁ, M. HUBÁČEK, J.; Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. 2007
- 8) KNAPPOVÁ, M. ŠVESTKA, J. DVOŘÁK, J. a kol.; Občanské právo hmotné, díl třetí: Závazkové právo, 4. vyd. Praha: ASPI, 2005
- 9) KOZÁK, J. BUDÍN, P. DADAM, A. PACHL, L.; Insolvenční zákon a předpisy související: komentář, 1. vyd. Praha: ASPI, 2008
- 10) BUREŠ, J. DRÁPAL, L. KRČMÁŘ, Z. a kol.; Občanský soudní řád: komentář, 7. vyd. Praha: C.H.Beck, 2006
- 11) Komentář k obchodnímu zákoníku
- 12) Komentář k zákoně o rodině
- 13) JEHLIČKA, O. ŠVESTKA, J. ŠKÁROVÁ, M. a kol.; Občanský zákoník: komentář, 9. vyd. Praha: C.H.Beck, 2004
- 14) TRIPES, A.; Exekuce v soudní praxi, 3. vyd. Praha, C.H.Beck, 2006
- 15) MADAR, Z a kol.; Slovník českého práva, 2. vyd.; Praha, Linde Praha a.s., 1999
- 16) VESELÝ, J. RAKOVSKÝ, A. ŠIMKOVÁ, R.; Soudní exekutoři – alternativa výkonu rozhodnutí. Právní rozhledy č. 6/2001
- 17) MÁDR, J.; Ke stanovisku Nejvyššího soudu k výkladu exekučního řádu. Právní rozhledy č. 10/2006
- 18) BAUDYŠ, P.; Aplikace exekučního řádu z pohledu mého. Právní rozhledy č. 9/2002

- 19) ROZTOČIL, A.; Spor o náklady bezvýsledné exekuce: Finále?. Právní rozhledy č. 14/2006
- 20) FILÍPEK, M.; (Zatím) poslední novela exekučního řádu. Právní rozhledy č. 9/2008
- 21) VALENTA, J.; Postihuj co nejrychleji vše, co se dá?. Právní rádce č. 7/2008
- 22) NEZDAŘIL, A.; Odpovědnost za škodu způsobenou soudním exekutorem, Právní rádce č. 2/2009
- 23) KULKOVÁ, R.; Sřety souběžně probíhajících exekucí. Právní rozhledy č. 9/2002
- 24) ROZTOČIL, A.; Odměna soudního exekutora v případě dobrovolného splnění pohledávky povinným. Právní rozhledy č. 12/2007
- 25) KLAPKA, Š.; Vybrané problémy rozhodování o náhradě nákladů exekuce. Právní rozhledy č. 4/2009;
- 26) RAČOK, M.; K možnosti spáchání trestného činu podvodu podáním nepravdivého návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí nebo exekuce. Bulletin advokacie č. 11/2008
- 27) Nařízení o evropském exekučním titulu; Právní rádce 3/2008

POUŽITÉ PŘEDPISY A JUDIKATURA

- 1) Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- 2) Zákon č. 11/1918 Sb., recepční norma
- 3) Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- 4) Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
- 5) Zákon č. 119/2001 Sb., kterým se stanoví pravidla pro případy souběžně probíhajících výkonů rozhodnutí
- 6) Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích
- 7) Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
- 8) Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
- 9) Zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
- 10) Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- 11) Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
- 12) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- 13) Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
- 14) Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
- 15) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem
- 16) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 329/2008 Sb., o centrální evidenci exekucí
- 17) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti
- 18) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy
- 19) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení
- 20) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti 313/2007 Sb., o odměně insolvenčního správce, o náhradách jeho hotových výdajů, o odměně členů a náhradníků věřitelského výboru a o náhradách jejich nutných výdajů

- 21) Stanovisko Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. Cpjn 200/2005
- 22) Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. 20 Cdo 1020/1999
- 23) Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. 20 Cdo 1400/2003
- 24) Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, sp.zn. 20 Cdo 57/2007
- 25) Nález Ústavního soudu České republiky, sp.zn. II.ÚS 372/04
- 26) Nález Ústavního soudu České republiky, sp.zn. I.ÚS 290/05
- 27) Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové, sp.zn. 26 Co 131/2001
- 28) Nařízení Rady ES č. 44/2001 o příslušnosti, uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v civilních a obchodních věcech,
- 29) Nařízení Rady ES č. 1348/2000, o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních,
- 30) Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 805/2004 o evropském exekučním titulu pro nesporné nároky
- 31) Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu

RESUMÉ

„Parties of execution procedure - selected issues “

This thesis is engaged in execution proceedings, especially in several aspects of procedural position of litigants – the beneficiary (entitled subject) and the compulsory (forced subject). In kind of execution the execution on money judgement only is analyzed in this thesis. The primary aim of this thesis is to concentrate on selected situations, in praxis of executions often solved and to compare the real solutions to the ideal-supposed one. Within this comparison are briefly mentioned changes of law text effectual since 1.11.2009, that – in my opinion-changed the character of execution in the significant range.

First and Second Chapter contains the objective and general introduction to execution proceedings, its litigants, their procedural positions and comparison of relevant differences between the execution realized by executor and per curiam. This part is finished by short historical excursion.

The following two chapters are focused on particular litigants. Chapter three observes the matter from the position of beneficiary, whereas main accent is put on the chosen tasks, inseparably connected with the position of beneficiary, that are solved very often in common course of executions. The reason of such kind of specialization is that within positive legal regulation in Czech Republic the recovery of debts through the execution proceedings cannot be considered as troublefree. To the contrary to the foregoing chapters is this one focused directly on procedural position of beneficiary in course of the execution proceedings, e.i. within particular stages. Legal conditions for writ of execution are analyzed in more detail afterwards. The treatise about selected defects of execution title follows. Main consideration is given to the identification of the procedural parties and its defects. These are evaluated in respect of its consequences for execution proceedings. Following part mentions several instruments given to the beneficiary to protect his position, or several instruments given to defend his position by law (with no activity of beneficiary needed). Afterwards the rather detailed description of relationship between beneficiary and executor during whole execution proceedings is

given. Because of its frequent and not uniform solution, chosen duties of these subjects are submitted to a detailed analysis. The chapter is closed with treatise on conflict of execution and other kinds of civil proceedings. Reason of such aiming is the substantial importance of the conflict and its result for execution proceeding and its continuation. The conflict is analyzed in relation to the inheritance proceeding, bankruptcy and another execution procedure. Results of individual conflicts are evaluated considering the necessity discontinuance of execution or extinction of the debt.

Another Chapter is focused on the compulsory subject and his procedural position. The introduction describes likewise Chapter four the general characteristic features of the procedural position. As reaction on the substance of execution – absence of voluntary satisfaction of duty – effects of satisfaction divided in dependence on its time are described. Thereinafter the instruments of defense and protection of the compulsory's procedural position are enumerated. Especially subhead 5.5 deserves an attention, because of describing very important and “powerful” instruments of defense of the compulsory. Afterwards the brief description of the most often distinctive activities of the obliged party, that are able to influence execution procedure, is given. Mentioned are activities consisting in wasting the purpose of proceedings. Legal instruments, by applying of which the beneficiary is able to protect himself from such activities, are described in subhead 4.5. In the same way, as in chapter dealing with beneficiary, is described the relationship of the compulsory to the executor. Described are selected aspects of this relationship, especially procedural duties of the compulsory subject and possibilities of reaction to the executor's procedural misconduct.

Whole thesis is not to be any comprehensive description of rights and duties of the procedural parties. The main idea of this work is to specify in praxis very often occurred and solved problematic situations and to give to the parties some more helpful information how to use law to protect themselves. The text above also compares ideal and legal solutions in contrast to execution praxis and also tries to advice both parties how to make execution procedure as favourable as possible for them.

KLÍČOVÁ SLOVA

Exekuce - Execution

Oprávněný - Entitled / Execution creditor

Povinný – Compulsory/Execution debtor